

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Helande i NT:s evangelier

Initiativtagande, genomförande och konsekvenser
i helandenarrativ

Healing in the Gospels

Initiative, Performance and Consequences
in Healing Narratives

Maria Dufberg

Termin: HT2017

Kurs: RKT235, Teologi, 15 hp

Nivå: Magisterexamen

Handledare: Rosmari Lillas-Schuil

Abstract

This essay investigates healing narratives in the Gospels of the New Testament of the Bible. The research question is: Which tendencies are possible to identify in the healing narratives of the Gospel concerning initiative, performance and consequences? Tendencies include similarities, differences, developments and suggestions. Narrative criticism is used to answer the question and relevant information about situation, characters and plot is documented.

Several tendencies are possible to identify. Concerning initiative, representatives constitutes the largest category taking initiative to heal, followed by Jesus and the healed themselves. Representatives and healed utilize similar methods, using physical displacement and words to get in contact with Jesus. They make big efforts, seem convinced that healing is possible and about Jesus' ability to perform it. When Jesus takes initiative, he does so by compassion or in situations with potential conflicts. Concerning performance, Jesus uses words and touch. There are hardly any claims before the performance, but in some instances faith is stated to have supported healing. The effect comes immediately, and Jesus appears to heal without efforts. Concerning consequences, the evangelists show different tendencies, but spreading of information seems important to all of them.

Keywords: Healing, Gospels, narrative criticism.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställning.....	6
1.3 Metod	6
1.4 Disposition	8
1.5 Begrepp och kategorier	8
1.6 Material	10
1.7 Avgränsningar.....	10
1.8 Tidigare forskning.....	11
2 Bakgrund.....	15
2.1 Läkekonst och helande under antiken.....	15
2.2 NT:s evangelier.....	16
2.2.1 Markusevangeliet.....	16
2.2.2 Matteusevangeliet	17
2.2.3 Lukasevangeliet	18
2.2.4 Johannesevangeliet	19
3 Helandenarrativ och dokumenterade uppgifter.....	20
3.1 Helandenarrativ i uppsatsen.....	20
3.2 Dokumenterade uppgifter	22
4 Helandenarrativ i respektive evangelium.....	24
4.1 Helandenarrativ Markus.....	24
4.2 Helandenarrativ Matteus.....	29
4.3 Helandenarrativ Lukas	33
4.4 Helandenarrativ Johannes	38
5 Initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK).....	41
5.1 Initiativtagande	41
5.1.1 Ombud som initiativtagare.....	43
5.1.2 Helade som initiativtagare	45
5.1.3 Jesus som initiativtagare	45
5.1.4 Tendenser för initiativtagande	46

5.2 Genomförande.....	48
5.2.1 Helandemetoder vid genomförande.....	48
5.2.2 Grekiska verb vid genomförande.....	49
5.2.3 Övriga aspekter vid genomförande.....	55
5.2.4 Tendenser för genomförande.....	60
5.3 Konsekvenser.....	61
5.3.1 Konsekvenser presenterade i tabeller.....	62
5.3.2 Konsekvenser inom problemområden.....	63
5.3.3 Tendenser för konsekvenser.....	67
6 Slutdiskussion.....	70
7 Sammanfattning.....	74
8 Bibliografi.....	75
8.1 Biblar och översättningar.....	75
8.2 Litteratur.....	75
8.3 Otryckta källor.....	76
9 Appendix.....	77
9.1 Narrativ med paralleller i uppsatsmaterialet.....	77
9.2 Narrativ utan paralleller i uppsatsmaterialet.....	77

1 Inledning

God hälsa är grundläggande för mänskligheten och vårt välbefinnande. För att behandla sjukdomar behöver initiativ tas till behandling, den bör genomföras och förhoppningsvis ge önskad effekt och leda till positiva konsekvenser. Jag har alltid varit intresserad av anatomi, fysiologi och sjukdomslära, så jag utbildade mig till apotekare och har arbetat konkret med val av och genomförande av läkemedelsterapi. I Nya Testamentet (NT) beskrivs flera framgångsrika helanden. I evangelierna berättas hur sjuka själva tar initiativ och söker upp Jesus eller får hjälp att komma till honom. Jesus genomför helande, ibland av enskilda individer, ibland av många vid samma tillfälle. Helanden innebär dramatiska förändringar och får många konsekvenser, både för dem som helas och för andra i deras närhet.

Det är stora skillnader mellan epistemologi på Jesu tid och på 2000-talet vad gäller fysiologi, sjukdomsetiologi och terapi. Även socio-kulturella faktorer varierar över tiden. Både då och nu gäller dock att någon behöver ta initiativ till terapi, behandlingen behöver genomföras och den ger konsekvenser för individer och grupper på kort och lång sikt.

1.1 Syfte

NT:s helandeberättelser har haft och har stor betydelse för kristendomen, samtidigt som mirakel tidvis har nedtonats. Enligt texterna i NT ledde helanden genomförda av Jesus till fler anhängare, samtidigt som konflikter om Jesu identitet uppstod. Under den tidiga kristendomen fortsatte lärjungarna att hela i Jesu namn, vilket berättas om i exempelvis Apostlagärningarna.¹ Jesu helanden har varit under debatt inte minst när det gäller den historiske Jesus och autenticitet.² Det finns olika syn på hur mirakel kan förklaras och om förekomsten av helanden i vår tid.³ Såväl på Jesu tid, när evangelierna redigerades, och för oss idag går det att ställa frågan vilka drivkrafter som finns för att bli frisk, hur tillfrisknande kan ske och vilka konsekvenserna blir när hälsan återställs. Helanden kan ses från många olika perspektiv och leda till en rad konsekvenser på kort och lång sikt, både för den helade och omgivningen. Syftet med denna uppsats är att förstå hur helanden beskrivs och vad de ledde till enligt texterna i NT.

¹ Några exempel är Apg 4:1–22; 5:12–16; 8:4–8; 9:32–35; 10: 34–43; 14:8–10; 28:7–10.

² Gerd Theissen och Annette Merz, *The Historical Jesus: A Comprehensive Guide* (London: SCM, 1998).

³ Jan-Olav Henriksen och Karl Olav Sandnes, *Jesus as Healer: A Gospel for the Body* (Grand Rapids: Eerdmans, 2016).

1.2 Frågeställning

Uppsatsens frågeställning är: Vilka tendenser är möjliga att upptäcka för helandenarrativ i NT:s evangelier vad gäller initiativtagande, genomförande och konsekvenser?

Tendenser kan i uppsatsen avse likheter, skillnader, utvecklingsriktningar och antydningar.⁴ Tendenser söks för initiativtagande, genomförande och konsekvenser (härefter IGK), såväl separat som inom och mellan evangelierna.

1.3 Metod

För att besvara frågeställningen kommer vissa delar inom metodfältet narrativ kritik att nyttjas och utvalda kriterier för omständigheter, karaktärer och intrig att kartläggas. Initialt kommer helandenarrativ i evangelierna att identifieras. För att säkerställa att samtliga relevanta narrativ analyseras kommer ordsökning av valda grekiska ord som förekommer frekvent vid helanden att göras via STEP Tyndale House.⁵ Urval av verser och paralleller kommer att göras med utgångspunkt från parallellreferenser i NA28.⁶ För svensk översättning används B2000.⁷ Nästa steg blir att analysera varje helandenarrativ med hjälp av narrativ kritik. Endast vissa delar av narrativ kritik som bedöms relevanta för att besvara frågeställningen utnyttjas.

Inom narrativ kritik analyseras hur en text kommuniceras från författare till läsare. Detta kan uttryckas som en kedja från verklig författare, via 'implied author' (tänkt författare) och 'implied reader' (tänkt läsare), till verklig läsare. 'Implied author' är den uppfattning som framträder om författaren eller redaktören, utifrån de val och strategier som den verkliga författaren tillämpat vid författandet. 'Implied reader' innebär den tänkta läsaren från författarens perspektiv.⁸ Att analysera detta är dock inte främsta målet med uppsatsen.

Vid narrativ kritik är narrativet utgångspunkt och beskriver både 'story' (berättelse) och 'discourse' (diskurs). 'Story' innebär vad som berättas, 'discourse' hur det berättas.⁹ I narrativet söks uppgifter om 'narrator' (berättare), 'setting' (omständigheter), 'plot' (intrig) och 'characters' (karaktärer). Omständigheter innehåller uppgifter om tid, plats och

⁴ Av Nationalencyklopedin framkommer att tendens innebär benägenhet att handla på ett visst sätt, som ibland bara är antytt. Det kan också vara tecken på någonting som kan utvecklas åt ett visst håll så småningom eller när någon framför åsikter som är menade att påverka. Nationalencyklopedin, "Tendens". Hämtad 5 december 2017. Online: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/tendens>.

⁵ STEP Tyndale House, www.stepbible.org

⁶ Erwin Nestle och Eberhard Nestle, *Novum Testamentum Graece*, red. av Barbara Aland et al. 28 rev. uppl. (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012).

⁷ Bibelkommissionen, *Bibeln*, (Örebro: Svenska Bibelsällskapet och Libris förlag, 2000).

⁸ Daniel Marguerat och Yvan Bourquin, *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism* (London: SCM, 1999), 9–15.

⁹ Marguerat och Bourquin, *Bible Stories*, 21.

omgivning, som kan vara fysiska eller avse metaforer. Intrigen kan betraktas som tidsmässig händelseutveckling. Aristoteles klassiska intrig innebär tre stadier: utgångsläge, förändring och slutsituation. Larivaille har utvecklat intrigen till fem stadier: inledning, komplikation, vändpunkt, upplösning och slutsituation.¹⁰ Intrigen kan även uttryckas semantiskt och strukturellt utan hänsyn till tidsaspekten. Då analyseras I) utgångsläge, II) manipulation för att påverka subjektet att vilja något eller inse att något bör utföras, III) kompetens att utföra, IV) utförande, V) påföljd eller förståelse av det som hänt och VI) slutsituation.¹¹ I denna uppsats kommer enbart uppgifter som bedöms relevanta för initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK) att analyseras.¹²

Karaktärer kan vara enskilda individer eller grupper med en eller flera roller. Enligt Greimas aktantschema tilldelas personer eller företeelser vissa funktioner. Grundprincipen i varje narrativ är att ett subjekt efter att ge ett objekt till en mottagare. Bakom subjektet kan en avsändare finnas som vill att objektet ska nå mottagaren. Det finns också motståndare och hjälpare som försöker förhindra respektive underlätta uppdraget.¹³ Inga aktantscheman görs dock för denna uppsats och fokus är inte på karaktärer.

För uppsatsen kommer endast narrativ kritik som är relevant för IGK att prioriteras. En femdelad intrig bedöms lämplig som utgångspunkt, eftersom den ger förutsättningar att belysa två förändringar: både vändpunkt och upplösning. Uppgifter kommer att sökas och dokumenteras från alla fem stadier. 1) Inledningen ger information om plats, tidpunkt, miljö och karaktärer. 2) Komplikationen avslöjar vem och vad som behöver helas. 3) Vändpunkten sker vid initiativtagandet, då en kommunikativ handling genomförs. Uppgifter kommer att sökas om initiativtagare och sätt att ta initiativ på. 4) Upplösningen motsvarar genomförandet av helande. Uppgifter kommer att sökas om vem som genomför helande, helandemetoder, grekiska verb i samband med förändringen, huruvida krav ställs, om någon företeelse förknippas med helande och hur snabbt helande sker. 5) Slutsituationen kan avslöja konsekvenser av helande. Dokumentation av konsekvenser kommer att göras i form av korta meningar och diskuteras inom relevanta problemområden.

Ovan har narrativ kritik som metod beskrivits. Enbart de delar av narrativ kritik som är relevanta för att besvara frågeställningen kommer att utnyttjas.¹⁴ Utifrån dokumentationen av

¹⁰ De engelska begreppen är 'exposition', 'complication', 'transforming action', 'denouement' och 'final situation'. Marguerat och Bourquin, *Bible Stories*, 41–45.

¹¹ De engelska begreppen är I) 'initial situation', II) 'manipulation', III) 'competence', IV) 'performance', V) 'sanction' och VI) 'final situation'. Marguerat och Bourquin, *Bible Stories*, 49–51.

¹² Se även 3.2 Dokumenterade uppgifter.

¹³ Marguerat och Bourquin, *Bible Stories*, 62–63.

¹⁴ Se även 3.2 Dokumenterade uppgifter.

uppgifter kommer sedan analys att göras. Syftet är att identifiera tendenser gällande IGK samt mellan och inom evangelierna. Dessa tendenser kommer slutligen att diskuteras.

1.4 Disposition

Efter uppsatsens inledande kapitel ges i kapitel 2 bakgrund om läkekonst under antiken samt om NT:s evangelietexter. I kapitel 3 redovisas samtliga helandenarrativ för att underlätta läsningen av uppsatsen. Ett exempel ges på dokumenterade uppgifter för ett helandenarrativ.

I kapitel 4 redovisas helandenarrativen med utgångspunkt från varje evangelist. Initialt redovisas uppgifter av primär betydelse för frågeställningen i tabellform. Därefter presenteras tendenser för initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK) med diagram och text. Tendenser för varje evangelist sammanfattas avslutningsvis i varje delkapitel. Kapitel 5 avser hela materialet med utgångspunkt från initiativtagande, genomförande och konsekvenser. Dessa analyseras var för sig i tre delkapitel, som alla avslutas med tendenser.

Kapitel 6 innehåller slutdiskussion, kapitel 7 sammanfattning av uppsatsen, kapitel 8 bibliografi och kapitel 9 appendix över narrativ som inte ingår i materialet.

1.5 Begrepp och kategorier

I uppsatsen kan 'Markus' avse Markusevangeliets text, författare eller redaktör. Det framgår av uppsatstexten vad som avses vid varje tillfälle. I användandet av 'författaren', 'redaktören' eller egennamnen läggs inga aspekter på vem eller vilka som var den eller de verkliga författarna eller redaktörerna.

Med 'narrativ' avses i uppsatsen ett längre eller kortare textavsnitt, som i sin tur kan bestå av 'perikoper' och/eller 'helandenarrativ'. Med 'perikop' avses ett väl definierat bibelavsnitt, vilket dock vanligen inte syftar på uppsatsens material. Med 'helandenarrativ' avses ett narrativ där helande genomförs enligt narrativets text. Uppsatsens 'helandenarrativ' varierar i längd från en vers till ett helt kapitel. De kortare utgör vanligen delar av narrativ med andra teman än helande.

I engelsk litteratur benämns helandenarrativ med många detaljer vanligen 'stories' och de i sammanfattande form 'summaries'. Val av indelning varierar från författare till författare.¹⁵ För uppsatsen används kategorierna 'specifika' (S) och 'generella' (G).

¹⁵ Exakt kategorisering av helandenarrativ kan variera. Henriksen och Sandnes, *Jesus as Healer*, 14–19. Theissen och Merz, *The Historical Jesus*, 299–300.

'Specifika' helandenarrativ är detaljrika och beskriver hur ett fåtal individer helas,¹⁶ 'generella' innehåller färre detaljer och beskriver hur grupper helas. 'S' och 'G' kan användas som förkortning. 'S' placeras generellt före 'G' i tabeller, diagram och texter.

Flera helandenarrativ uppvisar stora likheter och betraktas som paralleller i uppsatsen. För att besvara frågeställningen är det nödvändigt att uppfatta både överensstämmande och särskiljande drag mellan dem. Paralleller ges därför gemensamma benämningar med kortfattad information om den beskrivna händelsen samt gemensamma koder för att öka tydligheten och möjliggöra sökande i uppsatstext och tabeller. Varje kod ger information om 1) specifikt eller generellt helandenarrativ (S/G), 2) löpnummer utifrån trolig kronologi (S1–S25, G1–G15)¹⁷ och 3) vilka evangelister som beskriver narrativet (Mc=Markus, Mt=Matteus, L=Lukas, J=Johannes)¹⁸. Exempel på koder är S1_McMtL och S17_(Mc)MtL. I den senare är Mc satt inom parentes eftersom Markus beskriver parallell men inte nämner helande.¹⁹

Hela materialet återfinns i tabeller över specifika respektive generella helandenarrativ. Tabellerna innehåller koder, benämningar och bibelverser och kan konsulteras löpande under läsningen.²⁰ I uppsatstexten skrivs koderna på varierande sätt, beroende på kontext. I syfte att göra texten lättläst används förkortade koder, exempelvis S1, ibland inom parentes (S1). När paralleller finns, men uppsatstexten enbart avser en evangelist, skrivs namnet i vissa fall inom parentes (Matteus S1). När fullständig kod används är syftet att poängtera något, exempelvis S20_L om det är viktigt att enbart Lukas nämner helandenarrativet.

Terminologi för sjukdomar och helande varierar mellan biomedicin och medicinsk antropologi. Engelska språket ger möjlighet att förklara begreppen, där *disease* motsvarar fysisk skada eller sjukdom, *illness* upplevelse och social betydelse av sjukdomen. *Curing* innebär total fysisk läkning, medan *healing* avser upplevelse och avgörs av individen.²¹ I både 1917 års översättning och B2000 förekommer 'bota' och 'botad'. I uppsatsen används däremot 'hela', 'helad' och 'helande' konsekvent. Detta är ett medvetet ställningstagande. Helande innebär inte enbart fysiskt botande utan inrymmer även individens upplevelse, vilket stämmer bättre för helandenarrativen.

¹⁶ Ett specifikt helandenarrativ berättar dock om hur tio spetälska helas.

¹⁷ Markus löpnummer går från S1 till S13, Matteus tar vid från S14, Lukas från S18 och Johannes från S23. Motsvarande princip gäller för generella. Detta framkommer tydligt i tabeller i avsnitt 3.1.

¹⁸ Förkortningarna överensstämmer med parallellreferenser i NA28. Om parallell finns som inte beskriver helande sätts förkortningen för evangelist inom parentes.

¹⁹ Koder beskrivs även nedan, se 3.1.

²⁰ Se tabell 2–3 i kapitel 3.1.

²¹ Pilch, *Healing in the New Testament: Insights from Medical and Mediterranean Anthropology* (Minneapolis: Fortress, 2000), 24–25.

När 'helande' eller 'händelse' används i uppsatstexten avses ingen historisk händelse, utan enbart narrativens texter. 'Helande', 'narrativ' och 'helandenarrativ' kan härfter syfta på ett enskilt helandenarrativ eller flera paralleller. Av uppsatstexten framgår vad som avses. 'Kod' avser alla paralleller om inte annat framgår av uppsatstexten. Uppsatstexten kan exempelvis utgå från en kod, för att därefter lyfta fram skillnader mellan paralleller inom samma kod.

För initiativtagande används ordet 'sätt' för att ta initiativ. För genomförande används orden 'metod' eller 'helandemetod' för genomförande av helande. Avsikten är att öka tydligheten: 'sätt' avser alltså alltid initiativ, 'metod' alltid genomförande. Vid initiativtagande förekommer sätten 'fysisk förflyttning' (F) och 'ord' (O). Vid genomförande förekommer metoderna 'beröring' (B) och 'ord' (O). I tabeller används enbart förkortningarna av dessa (F/O/B). I uppsatstexten skrivs 'antal' omväxlande med siffror och bokstäver. Om möjlighet att addera siffror till en viss summa bedöms öka förståelsen anges antal med siffror.

1.6 Material

Primärkälla är *Novum Testamentum Graece*, NA28.²² Materialet består av helandenarrativ i NT:s evangelier där helande genomförs enligt respektive narrativ. Grekiska ord transkriberas enligt rekommendationer för referenser från Society of Biblical Literature (SBL) och kursiveras för ökad tydlighet. För översättningar av textavsnitt till svenska används B2000.²³

1.7 Avgränsningar

I NT förekommer även helandenarrativ i Apostlagärningarna, johanneisk litteratur förutom evangelietexten och paulinsk litteratur. Dessa analyseras dock inte i materialet.

Om helandenarrativ har paralleller som inte nämner helanden, ingår dessa inte i materialet. De bidrar dock i vissa fall med information och kan användas vid en jämförande diskussion. Detsamma gäller narrativ där helanden enbart omnämns i citat eller som företeelse.²⁴

Inga textkritiska eller grammatiska analyser kommer att göras. Avsikten är inte heller att utreda texternas beskrivningar av helanden medicinskt, söka exakta diagnoser eller diskutera autenticitet.

²² Nestle och Nestle, *Novum Testamentum Graece*.

²³ Bibelkommissionen, *Bibeln*.

²⁴ Exkluderade narrativ samt orsaker redovisas i appendix.

1.8 Tidigare forskning

Helanden har analyserats som undergrupp till mirakler, exempelvis med syfte att klassificera, finna förklaringsmodeller och bedöma autenticitet. Flera exempel finns på narrativ evangeliekritik och strukturella analyser för helandenarrativ. Däremot saknas tidigare forskning som motsvarar uppsatsens frågeställning att upptäcka tendenser för de tre faktorerna initiativtagande, genomförande och konsekvenser för alla NT:s evangelier med hjälp av den narrativa metod som används i uppsatsen. Följande forskningsöversikt kommer ge exempel på forskning om helande, narrativ evangeliekritik samt kombinationen av dessa.

I boken *The Miracle Stories of the Early Christian Tradition* från 1982 analyserar Gerd Theissen mirakel.²⁵ Miraklen indelas i sex kategorier: exorcism, terapier, normmirakel, gåvomirakel, befrielsemirakel och uppenbarelser. Exorcism innebär utdrivande av demon och kan innehålla kamp. Tillfrisknande från sjukdom med demonisk orsak räknas dock inte som exorcism. Terapier innebär överförande av kraft från helare till helad utan kamp.²⁶ Efter analys av synoptikernas mirakelnarrativ identifierar Theissen 33 återkommande motiv. Dessa kategoriseras under fyra rubriker: 'introduction', 'exposition', 'middle' (senare benämnd 'centre') och 'conclusion'. Med introduktionens motiv 1–7 presenteras karaktärer och roller samt bakomliggande orsaker. Med utläggningens motiv 8–20 beskrivs problemet, hur hjälpsökande närmar sig mirakelarbetaren, eventuella hinder och mirakelarbetarens uppträdande. Med mittenpartiets motiv 21–26 beskrivs mirakelhandlingen som beröring (22), substanser (23), ord (24) och bön (25) samt hur miraklet upptäckts (26). Med slutsatsens motiv 27–33 beskrivs hur förändringen yttrar sig (27), mirakelarbetare sänder iväg helad (28) eller manar till hemlighållande (29) samt reaktioner av förundran (30), bifall (31), motstånd (32) eller spridande av nyhet (33).²⁷ Theissens arbete har blivit grundläggande för modern forskning om mirakel. För uppsatsen ingår exorcism och terapier i materialet och flera motiv är relevanta för IGK. Initiativtagande motsvaras av motiv 9–12, genomförande av motiv 22–25 och konsekvenser av motiv 27–33. I uppsatsens söks dock inte varje enskilt motiv.

1982 publicerades även boken *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*, författad av David Rhoads, NT-forskare, och Donald Michie, professor i engelsk litteratur.²⁸ Boken var avsedd för universitetsundervisning där Markusevangeliet lästes utifrån litterär kritik och som en enda sammanhängande berättelse. För att underlätta detta

²⁵ Gerd Theissen, *The Miracle Stories of the Early Christian Tradition* (Edinburgh: T&T Clark), 1983.

²⁶ Theissen och Merz, *The historical Jesus*, 292–297.

²⁷ Theissen och Merz, *The historical Jesus*, 283–285.

²⁸ David M. Rhoads och Donald Michie, *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel* (Philadelphia: Fortress), 1982.

inkluderade Rhoads en egen översättning nära grundtexten och utan versindelningar. Boken fick stor genomslagskraft och banade väg för narrativ kritik inom bibelforskning. En ny omarbetad upplaga med Joanna Dewey som medförfattare publicerades 1999. Hänsyn togs då till utvecklingen av narrativ kritik inom bibelvetenskap efter första upplagan. Första upplagan utgick från 'story' och 'discourse', den andra från 'narrator', 'setting', 'plot' och 'characters'. Mer fokus lades på retorik och karaktärer.²⁹ Boken och dess reception är grundläggande för narrativ evangeliekritik. Kunskapen är därmed av stor betydelse för uppsatsen, där dock den narrativa metoden som beskriven av Marguerat och Bourquin tillämpas.

I boken *New Testament Miracle Stories in their Religious-Historical Setting* av Werner Kahl från 1994 analyseras mirakelnarrativ där någon brist återställs på ett medvetet sätt.³⁰ Synoptikernas narrativ jämförs med material från judisk, hednisk och kristen miljö fram till 100 CE.³¹ Kahl utgår från strukturer i narrativen enligt Boers variant av Greimas indelning: brist, beredskap, genomförande och påföljd.³² Initialt uttrycks brist som ohälsa eller död. En 'Bearer of Numinous Power' (BNP) är delaktig i beredskap och/eller genomförande, vilket leder till påföljder där hälsa eller liv återställts. Trots stora strukturella likheter i narrativen, har författaren enligt Kahl stora möjligheter att framföra sitt syfte genom att variera utrymme, fokus och val av uttryck.³³ Kahl anser att narrativen speglar kulturen och narrators önskan snarare än historiska fakta.³⁴ Enligt Kahl framhäver Markus Jesu beredskap som BNP som extraordinär. Matteus poängterar stark tro hos dem som söker hjälp. Lukas fokuserar på Jesu förmåga som BNP, men underordnad Gud, samt att Gud är värd att prisas. Johannes beskriver Jesus som BNP och ständigt förenad med Gud, samt skiljer mellan karaktärer som förstår eller inte förstår innebörden av detta.³⁵ Kahls analys är relevant för uppsatsens frågeställning. Han utgår från ett stort material, som delvis överensstämmer med materialet i denna uppsats, men han analyserar inte generella helanden. Han tillämpar narrativ kritik men utgår inte från intrig som i denna uppsats, utan från funktion. Kahls klassificering av påföljder utnyttjas för indelning av materialets konsekvenser inom problemområden.

I boken *Jesus the Miracle Worker: A Historical and Theological Study* från 1999 ger Graham H. Twelftree en översikt över Jesu mirakel, vilket innebär en utvidgning av hans bok

²⁹ Kelly R. Iverson och Christopher W. Skinner, *Mark as Story: Retrospect and Prospect* (Atlanta: Society of Biblical Literature), 2011. 1–11.

³⁰ Werner Kahl, *New Testament Miracle Stories in their Religious-Historical Setting* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht), 1994.

³¹ Kahl, *Miracle Stories*, 56–62.

³² De engelska begreppen är 'lack', 'preparedness', 'performance' och 'sanction'.

³³ Kahl, *Miracle Stories*, 160–161.

³⁴ Kahl, *Miracle Stories*, 11.

³⁵ Kahl, *Miracle Stories*, 236–237.

Jesus the Exorcist från 1993. Primärdata är de mirakelberättelser i NT:s evangelier som beskrivs som genomförda av Jesus. Twelftree analyserar varje evangelium med dess helandenarrativ med hjälp av narrativ kritik och redaktionskritik. Han kompletterar med historiska och teologiska resonemang och identifierar problemområden för varje evangelist. Avslutningsvis gör Twelftree bedömningar av historicitet för olika mirakeltyper, exempelvis exorcism, helande av blinda och uppväckande av döda.³⁶ Twelftrees slutsatser ger intryck av att vara påverkade av hans övertygelse om att mirakel är möjliga. Hans narrativa framställning och diskussion om problemområden är relevanta för den här uppsatsen. Han delar dock inte in intrigen på samma sätt som i uppsatsen nedan och söker inte upplysningar specifikt om IGK.

Det finns gott om exempel då narrativ kritik kombinerats med andra metoder. I boken *Images of Illness in the Gospel of Luke* från 2003 analyserar Annette Weissenrieder helandenarrativ av Lukas i ljuset av källmaterial från antika medicinska texter och social kontext. Kunskap om medicin, sjukdomssyn, sociala sammanhang, politik och geografi under antiken är enligt henne avgörande för att förstå budskapet. Hon anser att Lukas ökar det medicinska inslaget jämfört med Markus. Lukas utelämnar detaljer som inte överensstämmer med medicinsk kunskap eller sjukdomssyn och lägger till ytterligare helandenarrativ. Lukas förordar enligt Weissenrieder inte tro på mirakel, utan vill på ett rationellt sätt påvisa att helanden är resultat av gudomligt ingripande samt nåbara för människan. För att uppnå detta utnyttjar han medicinsk kunskap och refererar till Gamla Testamentet (GT). Han bygger upp samband inom evangeliet med hjälp av medicin, geografi, politik och social kontext. Lukas förutsätter att läsaren har nödvändig kunskap för att förstå, vilket med dåtidens kunskap var möjligt.³⁷ Weissenrieders forskning är relevant för uppsatsen då hon lyfter fram medicinska aspekter som enligt henne var relevanta när evangeliet skrevs. Hon fokuserar enbart på Lukas, inte alla evangelier, men hennes resultat är relevanta för diskussionen. Hennes arbete innebär, liksom Pilchs socialantropologiska ansats, ytterligare möjligheter att analysera helandenarrativ.³⁸

Förutom vad som nämnts ovan finns oerhört många exempel på narrativ kritik av ensstaka helanden. Av utrymmesskäl nämns dessa dock inte i forskningsöversikten. Sammanfattningsvis kvarstår behovet av att analysera händelsekedjan initiativtagande,

³⁶ Graham H. Twelftree, *Jesus the Miracle Worker: A Historical and Theological Study* (Downers Grove: InterVarsity Press), 1999.

³⁷ Annette Weissenrieder, *Images of Illness in the Gospel of Luke: Insights of Ancient Medical Texts* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2003), 358–359.

³⁸ För Pilch, se 2.1 läkekonst och helande nedan.

genomförande och konsekvenser (IGK) i helandenarrativ. För att upptäcka tendenser inom IGK och mellan evangelierna krävs ett stort material, vilket medför att narrativ analys av översiktlig karaktär är lämplig. Andra forskares resultat, som även kan rymma fler metoder än narrativ kritik, är relevanta vid diskussion av särdrag som framkommer i materialet.

2 Bakgrund

I detta kapitel ges introduktion om läkekonst och helande under antiken, samt en kort presentation av primärkällorna, de fyra evangelierna.

2.1 Läkekonst och helande under antiken

Det är dokumenterat att läkekonsten var under förändring vid tiden för Jesu verksamhet. Dessutom möttes grekisk-romersk och judisk kultur i det geografiska området. I *Corpus Hippocraticum* (CH) finns avhandlingar om grekisk medicin från 400 BCE och cirka femhundra år framåt. Successivt började sjukdomsorsaker och helande att betraktas som naturliga processer med kausala samband. Balans mellan kroppsvätskor samt mellan makrokosmos och mikrokosmos blev centrala. I CH *De morbo sacro* framkommer att inga sjukdomar borde betecknas som heliga, då alla har naturlig orsak. Det teologiska inslaget minskade, men levde kvar, vilket exempelvis den hippokratiska läkareden vittnar om. Där nämns guden Apollon, läkaren, och sonen Asklepeios, läkandets gud. Asklepeioskulten var utbredd med tempel och kultplatser dit personer med god ekonomi kunde vända sig för helande, vilket inskriptioner vittnar om. Gudomlig kraft, *dynamis*, hjälpte vid sjukdom och kunde bidra till spontanläkning. Det fanns således både avståndstagande och bekräftelse av gudomligt inslag för sjukdom och helande inom grekisk medicin.³⁹

Inom judendomen ansågs att endast Gud kunde hela. Att söka sig till andra gudar eller tempel innebar förnekande av tro. Templet i Jerusalem var avsett för försoning, inte helande, och prästernas uppgift var att kontrollera hälsan hos besökarna. Kraven på renhet ökade under andra tempelperioden. I den judiska kontexten förekom dock även helandecentra, läkare och behandling med exempelvis olja. För dem som inte hade råd med detta, var bön eller att anlita folkhelare en möjlighet. Jesus kan betraktas som folkhelare, men till skillnad från andra folkhelare fick han enligt NT inte betalt och Jesus helade med kraft från Gud. Åsikten att sjukdom utgjorde ett straff från Gud innebar att helande kunde betraktas som tecken på förlåtelse.⁴⁰

Inom medicinsk antropologi kan hälsovård indelas i tre sektorer: privat, professionell och folklig, som interagerar med varandra.⁴¹ Privatsektorn var störst med individ, familj,

³⁹ Gregor Etzelmüller och Annette Weissenrieder, "Illness and Healing in Christian Traditions", i *Religion and illness* (red. A. Weissenrieder och G. Etzelmüller; Eugene: Cascade Books, 2016), 270–274.

⁴⁰ Clinton L. Wahlen, "Healing", i *DJG* (2 uppl. red J. B. Green, J. K. Brown och N. Perrin; Downers Grove: IVP, 2013), 362–363.

⁴¹ Pilch, *Healing in the New Testament*, 26–27.

vänner och socialt kontaktnät. Där behandlades de flesta sjukdomstillstånden under antiken. Den professionella sektorn förbehölls personer med god ekonomi och hög ställning. I Jesus Syraks vishet nämns läkare, förmåga att bota, apotekare, läkemedel, att läkaren bör äras, samt att Herren ligger bakom kunskapen och bör tillbes (Syr 38).⁴² Folksektorn bestod av personer med helande förmåga. Folkhelare delar vanligen folkets uppfattningar, talar individens språk, känner den som helas och helar inom öppenvård.⁴³

2.2 NT:s evangelier

Nedan ges korta bakgrunder om de fyra evangelierna: Markus, Matteus, Lukas och Johannes. De tre förstnämnda benämns gemensamt de synoptiska evangelierna på grund av stora likheter. Tvåkällshypotesen är idag ledande för att förklara det synoptiska problemet. Den bygger på att Markus nedtecknades först, att ytterligare en källa med Jesusord och talstoff existerade, nämligen Q (från tyskans 'quelle', källa), samt att både Markus och Q utgjorde underlag för Matteus och Lukas.⁴⁴

Nedan redogörs för evangeliernas troliga datering, författare, målgrupp, disposition och relevanta särdrag. Initialt presenteras Markusevangeliet, då detta troligen är äldst.

2.2.1 Markusevangeliet

Markusevangeliet är kortast av NT:s evangelier och troligen redigerat runt år 70 CE, strax före andra templets fall. Det är oklart vem författaren var, men han var sannolikt välkänd för sin tidiga publik och namnet Markus bör ha tillkommit när evangeliet fick större spridning och behövde särskiljas från andra. Uppgifter från Papias av Hierapolis tyder på att författaren tolkade aposteln Petrus, men autenticiteten är omdiskuterad. Författaren inleder med att evangeliet är "glädjebudet om Jesus Kristus" (Mark 1:1).⁴⁵ Markus skriver på grekiska men använder även arameiska, hebreiska och latinska uttryck. Judiska bruk förklaras och evangeliet är sannolikt skrivet i icke-judisk miljö för icke-judar. Förföljelser får stort utrymme, vilket kan tyda på att det är skrivet under tider av förföljelse, troligen såväl religiösa

⁴² Pilch, *Healing in the New Testament*, 62–63.

⁴³ Pilch, *Healing in the New Testament*, 101–102.

⁴⁴ Mikael Winnige, "Evangelierna och Apostlagärningarna", i *Jesus och de första kristna: Inledning till Nya Testamentet* (red. D. Mitternacht och A. Runesson; Stockholm: Verbum, 2007), 201–202.

⁴⁵ Suzanne Watts Henderson, "Mark, Gospel According to", i *The Oxford Encyclopedia of the Bible*, Oxford Biblical Studies Online, inga sidhänvisningar. Hämtad 28 november 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e49>.

som politiska. Evangeliet kan ha tillkommit i Rom under kejsaren Neros tid, alternativt Syrien eller Galileen något senare.⁴⁶

Guds rike är nära och synliggörs med Jesu gärningar i form av undervisning och helanden. Det tydliggörs att Jesus är Guds son, men hans sanna identitet var hemlig när händelserna ägde rum. Wrede benämner detta Messiashemligheten. Lärjungarna beskrivs flera gånger som oförstående. Evangeliet kan indelas i tre delar där den första berör Jesu verksamhet i eller nära Galiléen, den andra hans förestående lidande och vandring mot Jerusalem, den tredje lidande i Jerusalem.⁴⁷ Alternativt kan de två senare betraktas som en gemensam del om lidande, vilket innebär att helandenarrativet då en blind helas i två steg utgör mittpunkt (Mark 8:22–26).⁴⁸

2.2.2 Matteusevangeliet

Matteusevangeliet inleder NT. Mycket tyder dock på att Markus har utgjort förlaga och att Matteus har redigerats senare. Flera år förefaller ha gått efter templets förstörelse, Jesu död har skett långt tillbaka i tiden och Jesus beskrivs i trinitariska termer, vilket kan tyda på senare redigering. En trolig datering är 80–95 CE. Det är omdiskuterat om författaren var jude eller icke-jude, men han förefaller ha haft goda kunskaper om judiska skrifter. Evangeliet kan ha skrivits i Syrien som hade stor judisk befolkning samt många icke-judiska kristustroende. Ett alternativ är Galileen. Vilka som ska nås av Jesu budskap ändras under evangeliet. Jesus sänder först ut lärjungarna för att missionera bland judar, men förbjuder mission till icke-judar (Matt 10:5–15). Efter sin död sänder han lärjungarna även till icke-judar (Matt 28:18–20).⁴⁹ Hos Matteus återfinns 92 % av Markus perikoper, ofta förkortade, och i annan tematisk ordningsföljd.⁵⁰

Strukturellt består Matteus omväxlande av berättande texter och fem större tal: 1) bergspredikan samt tal om 2) mission, 3) liknelser, 4) kyrkoordning och 5) eskatologi. Enligt Gale anser vissa forskare att det visar samband med de fem Moseböckerna och fem delar i Psaltaren. Matteus hänvisar oftare än andra evangelister till GT. LXX citeras cirka femtio gånger och författaren påpekar att profetior uppfylls. Flera likheter beskrivs mellan Moses och Jesus, men Jesus framställs överlägsen. Jesus kallas också Davids son och Guds son.

⁴⁶ Winninge, ”Evangelierna”, 206–211.

⁴⁷ Winninge, ”Evangelierna”, 206–211.

⁴⁸ Koden S11_Mc i uppsatsen. Henderson, ”Mark”, <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e49>.

⁴⁹ Winninge, ”Evangelierna”, 211–216.

⁵⁰ Winninge, ”Evangelierna”, 203.

Matteus tydliggör att Jesus representerar Gud i mänsklig gestalt. Jesu agerande exemplifierar hur judiska bruk kan anpassas för den tidiga kyrkan med både judar och icke-judar.⁵¹

2.2.3 Lukasevangeliet

Både Lukasevangeliet och Apostlagärningarna, som kan betraktas som en fortsättning efter Jesu uppståndelse, tillskrivs Lukas. Lukas anses ha varit läkare och kan ha rest tillsammans med Paulus. Lukas syfte är att ge korrekta upplysningar. Evangeliet är troligen skrivet i slutet av första århundradet, efter andra templets fall, när endast ett fåtal ögonvittnen fanns kvar och när alltfler icke-judar börjat tro på Kristus. Det mest troliga är att Lukas själv var icke-jude. Lukas tillägnar evangeliet Theofilos, som kan ha varit en verklig eller fiktiv person.⁵² Patterson anser att Theofilos troligen existerade och var en betydande person, vilket kan förklara att Lukas vill framhäva skillnader mellan rika och fattiga och betydelsen av att utjämna orättvisor.⁵³ Judiska bruk förklaras och Septuaginta (LXX) refereras till, vilket kan tyda på att målgruppen var icke-judar, troligen redan kristustroende. Lukas beskriver hur Jesus engagerar sig för personer som inte tillhörde eliten. Jesus umgås med kvinnor, barn, sjuka, fattiga, syndare och icke-judar, som alla välkomnas. Familjer och sociala nätverk får stort utrymme.⁵⁴ Teologiskt kan Lukas tillsammans med Apostlagärningarna tolkas som frälsningshistoria. Denna kan enligt Conzelmann indelas i tre epoker: lagens och profeternas tid, Jesu tid och kyrkans tid. Johannes döparen utgör gräns mellan första och andra epoken, där Jesus sedan verkar tillsammans med helig ande. Andens ankomst på pingstdagen inleder sedan kyrkans tid, vilken berättas i Apostlagärningarna.⁵⁵ 75 % av Markus perikoper nämns även av Lukas, som, till skillnad från Matteus, följer Markus redaktionsordning. En längre reseberättelse med material från Q och särstoff är dock placerad som ett inskott (Luk 9:51–19:27).⁵⁶

⁵¹ Aaron M. Gale, "The Gospel according to Matthew", i *The Jewish Annotated New Testament* (2 uppl. red. A-J Levine och M. Z. Brettler. New York: Oxford University Press, 2017), 9–10.

⁵² Amy-Jill Levine, "The Gospel According to Luke", i *The Jewish Annotated New Testament* (2 uppl. red. A-J Levine och M. Z. Brettler. New York: Oxford University Press, 2017), 107–108.

⁵³ Stephen J. Patterson, "Luke, Gospel According to", i *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*, Oxford Biblical Studies Online, inga sidhänvisningar. Hämtad 8 december 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e46>.

⁵⁴ Levine, "Luke", 107–108.

⁵⁵ Winnige, "Evangelierna", 222.

⁵⁶ Winnige, "Evangelierna", 203.

2.2.4 Johannesevangeliet

Johannesevangeliet benämns ibland ”The Fourth Gospel”, eftersom det är placerat efter synoptikerna i NT och bör ha redigerats efter dessa. Exakt datering är svår att göra, men det är skrivet efter andra templets fall som refereras. Några verser hittades 1935 på en papyrushandskrift (P⁵²) i Egypten som dateras ca 117–150 CE. Analyser från texter funna i Qumran tyder på omfattande hellenisering och att vissa johanneiska motiv, som ljus och mörker kan ha haft judiskt, inte hedniskt ursprung. Detta talar för en tidigare datering än vad som ansågs före fynden i Egypten och Qumran gjordes. Johannesevangeliet nedtecknades troligen sent under första århundradet. Johannes beskriver en lärjunge som Jesus älskade, som också skulle kunna vara författare och har förknippats med Johannes, Sebedaios son, vilket dock inte har bevisats.⁵⁷

Johannes återger Jesu liv och undervisning, samt livet för den gemenskap som fanns runt Johannes. Enligt Hedrick framkommer två övergripande syften för evangelisten. För det första uppfyller Jesus Guds löfte om förbund till judarna, vilket innebär radikal förändring för judendomen. För det andra finns få eller inga ögonvittnen kvar, vilket gör det viktigt att bevara kunskap om Jesus som Guds son och framföra att tron på Jesus är betydelsefull för varje individ. Författaren skriver i biografiform och Jesus förknippas med välkända exempel på Guds närvaro, som Moses, templet och högtider. Långa Jesusmonologer förekommer, vilket innebär att Johannes narrativ skiljer sig väsentligt från synoptikernas.⁵⁸ De första tolv kapitlen, ’tecknens bok’, beskriver Jesu sju under eller ’semeia’. Dessa genomförs både i Galileen och Jerusalem. Därefter följer ’härlighetens bok’ med Jesu lidande, död och uppståndelse.⁵⁹

⁵⁷ Pamela E. Hedrick, ”John, Gospel According to”, i *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*, Oxford Biblical Studies Online, inga sidhänvisningar. Hämtad 8 december 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e43>.

⁵⁸ Hedrick, ”John”, <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e43>.

⁵⁹ Winnige, ”Evangelierna”, 235.

3 Helandenarrativ och dokumenterade uppgifter

Detta kapitel inleds med översikt av helandenarrativen i materialet. De beskrivs i två tabeller med benämningar, koder och bibelverser. En tabell avser specifika helandenarrativ med många detaljer där ett fåtal helas, en tabell avser generella helandenarrativ där många helas och färre detaljer ges. Därefter presenteras uppgifter som bedöms relevanta för IGK och ett exempel på dokumentation för ett helandenarrativ ges för att tydliggöra principen.

3.1 Helandenarrativ i uppsatsen

Materialet består av 68 helandenarrativ, varav 48 specifika och 20 generella. Dessa fördelas på de fyra evangelierna.⁶⁰

Tabell 1. Antal helandenarrativ i uppsatsen per evangelium.

	Markus	Matteus	Lukas	Johannes	Totalt
Specifika	13	14	17	4	48
Generella	6	9	5	0	20
Totalt	19	23	22	4	68

Vissa helandenarrativ uppvisar stora textmässiga likheter med varandra. I uppsatsen antas att de avser samma händelse, även om det inte är bevisat varken att författarna beskrev samma händelse eller att någon historisk händelse avses. När paralleller slås samman innehåller uppsatsen totalt 25 specifika och 15 generella koder.⁶¹

Varje helandenarrativ benämns efter sitt innehåll samt ges en kod. Paralleller ges samma benämningar och koder.⁶² Avsikten med koder är att de ska vara särskiljande, underlätta hänvisning i löpande text och möjliggöra sökning i uppsatstexten. Flera bedömningar har gjorts före kodningen: huruvida narrativet ska ingå, om generellt eller specifikt helande avses, och förekomst av paralleller. Koderna består av tre delar: 1) specifikt eller generellt helande, 2) löpnummer samt 3) evangelister. Det första helandenarrativet, S1_McL, är specifikt, har löpnummer 1 och berättas av Markus och Lukas. G7_Mt är generellt och berättas enbart av Matteus. När parallell förekommer, men utan helande, markeras det med parentes runt evangelisten. I S17_(Mc)MtL, innehåller Markus narrativ diskussion om demonutdrivande och Beelsebul, men inget helande genomförs. Matteus och Lukas beskriver både helande och diskussion.

⁶⁰ Se tabell 1.

⁶¹ Parallellhänvisningar i NA28 har utgjort grund för bedömningen.

⁶² Det förekommer skillnader i texterna, som att Matteus och Lukas nämner en officers tjänare, Johannes en ämbetsmans son. Av benämningen framgår båda, men i uppsatstexten skrivs det som är relevant i kontexten.

I uppsatstexten skrivs koderna på varierande sätt. Om möjligt används förkortad kod, S1, ibland inom parentes (S1). Fullständiga koder kan förtydliga att en evangelist är ensam (S21_L) eller vilka andra evangelister som har paralleller (S1_McMtL). När endast en av flera paralleller avses kan evangelisten läggas till inom parentes (Markus S1).

Nedan visas tabeller med koder, benämningar och bibelverser för helandenarrativ. Verser inom parentes nämner inte helande och ingår därför inte i materialet. Den inledande tabellen avser materialets specifika helandenarrativ.⁶³

Tabell 2. Specifika helandenarrativ sorterade efter förekomst i Markus, Matteus, Lukas och Johannes.

Kod	Benämning	Markus	Matteus	Lukas	Johannes
S1 McL	Oren ande i Kafarnaum	1:21–28		4:31–37	
S2 McMtL	Svärmor med feber helas	1:29–31	8:14–15	4:38–39	
S3 McMtL	En spetälsk renas	1:40–45	8:2–4	5:12–16	
S4 McMtL	Lam man helas	2:1–12	9:1–8	5:17–26	
S5 McMtL	Man med förtvinad hand helas	3:1–6	12:9–14	6:6–11	
S6 McMtL	En (McL) eller två (Mt) besatta och svinhjord	5:1–20	8:28–34	8:26–39	
S7_McMtL	Synagogföreståndares dotter uppväcks	5:21–24, 35–43	9:18–19, 23–26	8:40–42, 49–56	
S8 McMtL	Kvinna med blödningar helas	5:25–34	9:20–22	8:43–48	
S9 McMt	Dotter med demon	7:24–30	15:21–28		
S10 Mc	Döv man helas	7:31–37			
S11 Mc	Blind man helas utanför Betsaida	8:22–26			
S12 McMtL	Pojke med stum ande (Mc) eller fallandesjuka (MtL) helas	9:14–29	17:14–20	9:37–43	
S13 McMtL	En (McL) eller två (Mt) blinda helas utanför Jeriko	10:46–52	20:29–34	18:35–43	
S14 MtLJ	Officers tjänare (MtL) eller ämbetsmans son (J) helas		8:5–13	7:1–10	4:46–52
S15 Mt	Två blinda helas		9:27–31		
S16 Mt	Stum demon drivs ut		9:32–34		
S17 (Mc)MtL	Demon och diskussion om Beelsebul	(3:22–27)	12:22–30	11:14–23	
S18 L	Änkas son uppväcks			7:11–17	
S19 L	Krokryggig kvinna helas			13:10–17	
S20 L	Man med vatten i kroppen helas			14:1–6	
S21 L	Tio spetälska renas			17:11–19	
S22 (Mc)(Mt)L(J)	Avhugget öra läks	(14:43–49)	(26:47–56)	22:47–53	(18:3–11)
S23 J	Sjuk man vid Betesda helas				5:1–18
S24 J	Blindfödd helas				9:1–41
S25 J	Lasaros uppväcks				11:1–57

För materialets specifika narrativ beskrivs sex exempel av exorcism (S1, S6, S9, S12, S16, S17), tre uppväckande av döda (S7, S18, S25) och sexton helanden. Denna indelning följer Bultmanns förslag till indelning av mirakelberättelser.⁶⁴ Fyra helanden berör blindhet, två hudsjukdomar, nio övriga sjukdomar och en ett avhugget öra. Läkandet av örat klassificeras inte alltid som mirakelberättelse eller helande.⁶⁵ Narrativet ingår i materialet då en tydlig förändring till det bättre beskrivs, som innebär helande för individen. Två specifika narrativ anses härstamma från Q (S14, S17).⁶⁶ Nedan följer en tabell med generella helandenarrativ.⁶⁷

⁶³ Se tabell 2.

⁶⁴ Rudolf Bultmann kategoriserade mirakelberättelser i fyra klasser: helande, exorcism, uppväckande av döda samt naturunder. Wendy Cotter, *Miracles in Greco-Roman Antiquity - A Sourcebook* (London: Routledge, 1999), 2.

⁶⁵ Wahlen, "Healing", 362–370.

⁶⁶ Theissen, *The Historical Jesus*, 298.

⁶⁷ Se tabell 3.

Tabell 3. Generella helandenarrativ sorterade efter förekomst i Markus, Matteus, Lukas och Johannes.

Kod	Benämning	Markus	Matteus	Lukas	Johannes
G1 McMtL	Andra sjuka helas efter helande av feber	1:32–34	8:16–17	4:40–41	
G2 Mc(L)	Demoner drivs ut	1:39		(4:42–44)	
G3 Mc	Helande på strand	3:7–12			
G4 Mc(Mt)(L)	Jesus i sin hemstad	6:1–6	(13:53–58)	(4:16–30)	
G5 Mc(Mt)L	Lärjungarna sänds ut	6:7–13	(10:1–14)	9:1–6	
G6 McMt	Helande i Gennesaret	6:53–56	14:34–36		
G7 Mt	Jesus förkunnar och helar, Matt 4		4:23–25		
G8 Mt	Jesus förkunnar och helar, Matt 9		9:35–38		
G9 Mt	Jesus helar och förbjuder att avslöja		12:15–16		
G10 (Mc)MtL(J)	Helande vid mat åt 5000	(6:30–44)	14:14	9:11	(6:1–14)
G11 Mt	Jesus helar, Matt 15		15:29–31		
G12 Mt	Jesus helar, Matt 19		19:2		
G13 Mt	Helande i templet		21:12–17		
G14 L	Jesus helar, Lukas			6:17–19	
G15 (Mt)L	Helande inför Johannes döparens lärjungar		(11:2–6)	7:18–23	

Generella helandenarrativ beskriver ofta helanden i allmänna termer, ibland ihop med exorcism, en gång enbart som exorcism. Några gånger preciseras olika sjukdomstillstånd och en gång även uppväckande av döda. Generella helanden innehåller ofta färre detaljer än specifika och har därför inte getts gemensamma koder i lika hög utsträckning. G3, G7, G8 och G14 uppvisar exempelvis stora likheter men har getts olika koder. Helande inför Johannes döparens lärjungar och dess parallell utan helande anses härstamma från Q (G15).⁶⁸

Tabellerna kan med fördel användas löpande under läsningen av uppsatsen. Nedan presenteras de uppgifter som eftersöks i narrativen.

3.2 Dokumenterade uppgifter

Uppgifter som bedöms relevanta för IGK och för att identifiera tendenser har dokumenterats för varje helandenarrativ.⁶⁹ Urvalet kommenteras kort nedan och avsnittet avslutas med en tabell med exempel på dokumentation från ett helandenarrativ.

Utgångspunkten är en intrig bestående av fem delar. Indelningen av intrigen är inte alltid tydlig, varför uppgifter söks i hela narrativen, oavsett var uppgifterna är placerade i texten. Nedan beskrivs grundprincipen.

Vissa bakgrundsuppgifter dokumenteras, som kod, bibelverser, benämning, specifikt eller generellt helande, paralleller, vidare kontext och nära kontext.

Från narrativets inledning dokumenteras tidpunkt, plats, offentlig/privat miljö, aktörer och eventuella pågående konflikter.

Från komplikationen, som avser behov av helande, dokumenteras vem som är i behov, kön, tillstånd som behöver återställas och om det kan betraktas som fysiskt eller psykiskt.

⁶⁸ Theissen, *The Historical Jesus*, 298.

⁶⁹ Se även 1.3 Metod.

Från vändpunkten, som motsvarar initiativtagandet, dokumenteras vem eller vilka som tar initiativ samt på vilket sätt det sker.

Från upplösningen, som motsvarar genomförandet, dokumenteras vem som helar, i vilken vers det sker, texten enligt NA28, verb som används vid förändring, övriga uttryckssätt för helande, helandemetoder, eventuella krav före genomförande av helande och tid till effekt.

Från slutsituationen dokumenteras konsekvenser. Dessa beskrivs med korta meningar, som om möjligt återanvänds för flera helandenarrativ.

Nedan ges ett exempel på dokumenterade uppgifter för ett helandenarrativ.⁷⁰

Tabell 4. Exempel på dokumenterade uppgifter för helandenarrativ.

Bibelsverser för helandenarrativ:	Matt 20:29–34
Kod:	S13_McMiL
Benämning:	En eller två blinda utanför Jeriko
Specifik/generell:	Specifik
Paralleller:	Mark 10:46–52; Luk 18:35–43
Vidare kontext:	Slutet av Jesu verksamhet i Judéen. På väg mot Jerusalem.
Nära kontext:	Efter narrativ om människosönens lidande samt diskussion om tjänande.
Tidpunkt, ex sabbat:	Ej definierat
Plats:	På väg från Jeriko
Offentlig/privat miljö:	Offentlig
Aktörer:	Jesus. Mycket folk. Två blinda vid vägkanten.
Konflikt:	Ej konflikt, förutom att folket ber de blinda att vara tysta.
Vem/vilka helas:	Två blinda
Kvinna/man:	Män
Vad helas:	Blindhet
Fysiskt/psykiskt:	Fysiskt. Även metafor.
Initiativtagare:	Helade.
Kommunikativ handling, initierande till helande:	Blinda ber om förbarmande. De tystas av folket, men upprepar samma sak. Efter fråga från Jesus säger de att de vill ha sina ögon öppnade.
Sätt att ta initiativ:	Ord, följt av fysisk förflyttning
Vem helar:	Jesus
Helande i vers:	Matt 20:34
Helandevers enligt NA28:	σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Använt verb vid genomförande:	<i>haptō</i>
Övriga uttryckssätt för helande:	<i>anablepō</i> , att se, 20:34
Helandemetod:	Beröring
Krav på helad före helande:	Nej
Tid till effekt:	Genast
Konsekvenser:	Helade följde Jesus

Arbets sättet upprepas för samtliga helandenarrativ, men av utrymmesskäl ges enbart ett exempel. Relevanta uppgifter används senare i analysen. Nedan följer redovisning av helandenarrativen för varje evangelist.

⁷⁰ Se tabell 4.

4 Helandenarrativ i respektive evangelium

Kapitel 4 består av fyra delkapitel där helandenarrativen presenteras per evangelium: Markus, Matteus, Lukas och Johannes. Vissa förklaringar ges endast i första delkapitlet om Markus, men tillämpas konsekvent för samtliga. Varje delkapitel består av fem avsnitt: översikt, initiativtagande, genomförande, konsekvenser och tendenser. I översikterna redovisas primära data för IGK i tabellform för aktuell evangelist. Tabellerna kan konsulteras löpande vid läsningen av analysen. I avsnitten initiativtagande, genomförande och konsekvenser varvas diagram eller tabeller med text. Avslutningsvis sammanfattas tendenser för varje evangelist. Nedan inleds med Markusevangeliet som anses vara den tidigast redigerade evangelietexten.

4.1 Helandenarrativ Markus

Översikt Markus

I uppsatsen analyseras 19 helandenarrativ av Markus, varav 13 specifika och 6 generella. Placering, koder och uppgifter av primär betydelse för IGK framgår av tabellen nedan.⁷¹

Helandenarrativen presenteras i redaktionsordning. Verser, kod, samt uppgifter av primär betydelse för IGK framgår för varje helandenarrativ. För initiativtagande anges om ombud, helad eller Jesus tar initiativ, samt vilket eller vilka sätt initiativ tas på: fysisk förflyttning (F) och/eller ord (O). För genomförande anges helandemetod: beröring (B) och/eller ord (O). Konsekvenser beskrivs med korta meningar. Motsvarande tabeller återkommer för samtliga evangelier, men beskrivs enbart här.

Tabell 5. Primära uppgifter för IGK sorterade i redaktionsordning. Markus, 13 specifika och 6 generella helandenarrativ.

Markus		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser	
Verser	Uppsatskod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def	Samtliga identifierade i uppsatsen
1:21–28	S1_McL			Jesus			O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk förvånas
1:29–31	S2_McMtL		O				B		Kvinnan betjänade dem
1:32–34	G1_McMtL	F						Ej def	Jesus drar sig undan Jesus uppmanar att inte berätta Fler får kännedom om Jesu gärningar Många helas
1:39	G2_Mc(L)				Ej def			Ej def	
1:40–45	S3_McMtL		F O			B	O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Jesus drar sig undan Jesus uppmanar att inte berätta Jesus uppmanar helad att visa sig för prästen och ge offer för rening
2:1–12	S4_McMtL	F					O		Folk förvånas Folk prisar Gud Jesus i dialog med auktoritet
3:1–6	S5_McMtL			Jesus		B	O		Ökad förföljelse Ökad konflikt
3:7–12	G3_Mc		F			B			Fler får kännedom om Jesu gärningar Jesus uppmanar att inte berätta Många helas

⁷¹ Se tabell 5. För benämningar se tabell 2–3.

Markus		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser	
Verser	Uppsatskod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def	Samtliga identifierade i uppsatsen
5:1–20	S6_McMtL			Jesus			O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk förvånas Folk uppmanar Jesus att lämna området Helad vill följa med, men nekas. Jesus uppmanar helad att berätta
5:21–24, 35–43	S7_McMtL	F O					B O		Folk förvånas Jesus uppmanar att inte berätta Jesus uppmanar att ge flickan att äta
5:25–34	S8_McMtL		F			B			Tro lett till helande
6:1–6	G4_Mc(Mt)(L)				Ej def	B			Jesus förvånas över liten tro
6:7–13	G5_Mc(Mt)L				Ej def	B			Många helas
6:53–56	G6_McMt	F O				B			Fler får kännedom om Jesu gärningar Många helas
7:24–30	S9_McMt	F O					O		Kvinnan gick hem och fann dottern fri från demonen Ord lett till helande (jämföt tro)
7:31–37	S10_Mc	F O				B O			Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk förvånas Jesus uppmanar att inte berätta
8:22–26	S11_Mc	F O				B			Jesus uppmanar att inte berätta
9:14–29	S12_McMtL	F O				B O			Jesus i dialog med lärjungarna Jesus säger att den sorten bara drivs ut med bön Jesus upprörd över för svag tro
10:46–52	S13_McMtL		F O				O		Helad följde Jesus Tro lett till helande

F = Fysisk förflyttning vid initiativtagande, O = Ord, B = Beröring vid genomförande.

Merparten av helandena beskrivs under Jesu verksamhet i Galileen med omgivningar. Endast Markus beskriver hur en döv (S10) respektive en blind helas (S11). De två sist placerade helandenarrativen beskrivs på väg mot Jerusalem (S12, S13).

Markus strukturerar flera narrativ i sandwich-struktur, då två episoder med liknande teman omsluter en eller flera andra episoder.⁷² Ett exempel är hur kvinnan med blödningar (S8) tillfälligt avbryter Jesus på väg för att hjälpa synagogföreståndarens dotter (S7). Dessa helandenarrativ innehåller såväl likheter som kontraster. En kvinna och en man tar initiativ. Synagogföreståndaren tillhör en grupp som flera gånger beskrivs i konflikt med Jesus, kvinnan är sjuk sedan länge och tillhör ingen privilegierad grupp. De konkurrerar om Jesu uppmärksamhet. Mannen tar initiativ öppet, kvinnan i smyg. Trots kvinnans försök att vara diskret är hon målmedveten och Jesus upptäcker att kraft lämnat honom. Kvinnans plats i samhället återupprättas när Jesus tilltalar henne som dotter, säger att tron hjälpt henne, säger till henne att gå i frid och bekräftar att hon är helad. Jesus säger till synagogföreståndaren att inte vara rädd, men att tro. Matteus paralleller är betydligt kortare än Markus och med färre detaljer, Lukas paralleller är något kortare än Markus.

Episoderna i sandwichstruktur kan också upprepa liknande teman, exempelvis om en döv (S10_Mc) respektive en blind utanför Betsaida (S11_Mc). Ombud tar initiativ, för med

⁷² David M. Rhoads, Joanna Dewey och Donald Michie, *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel* (3 uppl. Minneapolis: Fortress, 2012), 51.

sig männen och ber Jesus vidröra dem. Jesus leder dem åt sidan och använder beröring i kombination med spott som helandemetoder. Den döve uppmanas att inte berätta, den blinde att inte gå in i byn. I evangelietexten mellan S10 och S11 varnar Jesus lärjungarna för Herodes surdeg och frågar om de inte kan se och höra trots att de har ögon och öron (Mark 8:17–18). Markus kan ha velat framhäva andra betydelser för helande än fysiska och sociala, exempelvis metaforisk betydelse av tro.⁷³

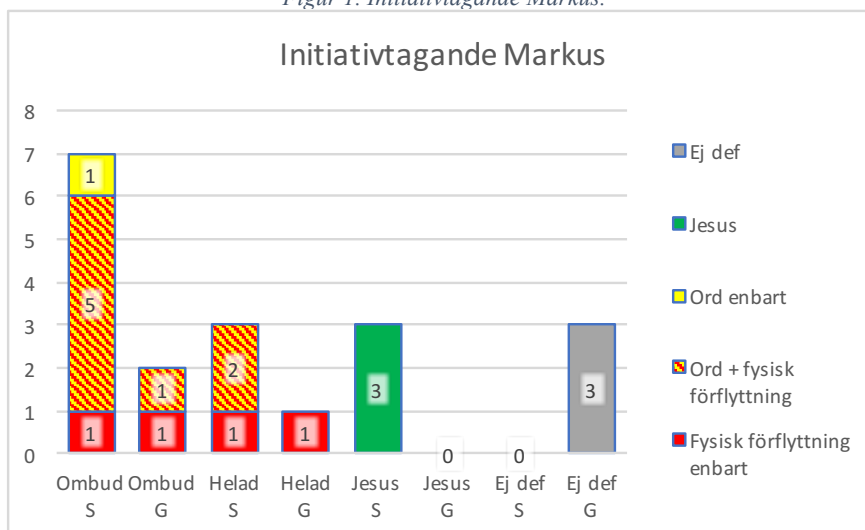
Ännu ett intressant samband finns mellan helande av en blind utanför Betsaida (S11) och utanför Jeriko (S13_McMtL), då en blind tiggare som Markus namnger Bartimaios ber om Jesu förbarmande, kastar av sig manteln och ber att få se igen. Jesus svarar att hans tro hjälpt, mannen kan genast se och följer Jesus. Det förefaller således finnas utveckling från S11 till S13, där helande sker genast istället för stegvis, med enbart ord om tro istället för med spott och beröring, och mannen följer Jesus istället för att skickas hem. Mellan narrativen har lärjungarna försökt hela en fallandesjuk pojke (S12), men misslyckats på grund av för liten tro.

En tendens som märks redan efter denna översikt är att Markus förstärker vissa budskap genom dubblering och placering av narrativ.

Initiativtagande Markus

Enligt Markus 19 helandenarrativ tar ombud initiativ i 9, helade i 4 och Jesus i 3. För 3 generella helanden saknas uppgifter.⁷⁴

Figur 1. Initiativtagande Markus.

⁷³ Se exempelvis Twelftree, *Jesus the Miracle Worker*, 84.

⁷⁴ Se tabell 5 ovan och figur 1 nedan.

Enligt de 9 helandenarrativ då ombud tar initiativ nämns fysisk förflyttning i åtta och ord i sju.⁷⁵ Fysisk förflyttning och ord kombineras i 6 helandenarrativ (S7, S9, S10, S11, S12, G6). Enbart fysisk förflyttning nämns 2 gånger (S4, G1). Enbart ord beskrivs 1 gång (S2).

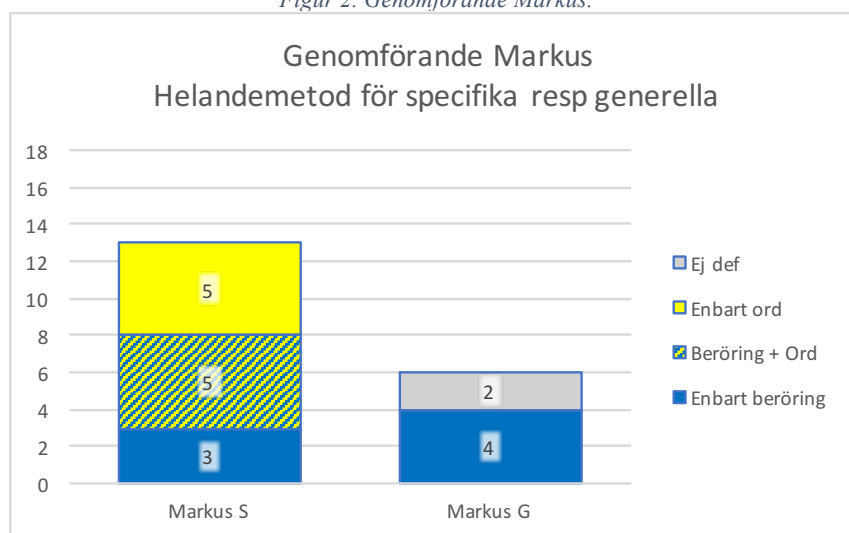
I de 4 helandenarrativ då helad tar initiativ nämns alltid fysisk förflyttning. Fysisk förflyttning och ord kombineras i 2 helandenarrativ (S3, S13). Enbart fysisk förflyttning nämns 2 gånger (S8, G3).

Jesus tar initiativ enligt 3 av Markus helandenarrativ. Då beskrivs även konflikter med kosmisk makt (S1, S6) eller auktoritet (S5).

Genomförande Markus

För Markus 19 helandenarrativ beskrivs ord som helandemetod i tio och beröring i tolv.⁷⁶

Figur 2. Genomförande Markus.

I de 13 specifika helandenarrativen nämns ord i tio och beröring i åtta. För 5 nämns enbart ord, för 5 kombineras ord och beröring, för 3 nämns enbart beröring. I de 6 generella narrativen nämns beröring i 4, för 2 saknas metod och ord nämns inte.⁷⁷ En tendens hos Markus är att beröring beskrivs som enda helandemetod för stor andel av de generella.

Konsekvenser Markus

Nedan presenteras konsekvenser från Markus nitton helandenarrativ.⁷⁸ Konsekvenser som endast framkommer i en enstaka kod visas inte i diagrammet, men återfinns i tabellen med IGK ovan. Detta gäller samtliga evangelister.

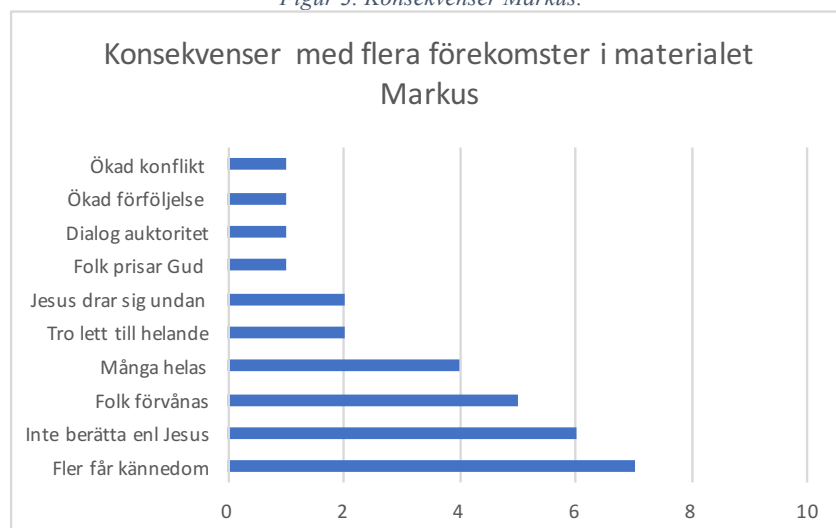
⁷⁵ Antal anges med siffror i uppsatsen om det bedöms relevant att summera dem i den nära kontexten.

⁷⁶ Se tabell 5 ovan och figur 2 nedan.

⁷⁷ För uppgift om koder, se tabell 5.

⁷⁸ Se tabell 5 ovan och figur 3 nedan.

Figur 3. Konsekvenser Markus.

För Markus 19 helandenarrativ är den vanligaste konsekvensen att fler får kännedom om Jesu gärningar (S1, S3, S6, S10, G1, G3, G6). En tydlig tendens specifikt för Markus är att Jesus uppmanar att inte berätta i sex helandenarrativ (S3, S7, S10, S11, G1, G3). Denna uppmaning sammanfaller paradoxalt nog flera gånger med att fler får kännedom. Folk förvånas framkommer som konsekvens fem gånger (S1, S4, S6, S7, S10).⁷⁹

Tendenser Markus

Markus är den synoptiker som har lägst antal helandenarrativ även om skillnaden är marginell. Utifrån det kan man fråga sig varför enbart Markus beskriver hur en döv respektive blind helas (S10, S11), vilket diskuteras nedan.

Ombud tar initiativ i störst utsträckning, för specifika i över hälften av narrativen, för generella en tredjedel.

Markus nämner exorcism vid flera helanden. Markus berättar exempelvis i G2_Mc(L) hur Jesus driver ut demoner, medan Lukas enbart nämner predikande, inte helande.⁸⁰

Bland konsekvenser utmärker sig Markus med flest uppmaningar från Jesus om att inte berätta. Markus lägger förvånande nog samtidigt stor vikt vid att fler får kännedom. Denna paradox benämns 'Messiashemligheten' av Wrede.⁸¹

Dessa tendenser kommer att diskuteras i senare kapitel. Nedan fortsätter analysen med Matteus.

⁷⁹ För övriga koder se tabell 5 alternativt tabell 10–11.

⁸⁰ Luk 4:42–44 ingår därmed inte i uppsatsens material, men nämns som jämförelse.

⁸¹ Winnige, "Evangelierna", 210.

4.2 Helandenarrativ Matteus

Översikt Matteus

I uppsatsen analyseras 23 helandenarrativ av Matteus, varav 14 specifika och 9 generella. För placering, koder och uppgifter av primär betydelse för IGK, se tabell nedan.⁸²

Tabell 6. Primära uppgifter för IGK sorterade i redaktionsordning. Matteus, 14 specifika och 9 generella helandenarrativ.

Matteus		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser	
Verser	Kod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def	Samtliga identifierade i uppsatsen
4:23–25	G7_Mt	F						Ej def	Fler får kännedom om Jesu gärningar Många helas
8:2–4	S3_McMtL		F O			B	O		Jesus uppmanar att inte berätta Jesus uppmanar helad att visa sig för prästen och ge offer för rening
8:5–13	S14_MtLJ	F O					O		Tro lett till helande
8:14–15	S2_McMtL			Jesus		B			Kvinnan betjänade dem
8:16–17	G1_McMtL	F					O		Jesus drar sig undan Många helas Profetia uppfyllts enligt författaren
8:28–34	S6_McMtL			Jesus			O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk uppmanar Jesus att lämna området
9:1–8	S4_McMtL	F					O		Folk förvånas Folk prisar Gud Jesus i dialog med auktoritet
9:18–19, 23–26	S7_McMtL	F O				B	O		Fler får kännedom om Jesu gärningar
9:20–22	S8_McMtL		F			B			Tro lett till helande
9:27–31	S15_Mt		F O			B	O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Jesus uppmanar att inte berätta Tro lett till helande
9:32–34,	S16_Mt	F						Ej def	Folk förvånas Ökad konflikt
9:35–38	G8_Mt				Ej def			Ej def	Jesus ser människorna, fylls av medlidande och efterlyser fler arbetare Många helas
12:9–14	S5_McMtL			Jesus		B	O		Ökad förföljelse Ökad konflikt
12:15–16	G9_Mt				Ej def			Ej def	Jesus uppmanar att inte berätta Många helas Profetia uppfyllts enligt författaren
12:22–30	S17_(Mc)MtL	F						Ej def	Folk förvånas Jesus i dialog med auktoritet
14:14	G10_(Mc)MtL(J)			Jesus				Ej def	Många helas
14:34–36	G6_McMt	F O				B			Fler får kännedom om Jesu gärningar Många helas
15:21–28	S9_McMt	F O					O		Kvinnan gick hem och fann dottern fri från demonen Tro lett till helande
15:29–31	G11_Mt	F						Ej def	Folk förvånas Folk prisar Gud Många helas Profetia uppfyllts enligt författaren
17:14–20	S12_McMtL	F O					O		Jesus i dialog med lärjungarna Jesus upprörd över för svag tro
19:2	G12_Mt				Ej def			Ej def	Många helas
20:29–34	S13_McMtL		F O			B			Helade följde Jesus
21:12–17	G13_Mt		F					Ej def	Barnen ropade "Hosianna Davids son" i templet. Jesus drar sig undan Jesus i dialog med auktoritet Många helas Ökad konflikt

F = Fysisk förflyttning vid initiativtagande, O = Ord, B = Beröring vid genomförande.

⁸² Se tabell 6. För benämningar se tabell 2–3.

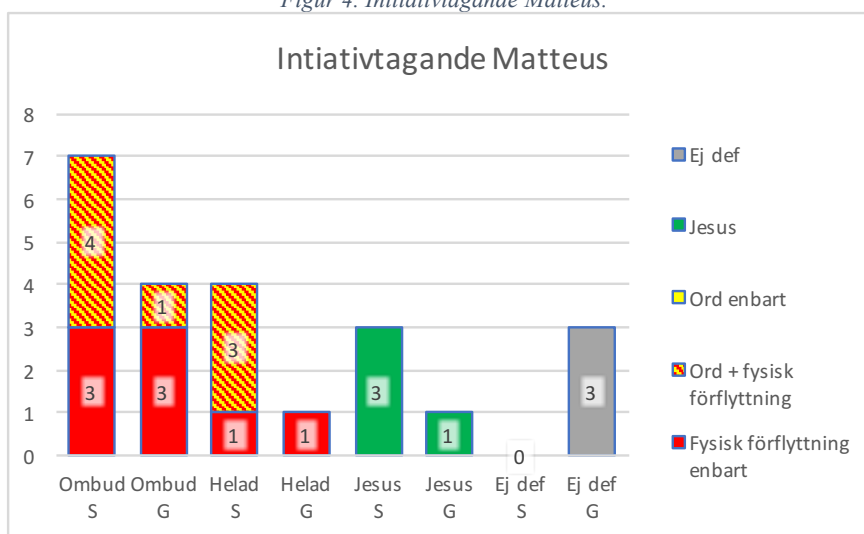
Matteus inkluderar flertalet av Markus specifika helandenarrativ, men flera är förkortade och redaktionsordningen förändrad. Flera av Matteus generella helandenarrativ nämns inte av andra evangelister. G7 och G8 är nästan identiska och beskriver hur Jesus förkunnar och helar. G7 inleder bergspredikan, som sedan följs av flertalet av Matteus specifika helanden i kapitel 8–9. G8 utgör avslutning på detta avsnitt, samt övergång till utsändningstalet från Jesus till lärjungarna. I evangelietexten varvas därefter ungefär vartannat specifikt och vartannat generellt helandenarrativ under perioder av ökande konflikt.

Matteus är ensam om att nämna helande av två blinda (S15) och av stum demon (S16)⁸³, placerade efter varandra som de två sista helandena i kapitel 8–9. Enbart Matteus beskriver att Jesus helar blinda och lytta i templet (G13). Matteus beskriver helande av två besatta (S6) och två blinda (S13), medan Markus och Lukas beskriver en besatt och en blind.

Initiativtagande Matteus

Enligt Matteus 23 helandenarrativ tar ombud initiativ i 11, helade i 5 och Jesus i 4. För 3 generella helanden saknas uppgifter.⁸⁴

Figur 4. Initiativtagande Matteus.

Enligt de 11 helandenarrativ då ombud tar initiativ nämns fysisk förflyttning i samtliga. Fysisk förflyttning och ord kombineras i 5 helandenarrativ (S7, S9, S12, S14, G6). Enbart fysisk förflyttning nämns i 6 helandenarrativ (S4, S16, S17, G1, G7, G11).

⁸³ Se även diskussion om utdrivande i 5.2.2.

⁸⁴ Se tabell 6 ovan och figur 4 nedan.

I de 5 helandenarrativ då helad tar initiativ nämns fysisk förflyttning i samtliga. Fysisk förflyttning och ord kombineras i 3 helandenarrativ (S3, S13, S15), enbart fysisk förflyttning beskrivs i 2 helandenarrativ (S8, G13).

Jesus tar initiativ enligt 4 av Matteus helandenarrativ (S2, S5, S6, G10). Medlidande framstår som orsak i G10, konflikt med auktoriteter i S5, och med kosmisk makt i S6.

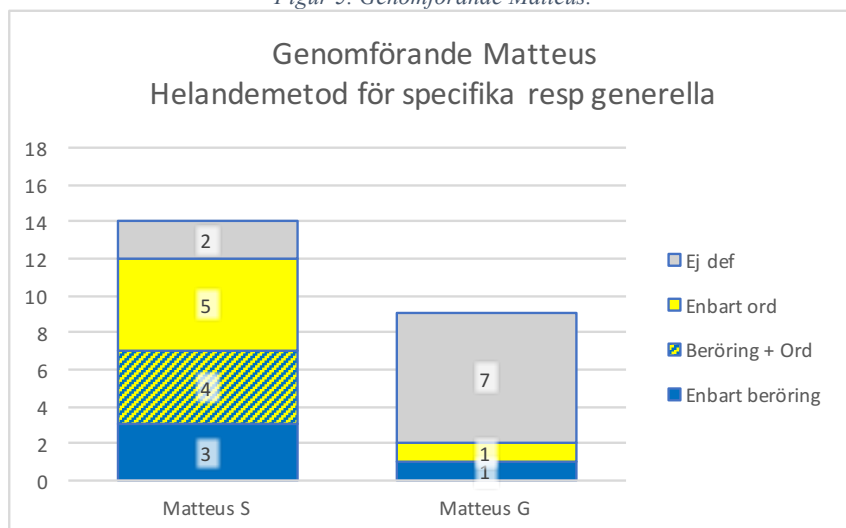
När paralleller finns hos Markus väljer Matteus motsvarande initiativtagare, förutom när svärmor helas (S2). Det är dock enbart nyansskillnader som avgjort kategoriseringen för S2. Varken Jesus eller ombudens roll som initiativtagare är tydlig, vilket gäller för samtliga synoptiker.

En tendens är att enbart fysisk förflyttning, utan ord, används som sätt att ta initiativ i hela 8 av Matteus 23 helandenarrativ, vilket innebär högre andel fysisk förflyttning än för Markus.

Genomförande Matteus

För Matteus 23 helandenarrativ beskrivs ord som helandemetod tio gånger och beröring åtta gånger. 6 gånger används enbart ord, 4 gånger kombineras ord och beröring, 4 gånger används enbart beröring. I 9 narrativ definieras ingen metod.⁸⁵

Figur 5. Genomförande Matteus.

Bland de 14 specifika helandena beskrivs ord som metod totalt nio gånger och beröring sju. 5 gånger används enbart ord, 4 gånger kombineras ord och beröring, 3 gånger anges enbart beröring och i 2 texter är ingen metod definierad. För Matteus 9 generella helandena ser

⁸⁵ Se tabell 6 ovan och figur 5 nedan.

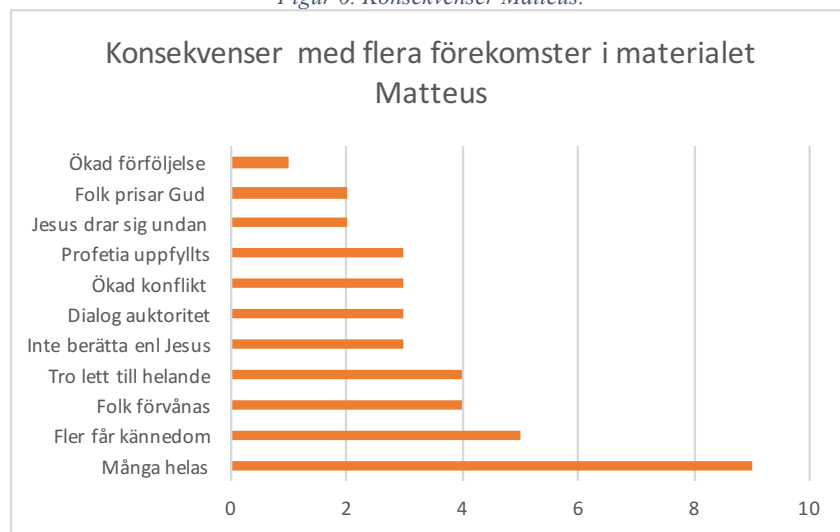
bilden helt annorlunda ut. Ord används 1 gång och beröring 1 gång. För 7 helandenarrativ är ingen metod definierad och helandet illustrerat med verbet *therapeuō*.⁸⁶

En tydlig tendens hos Matteus är att många generella helandenarrativ inkluderas och beskrivs med verbet *therapeuō*.

Konsekvenser Matteus

Nedan presenteras konsekvenser för Matteus tjugotre helandenarrativ.⁸⁷

Figur 6. Konsekvenser Matteus.

Den mest frekventa konsekvensen är att många helas, vilket förklaras helt av det stora antalet generella narrativ. För konsekvensen att profetia uppfyllts har Matteus högst frekvens med sina tre exempel av totalt fem i hela materialet.⁸⁸

Två tendenser vad gäller konsekvenser för Matteus helandenarrativ är att många helas i de generella och att Matteus betonar uppfyllande av profetia.

Tendenser Matteus

För Matteus 23 helandenarrativ är ombud initiativtagare i 11, varav 7 specifika och 4 generella. Därefter följer 5 initiativtagande av helade och 4 av Jesus. Den procentuella fördelningen stämmer väl med Markus.

En tendens hos Matteus är att sätt att ta initiativ utgörs av enbart fysisk förflyttning i stor utsträckning, sex gånger för ombud och två för helade. I generella helandenarrativ berättas många gånger hur ombud hjälpte sjuka fram till Jesus.

⁸⁶ För uppgift om koder, se tabell 6.

⁸⁷ Se tabell 6 ovan och figur 6 nedan.

⁸⁸ För övriga koder, se tabell 6 alternativt tabell 10–11.

En tydlig tendens hos Matteus är att generella helandenarrativ innehåller verbet *therapeuō* i plural. Detaljer om helandemetod nämns sällan, men intrycket som texten ger är att många helas snabbt och med lätthet.

En tendens är att påpeka att profetior uppfyllts, vilket görs i tre generella helanden (G1, G9, G11). Detta stämmer väl med Matteus många hänvisningar till profetior även i andra sammanhang.⁸⁹

Trots Matteus många gånger korta generella helandenarrativ, är tendensen att de har stor betydelse för att framföra författarens budskap. Nedan följer uppgifter från nästa synoptiker, Lukas.

4.3 Helandenarrativ Lukas

Översikt Lukas

I uppsatsen analyseras 22 helandenarrativ av Lukas, varav 17 specifika och 5 generella. För placering, koder och uppgifter av primär betydelse för IGK, se tabell nedan.⁹⁰

Tabell 7. Primära uppgifter för IGK sorterade i redaktionsordning. Lukas, 17 specifika och 5 generella helandenarrativ.

Lukas		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser	
Verser	Uppsatskod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def	
4:31–37	S1_McL			Jesus			O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk förvånas
4:38–39	S2_McMtL	O					O		Kvinnan betjänade dem
4:40–41	G1_McMtL	F					B		Fler får kännedom om Jesu gärningar Jesus drar sig undan Jesus uppmanar att inte berätta Många helas
5:12–16	S3_McMtL		F O				B O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Jesus drar sig undan Jesus uppmanar att inte berätta Jesus uppmanar helad att visa sig för prästen och ge offer för rening
5:17–26	S4_McMtL	F					O		Folk förvånas Folk prisar Gud Helad prisar Gud Jesus i dialog med auktoritet
6:6–11	S5_McMtL			Jesus			B O		Ökad förföljelse Ökad konflikt
6:17–19	G14_L		F				B		Många helas
7:1–10	S14_MtLJ	F O					O		Tro lett till helande
7:11–17	S18_L			Jesus			B O		Fler får kännedom om Jesu gärningar Folk förvånas Folk prisar Gud Jesus överlämnade honom till sin mor Profetia uppfyllts enligt författaren
7:18–23	G15_(Mt)L				Ej def			Ej def	Jesus uppmanar att berätta för Johannes döparen Många helas
8:26–39	S6_McMtL			Jesus			O		Fler får kännedom Folk förvånas Folk uppmanar Jesus att lämna området Helad vill följa med, men nekas. Jesus uppmanar helad att berätta
8:40–42,	S7_McMtL	F O					B O		Folk förvånas

⁸⁹ Gale, "Matthew", 9–10.

⁹⁰ Se tabell 7. För benämningar se tabell 2–3.

Lukas		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser
Verser	Uppsatskod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def
49-56								Jesus uppmanar att inte berätta Jesus uppmanar att ge flickan att äta
8:43-48	S8_McMtL		F			B		Tro lett till helande
9:1-6	G5_Mc(Mt)L				Ej def			Många helas
9:11	G10_(Mc)MtL(J)				Ej def			Många helas
9:37-43	S12_McMtL	F O					O	Folk förvånas Jesus lämnade tillbaka honom till hans far Jesus upprörd över för svag tro
11:14-23	S17_(Mc)MtL				Ej def		O	Folk förvånas Jesus i dialog med auktoritet
13:10-17	S19_L			Jesus		B O		Helad prisar Gud Jesus i dialog med auktoritet Motståndare kom att skämmas, folket glädde sig Ökad konflikt
14:1-6	S20_L			Jesus		B		Jesus i dialog med auktoritet (försök till dialog)
17:11-19	S21_L		F O				O	En helad vänder tillbaka till Jesus när han blivit frisk Helad prisar Gud Tro lett till helande
18:35-43	S13_McMtL		F O				O	Folk prisar Gud Helad prisar Gud Helad följde Jesus Tro lett till helande
22:47-53	S22_(Mc)(Mt)L(J)			Jesus		B O		Jesus i dialog med auktoritet (tilltalar auktoritet)

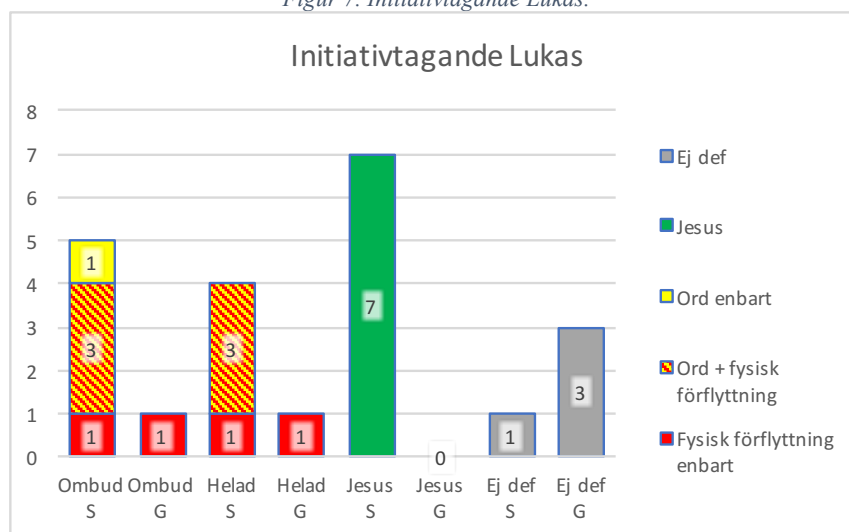
F = Fysisk förflyttning vid initiativtagande, O = Ord, B = Beröring vid genomförande.

Lukas återberättar flertalet av Markus specifika helanden och behåller till skillnad från Matteus redaktionsordningen. Lukas infogar dessutom nya helandenarrativ och för fem av Lukas specifika helandenarrativ saknas paralleller. Att en änkas son uppväcks nämns relativt tidigt (S18) i redaktionen, medan övriga nämns sent. Helandena av en krokryggig kvinna (S19) och en man med vatten i kroppen (S20) följs båda av diskussion om huruvida helande är tillåtet på sabbaten och Jesus jämför helande av människor med att det är tillåtet att hjälpa oxer och/eller åsna. Endast Lukas beskriver hur tio spetälska renas (S21). Alla evangelister beskriver att en soldats öra huggs av, men enbart Lukas att det läks (S22).

Initiativtagande Lukas

Enligt Lukas 22 helandenarrativ tar ombud initiativ i 6, helade i 5 och Jesus i 7. För 4 generella helanden saknas uppgifter.⁹¹

Figur 7. Initiativtagande Lukas.

Enligt de 6 helandenarrativ då ombud tar initiativ nämns fysisk förflyttning i fem och ord i fyra. Fysisk förflyttning och ord kombineras i 3 helandenarrativ (S7, S12, S14). Enbart fysisk förflyttning nämns i 2 (S4, G1), enbart ord i 1 helandenarrativ (S2).

I de 5 helandenarrativ då helad är initiativtagare nämns fysisk förflyttning i samtliga. Fysisk förflyttning och ord kombineras i 3 helandenarrativ (S3, S13, S21). Enbart fysisk förflyttning beskrivs i 2 helandenarrativ (S8, G11).

Jesus tar initiativ i 7 av 22 helandenarrativ. Alla synoptiker anger Jesus för 3 av dessa (S1, S5, S6). Endast Lukas nämner 3 av helandenarrativen (S18, S19, S20) och är ensam om att beskriva läkning av avhugget öra (S22). Orsaker till Jesu initiativ kan vara konflikt med kosmisk makt (S1, S6) respektive auktoritet (S5, S19, S20), eller medlidande som är tydligt eller kan anas (S18, S19, S20, S22).

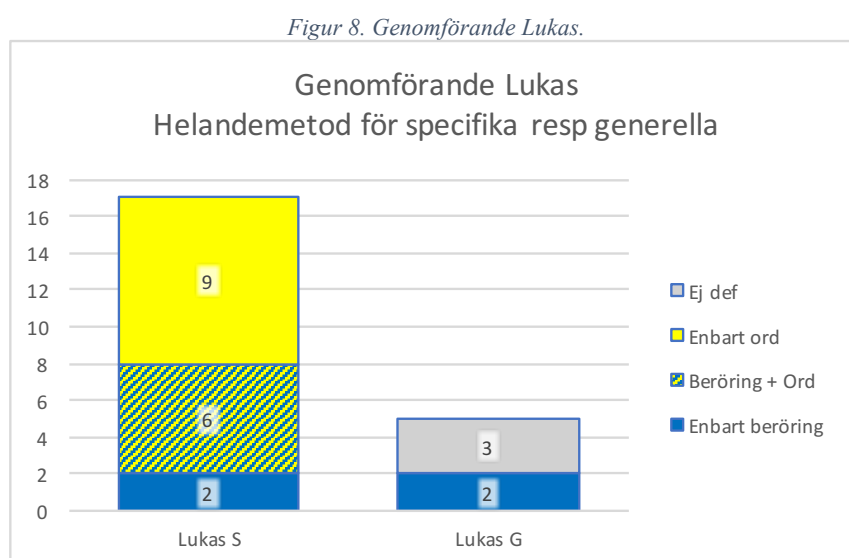
Initiativtagare och sätt överensstämmer mellan Lukas och paralleller, förutom S2, S17 och G10. När svärmor helas (S2) varierar initiativtagare hos synoptikerna, men uppgifterna i texterna är otydliga. Lukas beskriver ingen initiativtagare vid helande vid matundret (G10), Matteus beskriver Jesus, Markus och Johannes nämner inget helande. Lukas är den enda evangelist som beskriver ett specifikt helande då initiativtagande inte kan definieras (S17). Detta är dock primärt inget helandenarrativ, då merparten av narrativet innehåller diskussion om Beelsebul och i vems namn Jesus driver ut demoner. Markus beskriver inget helande, Matteus nämner ombud som initiativtagare.

⁹¹ Se tabell 7 ovan och figur 7 nedan.

En mycket tydlig tendens hos Lukas är således att Jesus tar initiativ i större utsträckning än hos Markus och Matteus. Detta kan förklaras med Lukas tillägg av specifika helandenarrativ. I alla dessa framkommer Jesu medlidande med individer, i några även konflikt med auktoritet om helande på sabbat.

Genomförande Lukas

För Lukas 22 helandenarrativ beskrivs ord som helandemetod i femton och beröring i tio. För specifika nämns enbart ord i 9 helandenarrativ, i 6 kombineras ord och beröring, 4 gånger nämns enbart beröring. För 3 generella saknas metod.⁹²

För Lukas 17 specifika helandena beskrivs ord som metod femton gånger och beröring åtta. I 9 helandenarrativ nämns enbart ord, i 6 kombineras ord och beröring och i 2 nämns enbart beröring. För 5 generella helanden nämns beröring 2 gånger, uppgifter saknas för 3.⁹³

En tendens för Lukas specifika helandenarrativ är att ord används som helandemetod i stor utsträckning. Lukas anger enbart ord för 53 % (Markus 38 %, Matteus 36 %). Enbart beröring för specifika är däremot ovanligt, enbart 12 % (Markus 23 %, Matteus 21 %).

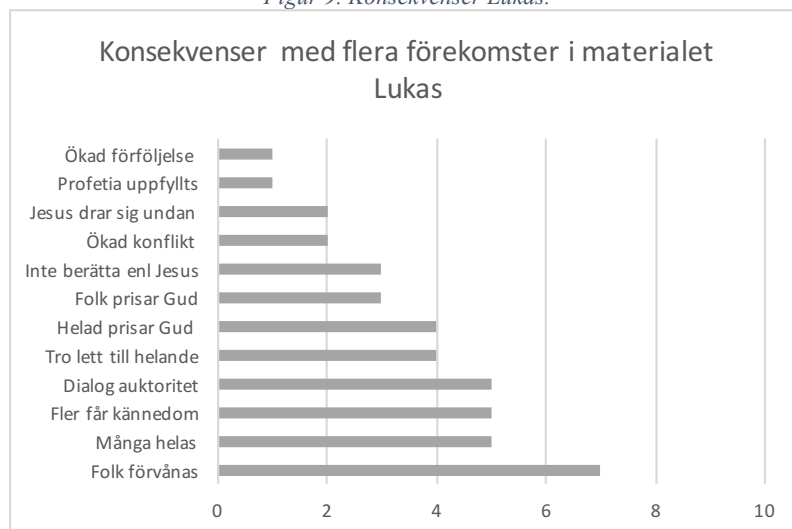
⁹² Se tabell 7 ovan och figur 8 nedan.

⁹³ För uppgift om koder, se tabell 7.

Konsekvenser Lukas

Nedan presenteras konsekvenser för Lukas tjugotvå helandenarrativ.⁹⁴

Figur 9. Konsekvenser Lukas.

Folk förvånas är vanligast, vilket förekommer i sju specifika narrativ (S1, S4, S6, S7, S12, S17, S18). Dialog med auktoritet nämns fem gånger och är vanligast hos Lukas (S4, S17, S19, S20, S22). Något som utmärker Lukas är att Gud prisas i stor utsträckning enligt texten. Lukas är den enda som beskriver att någon som helats prisar Gud (S4, S13, S19, S21). I två helandenarrativ prisas Gud initialt av den helade, därefter även av folket (S4, S13).⁹⁵

Tendenser Lukas

En mycket tydlig tendens avseende initiativtagande hos Lukas är att Jesus tar initiativ enligt många specifika helandenarrativ, nämligen 41 % (Markus 23 %, Matteus 21 %). I Lukas helandenarrativ utan paralleller tar Jesus initiativ i fyra (S18, S19, S20, S22), helade endast i en (S21). När Jesus tar initiativ beskrivs ofta medlidande (S18, S19, S20, S22), konflikt med auktoriteter (S5, S19, S20, S22) eller kosmisk makt (S1, S6). Lukas ger flera exempel då både medlidande och potentiell konflikt beskrivs.

En tendens avseende genomförande för Lukas är att ord beskrivs som helandemetod i stor utsträckning. Enbart ord, utan att beröring omnämns, utgör helandemetod för 51 % av Lukas specifika helandenarrativ.⁹⁶ Endast två av femton specifika helanden, 12 %, omnämner inte ord som helandemetod.⁹⁷

⁹⁴ Se tabell 7 ovan och figur 9 nedan.

⁹⁵ För övriga koder, se tabell 7 alternativt tabell 10–11.

⁹⁶ Motsvarande är för Markus 38 %, för Matteus 36 %.

⁹⁷ Motsvarande är för Markus 23 %, för Matteus 21 %.

En tydlig tendens avseende konsekvenser är att Gud prisas. Enbart Lukas beskriver hur helade prisar Gud (S4, S13, S19, S21). Även folket prisar Gud (S4, S13, S18). Efter två helanden beskrivs alltså både hur helad och därefter folket prisar Gud (S4, S13). Som kontrast till prisande framhävs även dialog med auktoriteter eller ökad konflikt och förföljelse.

Nedan följer den sista evangelisten, Johannes, vars helandenarrativ skiljer sig från synoptikernas i flera avseenden.

4.4 Helandenarrativ Johannes

Översikt Johannes

I uppsatsen analyseras 4 helandenarrativ av Johannes. För placering, koder och uppgifter av primär betydelse för IGK, se tabell nedan.⁹⁸

Tabell 8. Primära uppgifter för IGK sorterade i redaktionsordning. Johannes, 4 specifika helandenarrativ.

Johannes		Initiativtagande				Genomförande		Konsekvenser
Verser	Kod	Ombud	Helad	Jesus	Ej def	B	O	Ej def
4:46–54	S14_MtLJ	F O					O	
5:1–18	S23_J			Jesus			O	
9:1–41	S24_J			Jesus		B	O	
11:1–57	S25_J	F O					O	

F = Fysisk förflyttning vid initiativtagande, O = Ord, B = Beröring vid genomförande.

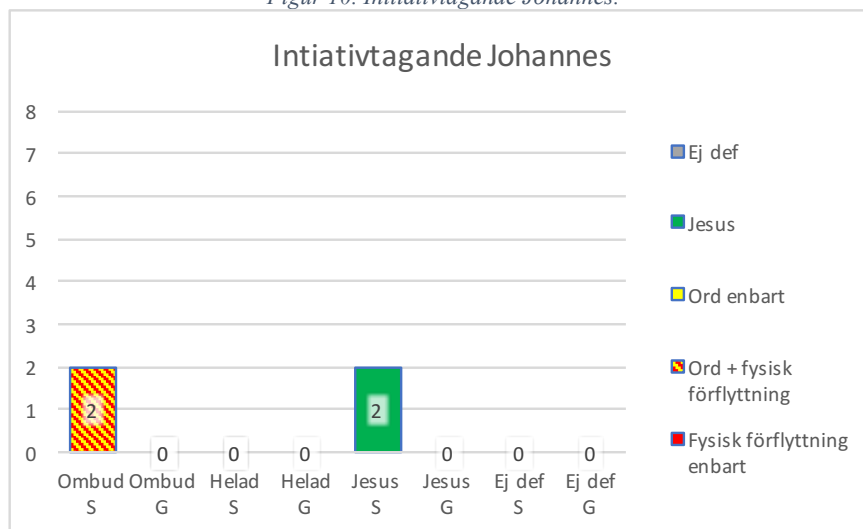
Johannesevangeliet beskriver sju mirakel som benämns tecken, *semeia*. Även om antalet helandenarrativ är litet, utgör dessa fyra av sju tecken. Helanden är således av stor betydelse för Johannes även om antalet är litet. Ingen exorcism förekommer. Narrativen innehåller många detaljer och utförliga dialoger. För att möjliggöra sökande av konsekvenser inkluderas hela kapitel 9 och 11. Tre av helandenarrativen saknar motsvarighet hos synoptikerna. Då en ämbetsmans son helas finns möjliga paralleller hos Matteus och Lukas, som dock nämner en officers tjänare. I uppsatsen har de givits samma kod (S14_MtLJ).

⁹⁸ Se tabell 8. För benämningar se tabell 2–3.

Initiativtagande Johannes

För Johannes 4 helandenarrativ beskrivs ombud som initiativtagare i 2, Jesus i 2.⁹⁹

Figur 10. Initiativtagande Johannes.

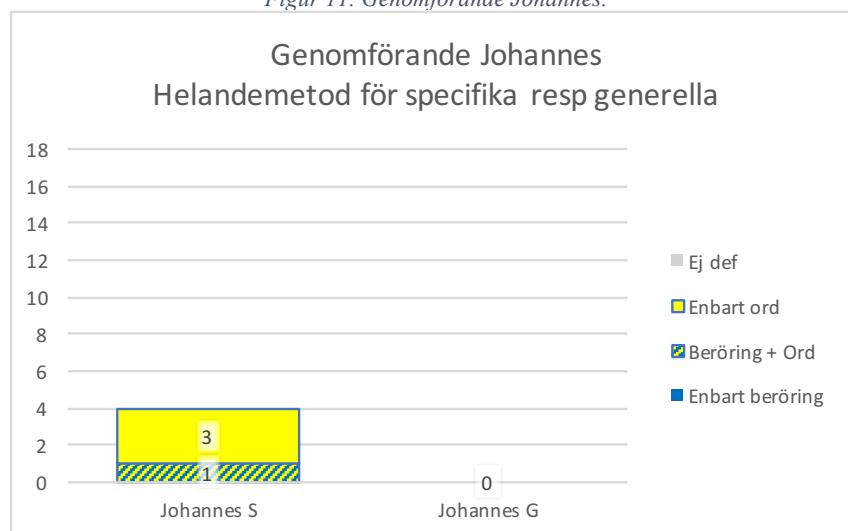

Enligt de helandenarrativ då ombud tar initiativ beskriv både fysisk förflyttning och ord för att påtala behovet (S14, S25). När Jesus tar initiativ finns inslag av medlidande med en man som varit sjuk i 38 år (S23) och en blindfödd (S24) och det uppstår diskussioner om helande på sabbat (S23, S24).

Genomförande Johannes

För Johannes 4 helandenarrativ beskrivs ord som helandemetod i fyra och beröring i en.¹⁰⁰

Figur 11. Genomförande Johannes.

⁹⁹ Se tabell 8 ovan och figur 10 nedan.

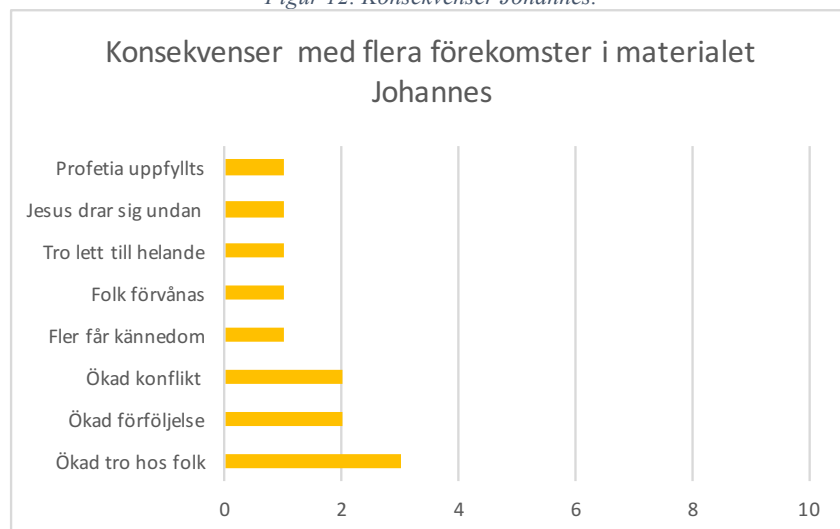
¹⁰⁰ Se tabell 8 ovan och figur 11 nedan.

Ord beskrivs som helandemetod i samtliga helandenarrativ. Jesus säger ”Gå hem, din son lever” (S14), ”Stig upp, ta din bädd och gå” (S23), ”Gå och tvätta dig i Siloadammen” (S24) och ”Lasaros, kom ut” (S25). Även beröring och spott nämns som helandemetoder då Jesus gör en deg av spott och stryker på den blindföddes ögon (S24).

Konsekvenser Johannes

Nedan presenteras konsekvenser för Johannes fyra helandenarrativ.¹⁰¹

Figur 12. Konsekvenser Johannes.

Ökad tro hos folk framkommer i tre helandenarrativ (S14, S24, S25). Två gånger vardera nämns ökad konflikt (S23, S24) och ökad förföljelse (S24, S25).¹⁰²

Tendenser Johannes

Trots litet antal helandenarrativ är helanden centrala för Johannes. De utgör fyra av sju tecken, innehåller många detaljer samt utförlig dialog.

Enbart ombud eller Jesus tar initiativ, aldrig helad. När ombud tar initiativ nämns både lång fysisk förflyttning samt ord. När Jesus tar initiativ beskrivs medlidande samt diskussion om helande på sabbat.

En tendens avseende genomförande är att ord används som helandemetod, då Jesus ger uppmaningar. Då den blindfödde helas nämns dock även spott och beröring.

Trots de få texterna är det möjligt att identifiera flera konsekvenser. En tydlig tendens är att ökad tro hos folket framhävs (S14, S24, S25). Även totala motsatsen förekommer, med ökad förföljelse (S23, S25) och ökad konflikt (S23, S24).

¹⁰¹ Se tabell 8 och figur 12 nedan.

¹⁰² För övriga koder se tabell 8 alternativt tabell 10–11.

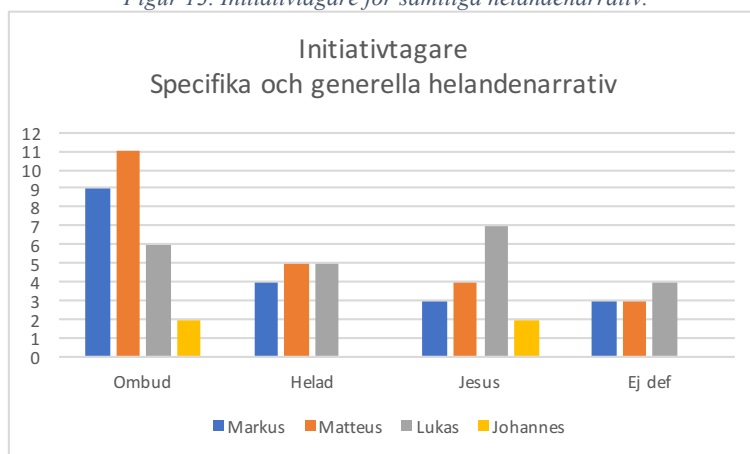
5 Initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK)

I helandenarrativen beskrivs initiativtagande, som leder till genomförande av helande, vilket i sin tur får en rad konsekvenser. I detta kapitel kommer IGK analyseras samt tendenser identifieras för materialet som helhet.

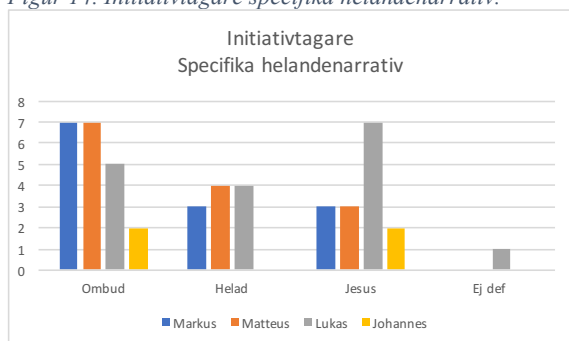
5.1 Initiativtagande

För att helande ska genomföras behöver initiativ tas. Personen som genomför helande kan aktiveras av någon utomstående eller ta eget initiativ. Initiativtagare har i uppsatsen kategoriserats som 'ombud', 'helad' eller 'Jesus'. Endast människor har valts som initiativtagare, trots att Jesus enligt narrativen ibland agerar efter dialog med gudomliga varelser. Av materialets 68 helandenarrativ tar ombud initiativ enligt 28, helade enligt 14 och Jesus enligt 16. För 10 helandenarrativ saknas uppgifter. Diagrammen visar fördelning av initiativtagare och vilka evangelister som beskriver dem. Initialt beskrivs hela materialet, därefter specifika och generella helandenarrativ separat.¹⁰³

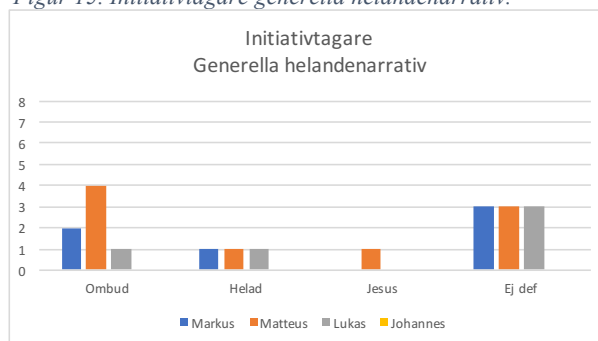
Figur 13. Initiativtagare för samtliga helandenarrativ.

Figur 14. Initiativtagare specifika helandenarrativ.

Figur 15. Initiativtagare generella helandenarrativ.

Ombud utgör initiativtagare för nära hälften av de definierade initiativen. Matteus och Markus har högst antal och andel ombud. Deras procentuella fördelning över initiativtagare har enbart

¹⁰³ Se figur 13–15.

mindre skillnader. Lukas fördelning utmärker sig genom att Jesus beskrivs som initiativtagare i större utsträckning. Johannes med sina enbart fyra narrativ nämner ombud respektive Jesus två gånger vardera.

Eftersom flera helandenarrativ har paralleller är det även relevant att utgå från helandenarrativens koder. Totalt finns 25 specifika och 15 generella koder. Nedan presenteras initialt fördelning av initiativtagare för samtliga 'helandenarrativ', därefter för samtliga 'koder'. Avslutningsvis redovisas 'specifika' respektive 'generella' koder.¹⁰⁴

Figur 16. Fördelning initiativtagare.

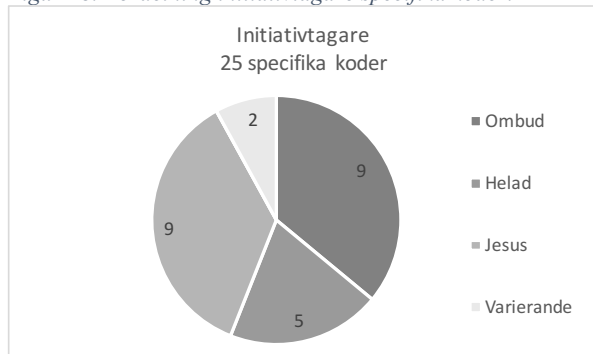

Figur 17. Fördelning initiativtagare per kod.

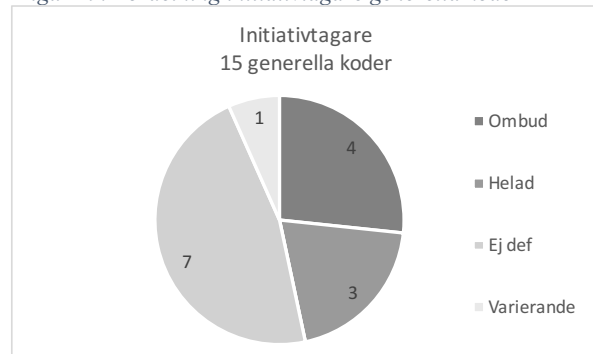

Andel ombud minskar när koder är utgångspunkt. För tre koder beskrivs varierande sätt att ta initiativ (S2, S17, G10). Nedan redovisas specifika respektive generella koder.

Figur 18. Fördelning initiativtagare specifika koder.

Figur 19. Fördelning initiativtagare generella koder

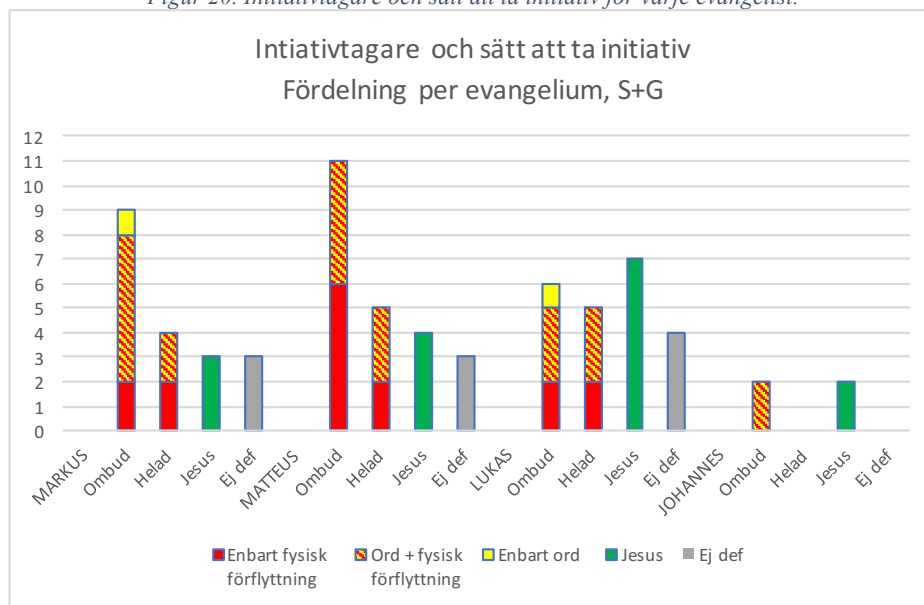
Det är stor skillnad mellan specifika och generella helandenarrativ. Bland de 25 specifika koderna tar ombud initiativ enligt 9, Jesus enligt 9, helad enligt 5 och för 2 koder varierar initiativtagare (S2: ombud/Jesus/ombud; S17: ombud/ej definierad).

Bland de 15 generella koderna är initiativtagare ej definierad för 7, ombud nämns i 4, helad i 3 och för 1 kod varierar initiativtagare (G10: Jesus/ej definierad).

¹⁰⁴ Se figur 16–19.

När ombud eller helad är initiativtagare kan sätt att ta initiativ kategoriseras som fysisk förflyttning och/eller ord.¹⁰⁵

Figur 20. Initiativtagare och sätt att ta initiativ för varje evangelist.

En tendens är att fysisk förflyttning och ord kombineras i störst utsträckning, därefter enbart fysisk förflyttning. Matteus nämner enbart fysisk förflyttning mer än övriga evangelister.

Enbart ord nämns endast då Markus och Lukas berättar om feber (S2_McMtL).¹⁰⁶

Nedan analyseras ombud, helade och Jesus som initiativtagare var för sig. Slutligen sammanfattas tendenser för initiativtagande. Inledningsvis nämns största gruppen, ombud.

5.1.1 Ombud som initiativtagare

I tjugooåta helandenarrativ anges ombud som initiativtagare, fördelade på elva specifika (S2, S4, S7, S9, S10, S11, S12, S14, S16, S17, S25) och fyra generella koder (G1, G6, G7, G11).

En tydlig tendens är att fysisk förflyttning används för att ta initiativ. Det kombineras vanligen med ord. Ombuden använder därmed flera sätt för att påkalla uppmärksamhet. Enbart fysisk förflyttning förekommer dock exempelvis när en lam firas ner genom taket (S4). Matteus är den enda som beskriver endast fysisk förflyttning lika frekvent som i kombination med ord. Endast ord förekommer bara när lärjungarna påtalar för Jesus att Simon Petrus svärmor har feber (Markus Lukas S2) och alla berörda redan är samlade.

En mycket tydlig tendens är att ombuden agerar med stor målmedvetenhet och visar stor tillit till Jesus. Flera ombud visar stark tro, vilket även diskuteras nedan. Ombuden anstränger sig utöver vad som kan förväntas och övervinner hinder. De tar sig in genom tak

¹⁰⁵ Se figur 20.

¹⁰⁶ För Matteus har Jesus kategoriserats som initiativtagare, då han fick se kvinnan med feber.

(S4), berättar om genanta symtom och ber om hjälp trots att lärjungarna inte kunnat hela (S12), är övertygade om att några ord från Jesus kan hjälpa (S14) och ber om orimligheter som att uppväcka döda (S7, S25). En kvinna vars dotter har en demon söker upp Jesus och kastar sig för hans fötter eller ber om förbarmande (S9). Hon utnyttjar sin verbala förmåga och argumenterar med Jesus om att få endast så mycket hjälp som är nödvändigt, då hon jämför med smulor som lämnats kvar och äts av hundarna. Endast en liten del av Jesu totala kraft ger intryck av att krävas. Jesus säger slutligen att hennes ord (enligt Markus) alternativt tro (enligt Matteus) har hjälpt. En synagogföreståndare ber om hjälp för sin döda dotter, faller inför Jesu fötter, och visar stark övertygelse om Jesu förmåga att uppväcka dottern (S7). Trots avsaknad av detaljer i generella helandenarrativ framgår ombudens övertygelse om chansen att bli helad om de sjuka förs till Jesus: många förs fram, hela staden samlas utanför dörren, folket kände igenom honom och bud skickas ut i trakten.

Ombudens agerande innehåller således flera komponenter som visar stark önskan, avsikt och övertygelse. Inom talaktsteori utgår John Austin från att performativa yttranden inte enbart är avsedda som verbala påståenden, utan även innehåller en avsikt att åstadkomma något. En kommunicerad sats innehåller två komponenter, dels en propositionell dimension som uttalas, dels illokut styrka som framkommer av kontexten och ger ytterligare information om avsikten. Kombinationen av dessa är avgörande för om sändarens verkliga budskap når mottagaren, vilket i förlängningen har betydelse för om en önskad handling genomförs.¹⁰⁷ Det är en tydlig tendens att flera komponenter framhävs av författarna till helandenarrativen.

Det går att fråga sig vilka ombuden är. För fem helandenarrativ beskrivs släktingar: en synagogföreståndare vars dotter är död (S7), en mor vars dotter plågas av en demon (S9), en far med sjuk son (S12), en ämbetsman med sjuk son (Johannes S14), och slutligen Maria och Marta som skickar bud om sin bror Lasaros (S25). Samtliga kombinerar fysisk förflyttning med ord och utförliga beskrivningar ges.

När en lam helas i Kafarnaum (S4) framgår inte ombudens relation, men stor uppfinningsförmåga och ansträngning avslöjas när de firar ner den lame genom taket och alla synoptiker beskriver att Jesus ser deras tro. Ibland ges enbart allmän information om ombuden när sjuka förs till Jesus. Det gäller återstoden av de specifika (S2, S10, S11, S16, S17) och samtliga generella (G1, G6, G7, G11).

¹⁰⁷ Mats Dahllöf, *Språklig betydelse: En introduktion till semantik och pragmatik* (Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala Universitet, 2009), 167–170.

En tendens är att fler män än kvinnor kan identifieras bland ombuden. Tre fäder (S7, S12, Johannes S14) och en mor (S9) tar initiativ. Marta och Maria skickar bud efter Jesus för att hjälpa Lasaros (S25).

Då gruppen helade har flera likheter med ombud samt utnyttjar fysisk förflyttning och ord presenteras de som nästa grupp.

5.1.2 Helade som initiativtagare

Helade tar initiativ enligt fjorton helandenarrativ, fördelade inom fem specifika (S3, S8, S13, S15, S21) och tre generella koder (G3, G13, G14).

Även för helade är en tydlig tendens att fysisk förflyttning används. Det kombineras med ord i samtliga specifika utom för kvinnan med blödningar (S8) där enbart fysisk förflyttning beskrivs. För samtliga generella helandenarrativ nämns enbart fysisk förflyttning.

Också för helade är det en mycket tydlig tendens att de agerar målmedvetet och visar stor övertygelse om att helande är möjligt. Kvinnan med blödningar kan tas som exempel (S8). Hon har haft besvär i tolv år, tillhör ingen prioriterad grupp och har redan spenderat mycket tid och pengar på att försöka bli frisk, vilket inte lyckats. Hon närmar sig Jesus bakifrån, ber inte om hjälp, men visar övertygelse om att bli helad om hon bara kan vidröra Jesu manteltofs. Flera helade uppvisar stark tro.

En tendens är att helade ber Jesus om förbarmande, vilket gäller tre av fem specifika (S13, S15, S21). Även ombud ber om förbarmande, men inte lika frekvent (S9, S12).

Helade beskrivs som initiativtagare vid ett fåtal sjukdomstillstånd, nämligen spetälska (S3, S21), blödningar (S8) och blindhet (S13, S15, G13). Vid spetälska och blödningar tas endast initiativ av helade, vid blindhet även av ombud (S11) eller Jesus (S24).

Nedan ges slutligen exempel på när Jesus helar utan att någon annan har uppmärksammat honom på behovet enligt helandenarrativet.

5.1.3 Jesus som initiativtagare

Jesus tar initiativ enligt sexton helandenarrativ fördelade inom tio specifika (S1, S2, S5, S6, S18, S19, S20, S22, S23, S24) och en generell kod (G10).

En tendens är att Jesus helar på eget initiativ i samband med potentiella konfliktsituationer eller diskussioner. Han provoceras av orena andar i synagogan i Kafarnaum en sabbat (S1) och av demoner som sedan far in i svinhjord (S6). Konflikt med auktoriteter beskrivs ett flertal gånger. Innan Jesus helar en man med förtvinad hand vill

auktoriteter se om han ska hela på sabbaten (S5). När en krokryggig kvinna helas (S19) förargas synagogföreståndaren över att Jesus helar på sabbaten och dialog uppstår efter helandet, men konflikten kan ha funnits innan. Kvinnan hade varit sjuk i 18 år och helande av långvarig sjukdom bör ha varit mer provocerande än helande av akut sjukdom. Innan Jesus helar en man med vatten i kroppen (S20) hemma hos en farisé, frågar Jesus laglärda och fariséer om det är tillåtet att hela på sabbaten, men de förblir tysta. Jesus helar och försvarar sitt agerande med en retorisk fråga huruvida de inte genast skulle dra upp en son eller oxen ur en brunn på sabbaten. Johannes beskriver två helanden av långvariga tillstånd på sabbaten, av en sjuk man sedan 38 år (S23) och en blindfödd som helas efter diskussion bland lärjungarna om huruvida han eller hans föräldrar syndat (S24). Direkt efter Johannes helanden beskrivs livliga diskussioner om vad som är tillåtet på sabbaten.

En tydlig tendens är att Jesus är initiativtagare vid specifika helanden på sabbaten (S1, S5, S19, S20, S23, S24). Enda undantaget är när ombud alternativt Jesus bedöms som initiativtagare vid feber (S2). Denna kod är dock svårbedömd avseende initiativtagare och fokus är inte på sabbaten.

En annan tendens är att Jesus tar initiativ av medlidande. Det beskrivs när Jesus ser änkan som förlorat sin son (S18) och ser folket vid matundret (G10). Jesus läker en tjänares öra efter att lärjungen huggit av örat, vilket kan ses som Jesu medlidande med tjänaren (S22).

En mycket tydlig tendens är att Lukas anger Jesus som initiativtagare flest gånger, nämligen sju gånger (jämfört med Markus tre, Matteus fyra, Johannes två). Fyra av Lukas helandenarrativ med Jesus som initiativtagare saknar paralleller med helande (S18, S19, S20, S22).

Sammanfattningsvis är tendenserna att Lukas ger flest exempel med Jesus som initiativtagare. När sabbaten betonas är Jesus initiativtagare. Jesus tar initiativ vid potentiella konfliktsituationer med auktoriteter eller andar, samt av medlidande.

5.1.4 Tendenser för initiativtagande

En tendens är att ombud är vanligast som initiativtagare, nämligen i 28 av 58 helandenarrativ med definierad initiativtagare. Med kod som utgångspunkt nämns ombud i elva av tjugofem specifika och i fyra av femton generella. En tydlig tendens är att ombuden utnyttjar fysisk förflyttning som sätt att hjälpa personer till Jesus. Förflyttning kombineras vanligen med ord. För några ombud finns uppgifter om släktskap med den helade. Tre fäder och en mor beskrivs, samt att systrar skickar bud om sin bror. I övrigt saknas uppgifter, vilket innebär att det inte går att dra ytterligare slutsatser om släktskap. Ombudens initiativtagande beskrivs

med emfas, som vittnar om planering och febril aktivitet för att nå just Jesus. Stor tillit visas inför Jesu förmåga att hela. Ingen som ber om helande nekas slutligen helande enligt helandenarrativen.¹⁰⁸

Helade är den minsta gruppen av initiativtagare och nämns i fem specifika och tre generella koder. Även de agerar med stor övertygelse om möjligheten att få hjälp. Både ombudens och helades drivkraft och önskan om helande är således stark. Evangelisterna beskriver detta mycket uttrycksfullt i de specifika helandenarrativen och kombinerar flera gånger beskrivningar av fysisk ansträngning och argumentation. Avsikten blir tydlig och leder till helande. Flera initiativtagare visar också stark tro enligt helandenarrativen.

Med koder som utgångspunkt nämns Jesus som initiativtagare nästan lika många gånger som ombud, i tio specifika och en generell. En tydlig tendens är att Lukas anger Jesus fler gånger än övriga. Flera exempel är från Lukas specifika helandenarrativ utan paralleller. Jesus som initiativtagare skiljer sig mycket från ombud och helade, vilket kanske är självklart då han inte behöver anstränga sig för att få sin egen uppmärksamhet. Tendensen är tydlig att Jesus agerar i vissa situationer, som på sabbaten, vid potentiella konfliktsituationer och av medlidande.

En fråga är om tendenser kan identifieras avseende samband mellan initiativtagare och tillstånd som helas. Underlaget är litet, men vid spetälska tar enbart helade initiativ (S3, S21) och vid blindhet tar helade initiativ tre (S13, S15, G13) av fem gånger. När demoner drivs ut tar däremot aldrig helad initiativ, enbart Jesus (S1, S6) eller ombud (S12, S16, S17). När döda uppväcks omnämns alltid nära släktingar i helandenarrativen: en far ber om hjälp för sin döda dotter (S7), ett ombud är sänt av systrarna till den döde (S25) och en död uppväcks av Jesu medlidande med modern (S18).

För generella helandenarrativ är initiativtagare identifierbara i hälften av koderna. Ombud och helade anges alltid i plural. Om sätt framkommer är fysisk förflyttning vanligast, ord beskrivs enbart en gång ihop med förflyttning (G6). Därmed inte sagt att inte ord förekom, men de beskrivs inte i narrativen. I G6 beskrivs ombudens iver ovanligt detaljerat, då de söker upp sjuka i området och för dem till Jesus för att kunna vidröra hans manteltofs.

Efter denna analys av initiativtagande följer nästa steg, nämligen genomförandet.

¹⁰⁸ Nekande av helande skulle utesluta narrativet från uppsatsens material. I appendix redovisas bedömda narrativ där helande omnämns. Inget av dessa innehåller dock nekande av helande. Wahlen uppger att ingen som ber om helande i Markusevangeliet nekas. Wahlen, "Healing", 366.

5.2 Genomförande

Genomförande av helande innebär övergång från icke-helad till helad. Helandemetoder kategoriseras som beröring (B) och/eller ord (O). Grekiska verb dokumenteras avseende förändringen. Andra uppgifter som dokumenteras är vem som helar, huruvida krav ställs, övriga förutsättningar för helande samt tid till effekt. Nedan analyseras helandemetoder, grekiska verb vid förändringen, övriga aspekter och slutligen sammanfattas tendenser.

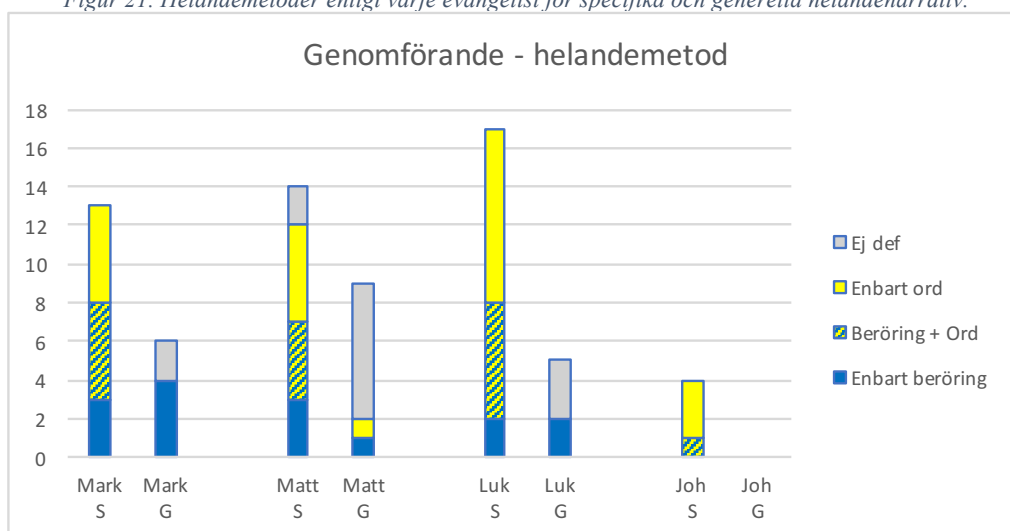
5.2.1 Helandemetoder vid genomförande

Helandemetoder utgörs vanligen av beröring och/eller ord. Fysisk beröring som leder till helande kan vara beroende av avsikten att hela. Bedömningen kan innebära gränsdragning, som då en man med förtvinad hand uppmanas hålla fram den (S5) och Kahl menar att enbart ord används, men i uppsatsen anges ord och beröring.¹⁰⁹

För materialets 25 specifika koder beskrivs både beröring och ord i nio (S3, S5, S7, S10, S15, S18, S19, S22, S24), enbart ord i åtta (S1, S4, S6, S9, S14, S21, S23, S25), enbart beröring i tre (S8, S11, S20), varierande metoder för paralleller i fyra (S2, S12, S13, S17) och ingen metod i en (S16). För generella koder definieras ingen metod i nio, enbart beröring i fem (G3, G4, G5, G6, G14) och varierande metoder i en (G1).

Helandemetoder redovisas i diagramform uppdelat per evangelist samt specifika och generella helandenarrativ.¹¹⁰

Figur 21. Helandemetoder enligt varje evangelist för specifika och generella helandenarrativ.

Markus beskriver beröring som enda helandemetod i något större utsträckning än övriga, särskilt för generella helandenarrativ. För specifika helandenarrativ är andelen ord större till

¹⁰⁹ Kahl, *Miracle Stories*, 107–108.

¹¹⁰ Se figur 21.

höger i diagrammet, vilket antas motsvara senare evangelieredaktion. Trots att Lukas anger högre andel ord än Markus och Matteus går det inte att utifrån materialet dra slutsatsen att beröring är oviktig för Lukas. Han nämner exempelvis enbart beröring när en man med vatten i kroppen helas och paralleller saknas (S20), samt när andra inte nämner beröring (G1). Johannes nämner ord som metod i alla fyra helandenarrativ och kombinerar enbart med beröring i ett.

För de tjugo generella helandenarrativen saknas metod för tolv och beröring nämns i sju. Ord nämns explicit endast en gång, då Matteus beskriver att andar drevs ut med Jesu ord (Matteus G1). Matteus definierar sällan metod i generella helandenarrativ.

Ytterligare några helandemetoder förekommer ett fåtal gånger. Jesus beskrivs använda spott vid tre tillfällen, vid helande av en döv man (S10) samt av blinda (S11, S24). Även vatten kan betraktas som helandemetod av den blinde vid Siloadammen (S24). Enligt Johannes ber Jesus mannen vid Betesda att doppa sig i vattnet, varpå han dock blir helad utan att göra det (S23).

Sammanfattningsvis är tendensen tydlig att huvudsakliga helandemetoder utgörs av beröring och ord. I specifika helandenarrativ är tendensen att båda kombineras, men ord är något mer frekvent. Andelen enbart ord är högre hos Lukas och Johannes än hos Markus och Matteus. För de generella helandenarrativen är tendensen att helandemetod inte beskrivs, och om den beskrivs är det i form av beröring.

För att få mer förståelse av vad som händer vid genomförande studeras nu några av de grekiska ord som beskriver genomförandet.

5.2.2 Grekiska verb vid genomförande

I detta avsnitt nämns verb som illustrerar övergång från icke-helad till helad i specifika narrativ, samt verb som avser helande allmänt i generella narrativ. Bedömningen av vilka verb som avser genomförandet är inte alltid självklar. Alla verb nämns inte nedan, exempelvis *legō*, tala, då det inte är specifikt för helande. I uppsatstexten delas verben in i områden efter betydelse. För helande nämns *therapeuō* och *iaomai*; för beröring *haptō* och *epitithēmi*; för utdrivande *exerchomai*, *ekballō* och *epitimaō*; för lämnande av feber eller synder *afiēmi*; för uppväckande eller att resa sig upp *egeirō*; för renande *katharizō*. Evangelisterna gör ibland olika val, vilket framgår av tabellen nedan. För att underlätta är orden avseende beröring gröna, utdrivande röda, lämnande och uppväckande blåa samt avseende renande lila.¹¹¹

¹¹¹ Se tabell 9.

Tabell 9. Verb vid genomförande, sorterade i ordningsföljd inom respektive helandenarrativ.

Kod	Markus	Matteus	Lukas	Johannes
S1	epitimaō, exerchomai		epitimaō, exerchomai	
S2	egeirō, afiēmi	haptō, afiēmi	epitimaō, afiēmi	
S3	haptō, katharizō	haptō, katharizō	haptō, katharizō	
S4	afiēmi, egeirō	afiēmi, egeirō	afiēmi, egeirō	
S5				
S6	exerchomai	exerchomai	exerchomai	
S7	egeirō	egeirō	egeirō	
S8	haptō	haptō	haptō	
S9	exerchomai	iaomai		
S10	haptō			
S11	epitithēmi			
S12	epitimaō, egeirō	epitimaō, therapeuo	epitimaō, iaomai	
S13		haptō		
S14		iaomai		afiēmi
S15		haptō		
S16		ekballō		
S17		therapeuō	ekballō, exerchomai	
S18			haptō, egeirō	
S19			epitithēmi	
S20			iaomai	
S21			katharizō	
S22			haptō, iaomai	
S23				egeirō
S24				
S25				
G1	therapeuō, ekballō	ekballō, therapeuō	epitithēmi, therapeuō, exerchomai	
G2	ekballō			
G3	therapeuō, haptō			
G4	epitithēmi, therapeuō			
G5	ekballō, therapeuō		therapeuō	
G6	haptō	haptō		
G7		therapeuō		
G8		therapeuō		
G9		therapeuō		
G10		therapeuō	iaomai	
G11		therapeuō		
G12		therapeuō		
G13		therapeuō		
G14			therapeuō, haptō, iaomai	
G15			therapeuō	

Nedan ges exempel på verbens användning och tendenser inom respektive område.

Helande

Therapeuō och *iaomai* har båda innebörd avseende att hela. Substantivet *hygiēs*, verbet *hygiainō* och varianter av verbet *sōzō* illustrerar dessutom god hälsa. Dessa ord förekommer även på andra ställen i intrigen än vid genomförandet och kan illustrera behov, tillstånd före helandet eller resultat. För kvinnan med blödningar (S8) nämns exempelvis *therapeuō* om att ingen lyckats hela henne tidigare. Efter helandet nämns *sōzō*, *hygiēs* och *iaomai* om att hon blivit frisk. Nedan nämns förekomst samt betydelse för *iaomai* och *therapeuō*.

Therapeuō används mest frekvent, särskilt för generella helanden av Matteus. Matteus väljer enbart *therapeuō* i sju generella, kombinerat med *ekballō* i en. Markus och Lukas kombinerar flera gånger *therapeuō* med andra verb.

I BDAG anges två huvudbetydelser för *therapeuō*, dels att betjäna eller hylla med gudomligt fokus, dels att hela eller återställa. Den mest korrekta översättningen vid helande anges som 'hela (mirakulöst)' eller 'göra hel', alltså att återställa en person till god hälsa.¹¹² I *EDNT* framgår att *therapeuō* förekommer 43 gånger i NT och inte avser modern terapi eller behandling, utan snarare effekten av Jesu utförda helanden. Det anknyter därmed till betydelsen att tjäna, i det här fallet tjänas en sjuk person, vilket innebär att medicinsk behandling utövas. *Therapeuō* används i NT både för fysiska helanden och exorcism.¹¹³

Iaomai används främst av Lukas som väljer *iaomai* i flera specifika, *iaomai* och/eller *therapeuō* i generella. *Iaomai* förekommer i tre av Lukas helandenarrativ utan paralleller (S20, S22, G14).

Iaomai har enligt BDAG två snarlika huvudbetydelser, dels att återställa till hälsa efter fysisk sjukdom, dels att befria från motgångar eller tillstånd som ligger bakom sjukdom, exempelvis att befria från synd.¹¹⁴ I *EDNT* skrivs att *iaomai* förekommer 26 gånger i NT och används som alternativ till det vanligare *therapeuō* med betydelse att hela. *Iaomai* har dock inte motsvarande inslag av tjänande som *therapeuō*. Båda kan användas såväl för fysiskt helande och övernaturligt helande. I NT används *iaomai* främst för övernaturliga handlingar av personer med gudomlig kraft.¹¹⁵

Beröring

Beröring är mycket vanligt vid helande och kan uttryckas på flera sätt. *Haptō* används mycket frekvent för allmän beröring och *epitithēmi* för handpåläggning. Flera andra verb beskriver att greppa, sträcka ut eller komma nära, men berörs inte här på grund av lägre frekvens.

I materialet nämns *haptō* när Jesus vidrör en spetälsk (S3), när kvinnan med blödningar vidrör Jesu kläder (S8), när Jesus vidrör tungan på en döv (S10) och blindas ögon (Matteus S13, S15), när Jesus rör vid båren med en död (S18), när ett avhugget öra läks (S22) samt i två generella helandenarrativ vid Genesaret (G3, G6).

För *haptō* förklaras fem huvudbetydelser i BDAG. För uppsatsen är 'nära kontakt' mest relevant, exempelvis beröring av hand för att ge välsignelse, att sjuka vidrörs, att föremål vidrörs av någon som helar eller motsatsen att en som önskar helande vidrör en person med

¹¹² "θεραπεύω" BDAG 453.

¹¹³ Werner Grimm, "θεραπεύω" *EDNT* 2:143–144.

¹¹⁴ "ἰάομαι" BDAG 465.

¹¹⁵ Ragnar Leivestad, "ἰάομαι" *EDNT* 2:169–170.

helande egenskaper.¹¹⁶ I *EDNT* nämns att dela ut välsignelse som kan innebära helande, att beröra för att skada och att be om helande.¹¹⁷

Epitithēmi används när Jesus lägger sina händer på en blinds ögon (S11) på en krokryggig kvinna (S19), på andra sjuka (G1) och på några sjuka i sin hemstad (G4). *Epitithēmi* illustrerar önskemål vid initiativtagande då en synagogföreståndare ber om hjälp för sin döda dotter (S7) och vänner till en döv ber Jesus lägga händerna på mannen (S10).

Epitithēmi kan enligt BDAG innebära att placera eller förflytta något. En ovanligare betydelse är att tillfoga skada.¹¹⁸ För uppsatsen är betydelsen placera som handpåläggning mest relevant.

Utdrivande

Utdrivande illustreras med tre verb: *exerchomai*, *ekballō* och *epitimaō*. Inledningsvis nämns *exerchomai* då det är mest frekvent, sedan *ekballō* som liknar det förstnämnda, därefter *epitimaō*. Avslutningsvis jämförs synoptikernas val av verb avseende utdrivande.

Alla synoptiker anger *exerchomai* då orena andar lämnar en besatt (S1) och demoner far in i svinjord (S6). Markus använder *exerchomai* när en oren ande lämnar dottern (S9), Lukas vid helande av en döv (S17) samt vid ett generellt helande (G1).

Exerchomai är bildat av prefixet *ex* före verbet *erchomai*. Första betydelsen som anges i BDAG, att flytta ut ur eller bort från område, är mest relevant. Det kan avse a) levande varelser, som kan indelas i mänskliga, transcendenta och djur, eller b) döda föremål. För människor är betydelsen ofta att lämna en plats (nämnd eller underförstådd) eller att lämna för ett definierat mål. *Exerchomai* kan användas när andar kommer ut ur eller lämnar personer.¹¹⁹ I *EDNT* uppges att *exerchomai* används drygt 200 gånger i NT, främst i evangelierna, exempelvis när Jesus och lärjungarna lämnar ett område. *Exerchomai* förekommer flera gånger i samband med exorcism hos synoptikerna.¹²⁰

Eballō nämns då en demon drivs ur en stum man (S16). Lukas använder både *ekballō* och *exerchomai* vid helande av stum (S17). *Eballō* nämns av Markus i tre av sex generella narrativ (G1, G2, G5). Förutom vid genomförande nämns *ekballō* ett flertal gånger vid diskussion om Beelsebul (S17) samt när lärjungarna inte kunnat hela (S12).

¹¹⁶ ἄπτω” BDAG 126.

¹¹⁷ Gerhard Schneider, ἄπτω” *EDNT* 1:148.

¹¹⁸ ἐπιτίθημι” BDAG 384.

¹¹⁹ ἐξέρχομαι” BDAG 347–348.

¹²⁰ Wolfgang Schenk, ἐξέρχομαι” *EDNT* 2:3–5.

För *ekballō* förklaras fem huvudbetydelser i BDAG, varav 'tvinga att lämna' eller 'orsaka att gå ut eller förflytta sig' är mest relevanta för uppsatsen. Den förstnämnda är relevant för utdrivande av demoner som tagit personer i besittning.¹²¹ I *EDNT* förklaras att *ekballō* är sammansatt av *ek* och *ballō*, och har betydelsen att driva ut. Objektet kan vara saker, personer eller onda andar. *Ekbālō* förekommer 81 gånger i NT, varav 66 hos synoptikerna. Utdrivande av demoner avses totalt 34 gånger.¹²²

Epitimaō används i alla paralleller då Jesus befäller en oren ande hos en fallandesjuk (S12) och när orena andar befalls i Kafarnaum (S1). Lukas väljer *epitimaō* då Jesus böjer sig över Simon Petrus svärmor och talar strängt till febern (S2). En helt annan användning av *epitimaō* i materialet är då folket vill tysta de blinda som ber Jesus om förbarmande (S13).

För *epitimaō* är första huvudbetydelsen i BDAG att uttrycka starkt missnöje för någon. Det kan innebära tillrättavisa, censurera eller varna i syfte att förhindra eller avsluta något. Andra betydelsen är att straffa.¹²³ I *EDNT* beskrivs betydelsen för *epitimaō* med att övervinna med ett kraftfullt ord eller att tillrättavisa.¹²⁴

Det finns tendenser till skillnader mellan synoptikernas beskrivningar av utdrivande. Valen av verb eller att utesluta utdrivande kan avslöja deras syn på exorcism och syften med evangelierna. Markus och Lukas nämner orena andar i Kafarnaum, medan Matteus saknar parallell (S1). När Markus beskriver demonutdrivning saknar Matteus parallell och Lukas beskriver predikande (G2). Markus använder *exerchomai* för en dotter med demon medan Matteus väljer *iaomai* och Lukas saknar parallell (S9). Då lärjungarna sänds ut ges de enligt alla synoptiker makt över onda andar, Markus använder *ekballō* och *therapeuō* när lärjungarna sedan helar. Matteus utesluter helande och Lukas använder enbart *therapeuō* (G5). Tendensen är att Markus framhäver utdrivande mer än Matteus och Lukas.

Theissen anser att Matteus inte beskriver någon exorcism förutom de som nämns av Markus.¹²⁵ I materialet beskriver dock enbart Matteus hur en stum demon drivs ut (S16_Mt). En lösning är att S16 kan motsvara S10_Mc, men förkortad och med färre detaljer, vilket stämmer med Matteus princip att förkorta Markus narrativ. Markus beskriver både spott och beröring i S10_Mc och S11_Mc. Kahl menar att de har inslag av äldre helande och magi,

¹²¹ "ἐκβάλλω" BDAG 299.

¹²² Franz Annen, "ἐκβάλλω" *EDNT* 1:405–406.

¹²³ "ἐπιτιμάω" BDAG 384–385.

¹²⁴ Heinz Giesen, "ἐπιτιμάω" *EDNT* 2:42–43.

¹²⁵ Theissen och Merz, *The Historical Jesus*, 298.

vilket kan ha uteslutits medvetet av Matteus och Lukas då det inte stämde överens med Q eller deras syfte att beskriva Jesus som auktoritär bärare av gudomlig kraft.¹²⁶

I narrativet med diskussion om Beelsebul (S17) illustrerar Markus inget helande, Matteus använder *therapeuō* och Lukas *ekballō* och *exerchomai* för genomförande. Enligt Schenk tyder Lukas val av verb på att Lukas ansåg sjukdomen i sig som demonisk.¹²⁷

Ivägsäandande och lämnande

I materialet används *afiēmi* när en lam man befrias från synd (S4). *Afiēmi* beskriver också hur feber lämnar Simon Petrus svärmor (S2) och ämbetsmannens son (Johannes S14).

I *EDNT* anges att *afiēmi* kan innebära att kasta bort, överge, lämna och tillåta. Det används både bokstavligt och bildligt och kan ha juridisk betydelse för ansvarsfrihet. *Afiēmi* förekommer vanligen inte i religiös kontext, men används i *LXX* vid förlåtelse, där Gud kan vara den som förlåter. Verbet används frekvent i *NT*, särskilt i evangelierna, med betydelser som släppa fri, lämna något bakom sig, lämna ensam och tillåta. Substantivet *afesis* nämns 17 gånger i *NT* tillsammans med synder, exempelvis i Markus inledning om att Johannes förkunnar syndernas förlåtelse (Mark 1:4) och Lukas avslutning där Jesus citerar skriften om syndernas förlåtelse som ska förkunnas i Messias namn.¹²⁸ Mot denna bakgrund är det förståeligt att *afiēmi* används både för synd och feber som lämnar. I S4 samt i Markus version av S2 kombineras *afiēmi* med följande verb, *egeirō*.

Uppväckande och resa sig

I materialet används *egeirō* när den lame reser sig från båren (S4) och den sjuke vid Betesda uppmanas att stiga upp (S23). *Egeirō* illustrerar uppväckande från döden för en dotter (S7) och en änkas son (S18). Markus väljer även *egeirō* när kvinnan reser sig efter feber (S2), medan Matteus och Lukas illustrerar beröring.

I *BDAG* anges att *egeirō* kan innebära att resa sig upp vid sjukdom eller komma över motstånd. Det kan användas som uppmaning att resa sig upp från ett visst läge, exempelvis döden.¹²⁹ I *EDNT* nämns att *egeirō* generellt innebär att väcka från sömn eller att resa upp, men även ges annan betydelse. *Egeirō* förekommer 144 gånger i *NT*, varav 59 i generell betydelse. *Egeirō* kan användas när någon reser sig upp från sittande, liggande eller sovande.

¹²⁶ Kahl, *Miracle Stories*, 111.

¹²⁷ Schenk, *EDNT* 2:3–5.

¹²⁸ Herbert Leroy, ”ἀφίημι” *EDNT* 1:181–183.

¹²⁹ ”ἐγείρω” *BDAG* 271–272.

Det förekommer vid helande då någon sjuk uppmanas att resa sig upp. Tretton gånger i NT är betydelsen att en död reser sig upp. *Egeirō* används också 20 gånger om eskatologisk uppståndelse och 52 gånger om Jesu uppståndelse.¹³⁰

Renande

Katharizō används när en spetälsk (S3) respektive tio spetälska renas (S21_L). Det nämns också när Johannes lärjungar ser att Jesus renar spetälska (G15), och när Jesu lärjungar uppmanas att rena (Markus G5). I BDAG nämns tre huvudbetydelser för *katharizō*: att göra fysiskt rent, att hela någon från sjukdom som gör personen oren eller att rena genom rituellt renande.¹³¹ För ytterligare diskussion om renande, se följande avsnitt, där aspekter som framkommit vid analys av genomförandet diskuteras.

5.2.3 Övriga aspekter vid genomförande

För genomförande finns ytterligare uppgifter i helandenarrativen. Nedan analyseras tendenser som framkommer angående genus, vem som helar, var helande sker, huruvida krav ställs, Jesu kraft, tro, bön, renande, förlåtande av synder och tid till effekt.

Genusperspektiv

För genus är tendensen tydlig: fler helanden av män beskrivs, nämligen nitton män och fem kvinnor enligt de tjugofem specifika koderna. Samtliga synoptiker nämner fyra kvinnor vardera. Markus nämner nio män, Matteus tio män och Lukas tolv män. Johannes nämner enbart män vid sina fyra helanden. För de tio spetälska (S21) och de generella narrativen saknas uppgifter om kön.

En tendens är att det, trots litet antal kvinnor, är stor variation avseende helade tillstånd hos kvinnor. Simon Petrus svärmor helas från feber (S2), synagogföreståndarens dotter uppväcks från döden (S7), en kvinna helas från blödningar (S8), en befrias från demon (S9) och en helas från krokryggighet (S19). Minst ett av dessa tillstånd är troligen typiskt kvinnligt, nämligen blödningar. Weissenrieder anser att Lukas beskrivning tyder på att synagogföreståndarens dotter (S7) kan ha haft 'hystera phenomena', som drabbade unga flickor och kvinnor.¹³² Ytterligare ett kvinnligt tillstånd är infertilitet. Narrativet om Elisabets

¹³⁰ Jacob Kremer, "ἐγείρω" *EDNT* 1:372–376.

¹³¹ "καθαρίζω" *BDAG* 488–489.

¹³² Weissenrieder, *Images of Illness*, 257–258.

och Sakarias barnlöshet (Luk 1:5–25) räknas vanligen inte som helande och ingår inte i materialet.¹³³

Nästan uteslutande Jesus helar

Det är en mycket tydlig tendens att Jesus helar. Jesus genomför samtliga helanden i materialets helandenarrativ utom när lärjungarna nyss sänts ut. Matteus nämner dock att falska profeter driver ut demoner (Matt 7:15–23), vilket vittnar om att helare med andra uppdragsgivare verkade vid samma tid.

Vid utsändningen av lärjungarna ges lärjungarna enligt alla synoptiker makt över demoner (G5_Mc(Mt)L). Matteus beskriver även uppdrag att hela sjukdomar, uppväcka döda och rena spetälska. Lukas nämner kraft att hela sjukdomar och göra sjuka friska. Gällande genomförande beskriver Markus att lärjungarna drev ut demoner, smorde sjuka med olja och helade, Matteus utesluter helande och Lukas anger att lärjungarna helade sjuka. Narrativen utgör därmed intressanta exempel på synoptikernas särdrag. Markus lägger stor vikt vid exorcism vid såväl utsändande som genomförande. Matteus utelämnar genomförande av helande. Lukas balanserar exorcism och helande, poängterar gudomlig kraft och betonar betydelsen för individer, då sjuka ska göras friska.

Offentliga helanden

En mycket tydlig tendens är att helanden beskrivs i offentlig miljö och med många åskådare. Även här finns dock smärre undantag. När synagogföreståndarens dotter uppväcks från döden (S7) i flickans hem och bara några lärjungar och närmsta familjen tillåts närvara. En döv respektive blind (S10_Mc, S11_Mc) leds åt sidan och uppmanas på olika sätt att inte berätta. En kvinna, vars dotter har en demon, söker upp Jesus i ett hus dit han dragit sig undan (Markus S9) och flickan blir helad på distans i sitt hem. Även officerens tjänare alternativt ämbetsmans son helas på distans i sitt hem (S14), men initiativtagandet sker offentligt. En man med vatten i kroppen helas hemma hos en farisé, men då det var sabbatsmåltid, farisén var med i rådet och Jesus iaktogs av laglärda och fariséer går det att anta att många iakttog helandet (S20). Narrativet om demoner och svinhjorden (S6) inleds vid gravarna, troligen ensligt, men helandet bevitnas sedan av flera. Tendensen är således att helanden skedde offentligt, vilket stämmer väl med folkhelare.¹³⁴ Markus framhäver avskildhet mer än övriga evangelister. Trots att vissa helanden ägde rum med färre åskådare spreds dock budskapet.

¹³³ Weissenrieder, *Images of Illness*, 65.

¹³⁴ Se 2.1 Läkekonst och helande ovan.

Inga krav

Tendensen är att nästan inga krav ställs som villkor för att helande ska genomföras. De krav som ställs förefaller vara enkla handlingar, som dock är något paradoxala i sitt sammanhang. Mannen med förtvinad hand ombeds att hålla fram den (S5) och Jesus uppmanar mannen vid Betesda som har svårt att röra sig att stiga upp, ta sin bädd och gå (S23). En blindfödd uppmanas att gå och tvätta sig i Siloadammen (S24). Även om kraven är paradoxala är det intressant att narrativen inte uttrycker större krav på den som önskar bli helad. Det för tankarna till Naaman som uppmanas att doppa sig sju gånger i Jordan för att helas från spetälska, tvekar eftersom det verkar alltför enkelt, men slutligen gör det och blir helad (2 Kung 5:1–16).

Jesus ger dock några uppmaningar i direkt anslutning till genomförandet. En spetälsk uppmanas att visa sig för prästen och ge offer för rening (S3), och tio spetälska att visa sig för prästen (S21). En lam man som helats uppmanas att ta sin bädd (S4), vilket även gäller en död som uppväckts (S18). Jesus ger uppmaningar till demoner (S1, S6) och talar strängt till feber (Lukas S2). Vid flera tillfällen ger Jesus enligt texten order till demoner eller personer att inte berätta vad de varit med om, se även konsekvenser nedan.

En tydlig tendens är alltså att krav är ovanliga och de som ställs är förhållandevis enkla att utföra även om några är paradoxala.

Kraft

En tendens som framkommer i flera helandenarrativ är att Jesus beskrivs med auktoritet, kraft och förmåga att hela. De grekiska substantiven *exousia* (auktoritet) och *dynamis* (kraft, makt, underverk) samt verbet *dynamai* (ha förmåga) utnyttjas.

Exousia illustrerar Jesu auktoritet över orena andar (S1), makt att förlåta synder (S4), och hur Jesus ger lärjungarna makt över orena andar (G5).

Dynamis används endast av Markus och Lukas vid helande. Båda väljer *dynamis* när kraft går ut från Jesus när kvinnan med blödningar vidrör Jesu kläder (S8). Lukas använder dessutom *dynamis* för att beskriva att kraft går ut från Jesus vid helande (G14), Jesus har herrens kraft (S4), Jesus befäller och undervisar med makt (S1) och Jesus ger lärjungarna kraft att hela (G5). Markus nämner *dynamis* vid folkets förvåning över Jesu underverk men avsaknad av underverk i Jesu hemstad (G4).

Verbet *dynamai* avser förmåga och illustrerar den spetälskes (S3) och två blindas (S15) starka övertygelser om Jesu helande förmåga. *Dynamai* skildrar också diskussionen om varför lärjungarnas inte förmådde hela en fallandesjuk (S12).

Ovanstående exempel tyder på att alla synoptiker vill lyfta fram Jesu auktoritet, kraft och förmåga att hela. Lukas påpekar detta tydligt genom att kombinera både *dynamis* och *exousia* (S1, S4, G5). *Exousia* används förutom vid helande även vid diskussion om Jesu fullmakt efter tempelrensningen och av Matteus efter Jesu död då Jesus sänder ut lärjungarna och säger ”åt mig har getts all makt i himlen och på jorden” (Matt 28:18). Den auktoritet Jesus beskrivs med skulle därmed kunna symbolisera Jesu identitet som Guds son.

Tro

Tro har enligt flera helandenarrativ betydelse för genomförande. Tro beskrivs ibland redan vid initiativtagandet eller senare som ett konstaterande i slutsituationen om att tro lett till helande. Det beskrivs att Jesus ser ombudens tro när den lame hissas ner (S4). Tro har hjälpt kvinnan med blödningar (S8), blinda (Markus och Lukas S13, S15) och spetälska (S21). Tron är stark för kvinnan som ber om hjälp för sin dotter (Matteus S9) och för en officer/ämbetsman (S14). Jesus motiverar uppväckandet av Lasaros med att de som bevittnar det ska tro på att Fadern sänder Jesus (S25), tro är alltså en önskad framtida konsekvens. En tendens är att om tro blir synlig hos ombud eller sjuka redan under initiativtagandet ökar förutsättningarna för att helande genomförs. Enligt Theissen kan antika mirakelberättelser ha som syfte att öka tro efter helande, men det är unikt för Jesu helande att tro har lett till helande.¹³⁵

En tendens är att tro enbart beskrivs i specifika helandenarrativ, förutom i ett generellt. Det har dock negativ betydelse (G4), då enbart ett fåtal helades när folket i Jesu hemstad inte trodde (G4).

Ytterligare en tendens är att tro är en förutsättning för förmågan att hela. Detta framgår dock inte vad gäller Jesus, vilket skulle kunna förklaras av att han i sig själv är bärare av gudomlig kraft, (BNP).¹³⁶ När lärjungarna inte lyckas hela en pojke talar Jesus om ett fördärvat släkte som inte vill tro, innan han själv helar pojken (S12).

Bön

Bön nämns inte vid genomförande, vilket är anmärkningsvärt, då bön användes av andra folkhelare. Det finns dokumenterat att Rabbi Hanina ben Dosa under första århundradet helade med bön och att kvaliteten på bönen var avgörande för att lyckas (*b. Ber.* 34b).¹³⁷ Efter

¹³⁵ Theissen, *The Historical Jesus*, 293.

¹³⁶ BNP, Bearer of Numinous Power. Se även 1.8 Tidigare forskning.

¹³⁷ Wahlen, *DJG*, 362–370.

att en fallandesjuk helats av Jesus frågar lärjungarna varför de inte kunnat hela, varpå Jesus förklarar att den sortens ande bara kan drivas ut med bön (Markus S12). Frågan är om Jesus använde bön för att hela eller inte. Om Jesus betraktas som BNP kunde han eventuellt hela utan bön, medan lärjungarna och folkhelare behövde bön för att driva ut vissa sorters andar. Det är alltså en tendens att Jesus skiljer sig från andra vad gäller användande av bön, alternativt att evangelisterna inte ville framhäva bön.

Renande

Renande illustreras med hjälp av verbet *katharizō* då en spetälsk (S3) respektive tio spetälska helas (S21). Det används även när Jesu lärjungar uppmanas att rena (Matteus G5) och Johannes lärjungar ser Jesus rena spetälska (G15). Renhetslagar omfattar kvinnor med blödningar (3 Mos 15:19–30), vilket innebär att kvinnan med blödningar som helas (S8) samtidigt kan ha blivit renad. Detta analyseras dock inte inom uppsatsen.

En tendens är att renande har likheter med utdrivande. När en spetälsk renas (S3) rör Jesus vid mannen, ger ordern ”Bli ren!” och mannen genast blir helad. Att Jesus rörde vid mannen kan ha haft flera betydelser, som överförande av kraft, att Jesus inte var mottaglig för orenhet eller inte brydde sig om renhetslagar. Att Jesus helt skulle negligera renhetslagar verkar osannolikt eftersom han uppmanar mannen att ge offer enligt lagen. Kulturellt innebär beröring och renande sannolikt återställande av sociala relationer.¹³⁸

De tio spetälska (S21_L) stannar på avstånd, men ber inte Jesus om renande, utan om förbarmande, vilket kan innebära att låta motparten avgöra hur.¹³⁹ Jesus uppmanar dem att visa sig för prästen, vars uppdrag var att avgöra personers renhet. På vägen dit blir alla rena och en av dem återvänder till Jesus för att tacka. Pilch påpekar att en tjänst skulle återgäldas, inte tackas för, och att mannen som var samarier kan ha återvänt eftersom det var osannolikt att han skulle återse Jesus. Enbart Lukas berättar om de tio spetälska och placerar det sent. Han kan enligt Pilch ha velat framhäva olika dimensioner av tro. Lukas har före S21 beskrivit tro förknippad med förlåtelse, som förmår allt, som är ödmjuk och värd tacksamhet (Luk 17:1–19). Lukas avsikt kan enligt Pilch ha varit att de spetälska trodde, bad om förbarmande och blev renade, vilket liksom tro är värt tacksamhet.¹⁴⁰

¹³⁸ Pilch, *Healing in the New Testament*, 51–52.

¹³⁹ Pilch, *Healing in the New Testament*, 52.

¹⁴⁰ Pilch, *Healing in the New Testament*, 52–53.

Förlåtande av synder

Synoptikerna beskriver hur Jesus helar en lam man genom att förlåta synder (S4).¹⁴¹ Jesus anklagas då för hädelse, varpå Jesus, utan att ange synd, uppmanar mannen att ta sin bädd och gå. När mannen med förtvinad hand därefter helas en sabbat nämns inte synd (S5), utan mannen ombeds räcka fram handen, vilket var tillåtet en sabbat. Därmed kunde inte Jesus anklagas för hädelse. Enligt författarna till *Mark as Story* kan Jesu ord vara väl valda för att undvika anklagelse.¹⁴² Synoptikerna nämner inte förlåtelse av synd på fler ställen förutom då kvinnan som smort Jesu fötter förlåts för synder (Luk 7:48). I Johannesevangeliet diskuteras synder utförligt i samband med två helanden.¹⁴³

Snabb effekt

En mycket tydlig tendens är att effekterna av helande beskrivs som omedelbara med endast några få undantag. En blind ser människorna som träd, och först efter att Jesus lagt händerna på ögonen igen ser han riktigt (S11_Mc). Tio spetälska uppmanas att visa sig för prästen och blir friska på vägen dit (S21_L). En blindfödd kunde se efter att ha fått deg av spott på ögonen och därefter tvättat sig i Siloadammen (S24_J). Inget helandenarrativ innebär dock någon längre väntetid.

5.2.4 Tendenser för genomförande

En tydlig tendens är att ord och beröring är vanligast som helandemetoder. I specifika helandenarrativ är det vanligast att de kombineras, därefter följer enbart ord. För generella helandenarrativ är det vanligast att ingen metod beskrivs, men beröring beskrivs sju gånger och ord en. Kahl anser att Jesu helande med avsiktlig fysisk beröring och kraftfulla ord är unikt för Jesus.¹⁴⁴ Det är ovanligt med andra helandemetoder i uppsatsens material även om spott och vatten förekommer. En tydlig tendens är också att bön inte beskrivs som helandemetod för Jesus, vilket annars finns beskrivet för folkhelare vid samma tid.¹⁴⁵

Vid utdrivande av demoner används omväxlande *exerchomai*, *ekballō* och *epitimaō*. För *afîemi* finns en tendens till liknande användning för att illustrera att feber eller synder lämnar en person. Även *katharizō*, renande, har likheter med utdrivande. En tendens är att

¹⁴¹ Textkritiskt har det dock diskuterats huruvida texten om förlåtelse av synder och diskussionen med auktoriteter ingick i ursprungstexten. Twelftree, *Jesus the Miracle Worker*, 294.

¹⁴² Rhoads, Dewey och Michie, *Mark as Story*, 89.

¹⁴³ Se även 6 Slutdiskussion.

¹⁴⁴ Kahl, *Miracle Stories*, 106–107.

¹⁴⁵ Wahlen, *DJG*, 363.

Markus beskriver utdrivande och äldre helandemetoder i större utsträckning än Matteus och Lukas. Matteus utesluter några av Markus exorcism (S1, G2), helandemetoder med spott (S10, S11) och väljer mer neutrala verb (S9). Även Lukas minskar inslaget av exorcism, men inte lika radikalt som Matteus. Weissenrieder menar att Lukas ger en mer varierad bild av det demoniska inslaget. I vissa helandenarrativ illustrerar Lukas hur demoner tar någon i besittning, i andra beskrivs demoner som att de utgör sjukdomen i sig. Lukas beskriver båda typerna, medan Markus främst beskriver det förstnämnda.¹⁴⁶

En tendens är att enbart Jesus beskrivs som helare, förutom när lärjungarna får i uppdrag att hela och genomför det (G5). Nästan alla helanden sker offentligt. En mycket tydlig tendens är att effekten kommer snabbt, nästan alltid momentant. Det förefaller inte krävas stor ansträngning från Jesu sida, även om det berättas att kraft tas från Jesus när kvinnan med blödningar vidrör hans kläder (S8) eller när Jesus helar (G14).

Det finns också tendenser vad gäller tro. Tro vid initiativtagande och genomförande går delvis i varandra. Synlig och stark tro framställs öka chanserna att helande genomförs och det berättas om alltför liten tro i Jesu hemstad när endast ett fåtal helas, och att lärjungarna inte lyckas hela på grund av för liten tro. Vissa tendenser kan identifieras på grund av avsaknad av uppgifter. Det ställs exempelvis inga krav på motprestationer, förutom några som är förhållandevis enkla att utföra, och det förekommer varken betalning eller gåvor.

Generella helanden ger sällan detaljer om genomförande. Vanligen används *therapeuō* alternativt *iaomai*, ibland uttryck för beröring eller utdrivande. Vilka tillstånd som helas är också många gånger ospecificerat, men exempel ges på att besatta, förlamade, blinda, lytta och stumma helas och döda uppväcks (G7, G11, G13, G15).

5.3 Konsekvenser

Konsekvenser beskrivs med korta meningar, då de har en annan karaktär än initiativtagande och genomförande. Vissa konsekvenser har flera betydelser och avslöjar även att helande har skett. Effekter som rör helandet i sig tillhör dock genomförande. Konsekvenserna kommer att diskuteras utifrån problemområden. Valet av områden bygger på Kahls indelning och har anpassats efter uppsatsen.¹⁴⁷ Dessa problemområden är a) informationsspridning, b) värdering

¹⁴⁶ Weissenrieder, *Images of Illness*, 313–314.

¹⁴⁷ Kahl delar in 'sanctions' syftande på 1) 'main performance', eller på 2) 'preparedness of BNP'. Grupp 2 indelas tre undergrupper: 2.1) spridande av information, 2.2) värdering av identitet samt 2.3) belöningar. Belöningar har fem undergrupper: 2.3.1) gåvor och offer, 2.3.2) gester och uttryck, 2.3.3) etablerande av permanent kontakt, 2.3.4) avvisande och 2.3.5) effekter av sanktionen. Grupp 2 är relevant för uppsatsen. Kahl, *Miracle Stories*, 134–152.

av Jesu identitet, c) gåvor och offer, d) positiva uttryck, e) etablerande av permanent kontakt, f) avvisande och g) praktiska upplysningar.

Nedan presenteras de konsekvenser som framkommit i tabeller. Därefter analyseras de inom problemområden och slutligen sammanfattas tendenser. För överblick av samtliga konsekvenser i evangelisternas redaktionsordning, se tabell 5–9 i kapitel 4.

5.3.1 Konsekvenser presenterade i tabeller

Nedanstående tabeller visar i vilka koder och evangelier konsekvenserna framkommer. Den inledande tabellen innehåller frekventa konsekvenser i den ordning de diskuteras i uppsatstexten.¹⁴⁸

Tabell 10. Konsekvenser av helanden enligt materialets helandenarrativ.

Konsekvenser	Markus	Matteus	Lukas	Johannes
Fler får kännedom om Jesu gärningar	S1, S3, S6, S10 G1, G3, G6	S6, S7, S15 G6, G7	S1, S3, S6, S18 G1	S25
Jesus uppmanar att inte berätta	S3, S7, S10, S11 G1, G3	S3, S15 G9	S3, S7 G1	
Många helas	G1, G3, G5, G6	G1, G6, G7, G8, G9, G10, G11, G12, G13	G1, G5, G10, G14, G15	
Folk förvänas	S1, S4, S6, S7, S10	S4, S16, S17 G11	S1, S4, S6, S7, S12, S17, S18	S24
Profetia uppfyllts enligt författaren		G1, G9, G11	S18	S24
Folk prisar Gud	S4	S4 G11	S4, S13, S18	
Helad prisar Gud			S4, S13, S19, S21	
Ökad tro hos folk				S14, S24, S25
Konstaterande att tro lett till helande	S8, S13	S8, S9, S14, S15	S8, S13, S14, S21	S14
Jesus i dialog med auktoritet	S4	S4, S17 G13	S4, S17, S19, S20, S22	
Ökad konflikt	S5	S5, S16 G13	S5, S19	S23, S24
Ökad förföljelse	S5	S5	S5	S23, S25
Jesus drar sig undan	S3 G1	G1, G13	S3 G1	S25

Mindre frekventa konsekvenser presenteras nedan, sorterade först per aktör därefter per kod. Trots låg frekvens kan dessa avslöja vad som var viktigt för en eller flera redaktörer att framföra.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Se tabell 10.

¹⁴⁹ Se tabell 11.

Tabell 11. Konsekvenser av helanden i ensstaka koder.

Aktör	Konsekvenser	Markus	Matteus	Lukas	Johannes
Jesus	Jesus uppmanar helad att visa sig för prästen och ge offer för rening	S3	S3	S3	
	Jesus uppmanar helad att berätta	S6		S6	
	Jesus uppmanar att ge flickan något att äta	S7		S7	
	Ord lett till helande (jämför tro)	S9			
	Jesus upprörd över för svag tro	S12	S12	S12	
	Jesus i dialog med lärjungarna	S12	S12		
	Jesus säger att den sorten bara drivs ut med bön	S12			
	Jesus lämnade tillbaka honom till hans far			S12	
	Jesus överlämnade honom till sin mor			S18	
	Jesus uppmanar mannen att inte synda				S23
	Jesus förvånas över liten tro	G4			
	Jesus ser människorna, fylls av medlidande och efterlyser fler arbetare		G8		
	Jesus uppmanar att berätta för Johannes döparen			G15	
	Helad eller annan	Kvinnan betjänade dem	S2	S2	S2
Folk uppmanar Jesus att lämna området		S6	S6	S6	
Helad vill följa med, men nekas		S6		S6	
Kvinnan gick hem och fann dottern fri från demonen		S9			
Helad följde Jesus		S13	S13	S13	
Motståndare kom att skämmas, folket glädde sig				S19	
En helad vänder tillbaka till Jesus när han blivit frisk				S21	
Diskussion bland auktoriteter					S24
Barnen ropade "Hosianna Davids son" i templet.			G13		

5.3.2 Konsekvenser inom problemområden

Av utrymmesskäl omnämns inte samtliga konsekvenser eller helandenarrativ i diskussionen. När det är relevant anges fullständiga koder. Texten kan med fördel läsas interaktivt med ovanstående tabeller.

Informationsspridning

En tydlig tendens är att informationsspridning är centralt för alla evangelister. Konsekvensen 'fler får kännedom om Jesu gärningar' nämns i nio av tjugofem specifika och fyra av femton generella koder. Herdarna som bevittnat hur oreña andar farit in i svinjord (S6) sprider exempelvis information i staden och på landet.

Paradoxalt nog har Markus många exempel på hur fler får kännedom, men också flest exempel med 'Jesus uppmanar att inte berätta'. Det beskrivs i en tredjedel av Markus helandenarrativ och överensstämmer med Messias hemligheten som Markusevangeliet är känt för.¹⁵⁰ Jesus uppmanar demoner, som känner hans identitet att inte avslöja den (G1, G3). En spetälsk uppmanas att inte berätta, men ryktet spreds och många kom (Markus Lukas S3). Efter helande av en döv (S10_Mc) ger Jesu förbud motsatt effekt och mannen berättar ivrigt, vilket är anmärkningsvärt då han tidigare knappt kunnat tala. Även enligt Matteus uppmanas två blinda att inte berätta (Matteus S15) och många helade förbjuds att avslöja i syfte att

¹⁵⁰ Winnige, "Evangelierna", 211.

uppfylla profetia (G9_Mt). Lukas upprepar några av Markus exempel, men har inga ytterligare exempel.

Matteus och Lukas uppmanar Johannes döparens lärjungar att berätta vad de ser och hör (G15_(Mt)L). Det är enbart Lukas som beskriver att helande sker, men budskapen framkommer i båda parallellerna. Detta narrativ är ett exempel på apoftegm, där Jesu yttrande är väsentligt för innebörden, snarare än beskrivning av helande eller händelse. Jesus refererar till helande och utnyttjar texter om profetior i Jesaja. Han nämner att stumma talade, lytta blev friska, lama gick och blinda såg.¹⁵¹

En tendens är att geografisk spridning antyds, vilket vanligen framkommer av narrativens inledningar, men nämns här då det berör informationsspridning. Demoner far in i svinjord på andra sidan Genesarets sjö (S6), en kvinna ber om hjälp i trakten av Tyros och har syrisk-fenikiskt alternativt kaananeiskt ursprung (S9). Helande av döv sker i Dekapolis (S10) och blind utanför Betsaida (S11), båda utanför judiskt område. En icke-judisk officer får hjälp för sin tjänare (S14), en spetälsk, som är samarier, vänder tillbaka (S21). Även generella narrativ antyder geografisk spridning. Människor kom från icke-judiska områden för att bli helade (G3, G14), rykte spreds i Syrien och följare kommer från Galileen och Dekapolis (G7) och fler arbetare behövs för att hjälpa (G8).

I nästan alla generella helandenarrativ är 'många helas' konsekvens, vilket tyder på god kännedom om Jesus redan före helandet. För Matteus många generella helandenarrativ är tendensen extra tydlig. Han beskriver i sitt första placerade helandenarrativ (G7_Mt) att Jesus är i Galileen, helar alla slags krämpor, informationen sprids i Syrien, många sjuka förs till Jesus och även de helas. Slutligen följs Jesus av många från Galileen, Dekapolis, Jerusalem, Judéen och andra sidan Jordan. G7 sammanfattar med några få verser Jesu helande, undervisning och spridning av information. Därefter berättas ett stort antal specifika helanden i kapitel 8–9, innan ett liknande narrativ (G8_Mt) markerar övergång till utsändande av lärjungarna för att även de ska undervisa och hela.

Värdering av Jesu identitet

Identitet har delvis berörts ovan med uppmaningen att inte berätta om vem Jesus är. En annan reaktion avseende identitet är att 'folk förvånas', vilket utgör konsekvens för tio specifika och en generell kod och beskrivs av alla evangelister. För Lukas är det mest frekventa konsekvensen. Några exempel på folks förvåning är att åskådare frågar vem Jesus är efter att

¹⁵¹ Theissen, *The Historical Jesus*, 300.

orena andar befallts (S1), förvåning när en lam kan gå (S4), överväldigande av Guds storhet när fallandesjuk helats (S12) och fundering över om Jesus är Davids Son (Matteus S17). I Johannes helandenarrativ om en blindfödd (S24) märks mycket förvåning: bland folket, fariséerna, föräldrarna och slutligen den blindfödde som förvånas över fariséernas reaktion. Folk undrar om mannen är den blindfödde, frågar honom hur han blivit frisk och därefter var Jesus är. Diskussion uppstår om Jesu identitet och den blindfödde hävdar att Jesus är profet.

Jesu identitet berörs i högsta grad av 'profetia uppfyllts enligt författaren'. Matteus hänvisar till Jesaja explicit i två helandenarrativ (G1, G9) och intertextuellt genom att nämna olika sjukdomstillstånd (G11). Enbart Matteus skriver tydligt om profetia. Lukas nämner dock att den uppväckte säger att en profet har uppstått och att Gud har besökt sitt folk (S18) och Johannes nämner att den blindfödde anser att Jesus är en profet (S24).

Gåvor och offer

En mycket tydlig tendens är att gåvor inte förekommer i samband med helanden i materialet. Den enda konsekvensen som kan förknippas med offer är uppmaningen till den spetälske att ge renhetsoffer i templet (S3). Det nämns att kvinnan med blödningar (S8) redan spenderat mycket pengar på att försöka bli frisk. Jesus kräver eller får dock varken gåvor eller betalning. Kahls föreslagna påföljd, att ge gåvor efter helande, saknas därför i uppsatsens material, vilket är uppseendeväckande i sig. I Kahls material ingår däremot inskriptioner från Epidaurus om Asklepios helanden, exempelvis om en blind som helats, men inte gav tackgåva och därför miste synen igen. Kahl uppmärksammar också judisk tradition, att i vissa fall inte ta emot gåvor. Elisha tog inte emot gåva från Naaman (2 Kung 5:15–16) och Raphael inte från Tobias (Tob 12:1–15), då det är Guds verk och Gud som bör tackas.¹⁵²

Positiva uttryck

'Helad prisar Gud' och 'folk prisar Gud' uttrycker positiv uppskattning. En mycket tydlig tendens är att Lukas beskriver prisande av Gud mer än övriga evangelister gör. Kahl anser att det är signifikant för Lukas att framhäva prisande av Gud, vilket exempelvis kvinnan gör efter att hennes dotter helats (S19).¹⁵³ Det är uteslutande Lukas som nämner att 'helade' prisar Gud (S4, S13, S19, S21). Enligt två av Lukas helandenarrativ prisar initialt en lam respektive blind Gud, sedan även folket (S4, S13). Lukas är den enda som beskriver att folket prisar Gud när

¹⁵² Kahl, *Miracle Stories*, 145–146.

¹⁵³ Kahl, *Miracle Stories*, 214.

Jesus är i sin hemstad, han nämner dock inget helande (G4). Även i Apostlagärningarna, ansedd skriven av Lukas, prisas Gud av en lam man som helats av Petrus (Apg 3:8).

Etablerande av permanent kontakt

Etablerande av permanent kontakt kan yttra sig som önskan att följa Jesus, vilket dock inte är någon vanlig konsekvens i helandenarrativen. Blinda följer Jesus (S13), en spetälsk vänder tillfälligt tillbaka (S21) och mannen som befriats från demonen vid svinhjorden vill följa Jesus men nekas (S6).

Ett annat sätt att etablera kontakt är att följa genom tro. 'Ökad tro hos folk' är enbart konsekvens i Johannes helandenarrativ, men där förekommer det i tre av fyra (S14, S24, S25). I narrativet om Lasaros (S25_J) nämns tro ett flertal gånger. Marta och Jesus för dialog om tro både före och i direkt anslutning till att Lasaros återuppväcks. Därefter diskuterar rådet vad som kan hända om Jesus tillåts fortsätta göra tecken och fler kommer till tro på honom. Tendensen är alltså mycket tydlig att Johannes vill berätta om ökad tro hos folk.

Tro ingår också i 'konstaterande att tro lett till helande', vilket framkommer som konsekvens av sex specifika koder fördelade på alla evangelister. Ibland yttras orden redan i samband med genomförandet, ibland efter. Syftet är dock inte att etablera permanent kontakt efter att helande har genomförts.

Avvisande

Enligt Kahl är det normativt att helanden belönas och unikt att evangelierna beskriver avvisande i helandenarrativen.¹⁵⁴ I materialet framkommer dock flera konsekvenser som kan innebära avvisande, nämligen 'Jesus i dialog med auktoritet', 'ökad konflikt' och 'ökad förföljelse'. Även diskussion bland auktoriteter (S24) och dialog bland lärjungarna (S12) antyder avvisande. Dessa antas här vara negativa för Jesus. Markus beskriver lägst antal negativa konsekvenser. Lukas ger många exempel på 'Jesus i dialog med auktoriteter' och Johannes betonar 'ökad konflikt' och 'ökad förföljelse'.

Efter utdrivande av en stum demon (S16_Mt) blir kontrasterna uppenbara mellan Jesu anhängare och motståndare. Folket menar att de aldrig sett något sådant i Israel medan fariséerna anser att Jesus driver ut med demonernas furste. Även när den krokryggig kvinna helas en sabbat (S19_L) märks kontraster. Jesus argumenterar med auktoriteter om att hon

¹⁵⁴ Kahl, *Miracle Stories*, 151

plågats 18 år, och jämför med att det är tillåtet att hjälpa djur på sabbaten, vilket enligt Lukas får hans motståndare att skämmas och folket att glädjas.

Tre av Johannes fyra helandenarrativ innehåller negativa konsekvenser. Jesus förföljs och beslut tas att döda honom när han helat en man i Betesda en sabbat och jämställt sig med Gud (S23). När den blindfödde helats (S24) uppstår ökad konflikt och kontraster mellan den helade och auktoriteter tydliggörs. Den helade hävdar att Jesus har samband med Gud, men blir ivägskickad och kallad syndig av auktoriteter. Efter att Lasaros uppväckts från döden (S25_J) tas beslut att döda Jesus, ett tecken på ökad förföljelse.

Praktiska upplysningar

Några konsekvenser är av mer praktisk art. 'Jesus drar sig undan' efter fyra helanden (S3, S25, G1, G13). När en spetälsk helats stannar Jesus enligt Markus i ödemarken, Matteus nämner inget om ödemark och Lukas beskriver att Jesus ber i en öde trakt (S3). Efter att andra helats drar sig Jesus undan enligt alla synoptiker och Markus anger bön som orsak (G1). Johannes beskriver att Jesus inte kan vandra öppet efter att Lasaros uppväckts och rådet beslutat sig för att döda honom (S25_J). Tendensen hos synoptikerna verkar vara behov att komma bort från människor för att vara i fred, i vissa fall nämns bön som orsak. Johannes nämner däremot öppen konflikt som orsak.

Andra konsekvenser är mindre frekventa och nämns i tabell 11 ovan. Nedan ges endast några korta kommentarer. Omtanke visas när Jesus lämnar över sonen som varit död till sin mor (S18_L). I ett generellt helandenarrativ (G8_Mt) nämns att Jesus helar och fylls av medlidande när han ser människorna, hans slutsats är att fler arbetare krävs för att hjälpa dem, vilket också blir inledning till utsändningstalet till lärjungarna. Efter att Simon Petrus svärmor blivit fri från feber betjänar hon dem, vilket kan visa att hon snabbt blev återställd och antog kvinnans sociala roll där ett uppdrag var att sköta hemmet (S2_McMtL). En annorlunda konsekvens är att Jesus uppmanas att lämna området efter att han drivit ut demoner ur en man och in i en svinjord (S6). När Jesus uppväckt synagogföreståndarens dotter uppmanar Jesus familjen att ge henne något att äta, vilket är en praktisk uppmaning i förhållande till att hon nyss varit död, men också en förutsättning för att tillfriskna (Markus Lukas S7).

5.3.3 Tendenser för konsekvenser

De identifierade konsekvenserna avslöjar som helhet utvecklingstendenser, även om uppgifterna kommer från olika helandenarrativ och evangelier. Fler får kännedom om Jesus, många följer honom och många helas. Trots att Jesus, främst enligt Markus, uppmanar att inte

berätta eller avslöja Jesu sanna identitet bidrar uppmaningen snarare till ökad kännedom. Spridning sker både till nya geografiska områden och nya grupper. Folket förvånas, prisar Gud och vittnar om helanden och uppfyllda profetior. Diskussion om Jesu identitet innebär en brytpunkt där vissa väljer att tro på Jesus som Guds Son och bärare av gudomlig makt. Andra menar att han bryter mot regler, helar med hjälp av demoner och hädar genom att förlåta synder eller hävda nära samband med Gud.

En tendens är att tro framstår som genomsyrande tema även för konsekvenser. Det kan vara konstaterande att tro lett till helande, att tron inte varit tillräckligt stark för helande eller ökad tro som följd av helande. Jesus diskuterar tro med lärjungarna när de undrar varför de inte kunnat hela. Auktoriteter diskuterar tron på Jesus och dess konsekvenser för dem och folket, vilket leder till ökad konflikt. Tendensen är att ökad tro hos folket endast framstår som tydlig konsekvens i Johannes narrativ. Synoptikerna beskriver dock i specifika narrativ att tro har lett till helande och i generella att många helas. Denna kombination kan framhäva trons positiva potential och målet att öka tron hos folket, även om det inte uttrycks explicit i texten.

Det finns också tendenser att beskriva konsekvenser som kan betraktas negativa för Jesus, nämligen dialog med auktoriteter, ökad konflikt och ökad förföljelse. Jesus räds inte att ge sig in i dialog med auktoriteter, varken mänskliga eller demoner. Tvisteämnen är exempelvis helande på sabbaten, förlåtande av synder samt i vems namn Jesus driver ut demoner. Det är dock förvånande få narrativ som visar på ökad förföljelse som direkt konsekvens av Jesu helanden. För att identifiera eventuella mönster av ökad förföljelse inom varje evangelium bör de sannolikt läsas i sin helhet, inte enbart utifrån helandenarrativ. Hos Johannes finns dock tendens till utveckling i de få helandenarrativen. När en ämbetsmans son blir frisk nämns varken konflikt eller förföljelse, enbart konstaterande att Jesus har gjort sitt andra tecken (S14). När den sjuke vid Betesda helats beskrivs förföljelse och iver att döda Jesus (S23). När den blindfödde helats uppstår häftig diskussion om Jesu identitet och ytterligare konflikt är märkbar (S24). När Lasaros slutligen uppväcks från döden diskuteras Jesus i rådet och de är fast beslutna att döda honom. Tendensen är alltså en utveckling från konstaterande att Jesus gjort ett tecken, till beslut att döda Jesus.

Det finns en viss tendens att visa både positiva och negativa kontraster i samma helandenarrativ. Ökad konflikt, ökad förföljelse och diskussion bland auktoriteter betraktas som negativa för Jesus, medan prisande av Gud, fler får kännedom och folk förvånas anses positiva. Båda typer förekommer när en lam helas (S4), vid diskussion om i vems namn demoner drivs ut (S16, S17) och då krokryggig kvinna helas en sabbat (S19). Johannes ger två exempel, då blindfödd helas en sabbat (S24) och Lasaros uppväcks (S25). Enda generella

narrativ som visar dualism inom helandenarrativet är vid helande i templet, där enbart Matteus beskriver helande (G13).

Vad gäller generella helandenarrativ är tendenserna att många helas och att fler får kännedom om Jesu gärningar. Matteus har med sina många generella narrativ inte oväntat flest konsekvenser. Han är ensam om att berätta hur profetia uppfyllts (G1, G9, G11) och att folk prisar Gud (G11).

6 Slutdiskussion

I detta kapitel diskuteras några tendenser som framkommit under analysen av initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK) i evangelisternas helandenarrativ i NT. Ytterligare tendenser återfinns för respektive evangelister i kapitel 4 och för IGK i kapitel 5 ovan.

För initiativtagande är en tendens att ombud anges mest frekvent. Markus och Matteus nämner ombud flest gånger, medan Lukas nämner Jesus flest gånger. Johannes anger Jesus och ombud två gånger vardera. Helade anges minst frekvent. En tydlig tendens är att ombud och helade agerar på liknande sätt, då båda använder fysisk förflyttning, ofta kombinerat med ord. Ibland beskrivs argumentation eller stora fysiska hinder. Helandenarrativen vittnar om att ombuden har stor medkänsla för personer i behov av helande. Det framkommer ofta en stark övertygelse hos både ombud och sjuka om att helande är möjligt och att Jesus har speciell kraft och förmåga att hela. När Jesus tar initiativ är tendensen att han agerar antingen av medlidande eller i samband med potentiell konflikt med auktoritet, som kan vara mänsklig eller demonisk. Flera gånger tar Jesus initiativ på sabbaten.

För genomförande är tendensen mycket tydlig att Jesus genomför helanden, förutom i en kod då lärjungarna helar. Tendensen avseende helandemetoder är att beröring och ord dominerar. Ofta kombineras båda. I specifika helandenarrativ är ord något vanligare än beröring. I generella helandenarrativ är metod sällan definierad, men beröring är mer frekvent än ord, som enbart nämns en gång. En tydlig tendens är att effekten av genomförande kommer snabbt och de fördröjningar som beskrivs handlar om minuter snarare än de längre tider som kan förväntas. Det är slående att nästan inga krav på motprestation ställs innan Jesus genomför helande. Tro förefaller dock kunna öka chanserna till helande.

För konsekvenser är tendensen att alla evangelister vill sprida information och betona Jesu identitet. Enligt främst Markus uppmanar Jesus att inte berätta, vilket dock får motsatt effekt. Mest frekvent konsekvens är att många helas, vilket dock enbart framkommer av generella helandenarrativ. Fler får kännedom och folk förvånas nämns av alla evangelister i både specifika och generella helandenarrativ. Flertalet konsekvenser bedöms som positiva för Jesus, med undantag för dialog med auktoriteter, ökad konflikt och ökad förföljelse. Några konsekvenser är mer specifika för vissa evangelister, varav vissa nämns nedan.

En tendens är att tro framkommer i alla delar av IGK. Visad tro vid initiativtagande kan belönas med helande, och för liten tro leda till färre helanden. Tro är en förutsättning hos den som helar, åtminstone för lärjungarna. Detta framhävs dock inte för Jesus, vilket skulle kunna förklaras av att Jesus är bärare av gudomlig makt i sin person. I Johannesevangeliet är 'ökad

tro hos folk' konsekvens i tre av fyra helandenarrativ. Övriga evangelister nämner förvånande nog inte detta, men konstaterar att tro lett till helande.

Ytterligare en tendens är att omtanke och medlidande från Jesus förekommer implicit i så gott som alla helandenarrativ, då individen som blir helad återfår både fysisk funktion och social status. I några helandenarrativ uttrycks medlidandet explicit, som när Jesus tar initiativ då han ser änkans döda son (S18_L), sjuka vid matundret (Matteus G10), en tjänare med avhugget öra (Lukas S22) och blinda utanför Jeriko (Matteus S13). Efter att Jesus helat fylls han av medlidande, efterlyser fler arbetare, och sänder ut lärjungarna (G8_Mt). När Jesus helar långvariga tillstånd på sabbaten kan också det ses som tecken på medlidande (S5, S19, S20, S23, S24). Jesus försvarar sig mot kritik genom jämförelse om vad som är tillåtet och inte, exempelvis att göra gott eller ont, rädda liv eller döda, hjälpa djur eller människor. Jesu omtanke om individerna betonas särskilt av Lukas, som nämner detaljer av social betydelse. Han tillägger att synagogföreståndarens dotter var tolv år och hans enda barn (Lukas S7), att en pappa enbart hade ett barn (Lukas S12) och beskriver att en änka endast hade en son, som nu var död, vilket innebar att hon förlorat personen som bidrog till hennes försörjning (S18_L). Alla evangelister beskriver hur ett öra huggs av när Jesus fångslas, men enbart Lukas beskriver att det läks, vilket kan vara av medkänsla (S22).

En tendens är att blindhet nämns frekvent som tillstånd. Blinda återfår synen enligt fyra specifika koder (S11_Mc, S13_McMtL, S15_Mt, S24_J). Helandenarrativens placering i redaktionsordningen är intressant. Markus beskriver helande av en blind med metoderna spott och beröring, och tillfrisknandet sker i två steg (S11). Sedan återges hur lärjungarna inte kan hela en fallandesjuk (S12). Därefter helas ytterligare en blind, då genast, och tro sägs ha hjälpt (S13). Blindhet som metafor för tro framgår tydligt i S13 samt av redaktionen. Kontraster mellan blindhet och syn, bristande tro och stark tro framhävs. S13 är Markus sist placerade helandenarrativ, vilket är intressant då det sannolikt framhäver flera av Markus ideal, såsom önskan om förbarmande av Jesus som benämns Davids son vid initiativtagandet, snabbt helande, stark tro och att den helade följer Jesus.¹⁵⁵ Även Matteus nämner två helanden av blinda, där inledningarna har stora likheter, men konsekvenserna av den tidigast placerade (S15) är uppmaning att inte berätta, av den senast placerade att den helade följer Jesus (S13). Matteus allra sista vittnesmål om helande, G13, avslöjar att blinda helas i templet och hur barnen prisar Gud med ”Hosianna Davids son”. Det finns alltså utvecklingstendens även för Matteus. Lukas är den enda som framhäver att den förut blinde och sedan folket prisar Gud

¹⁵⁵ S13 är sist placerad av alla synoptiker om undantag görs för Matteus helande vid tempelrensningen (G13) och Lukas läkande av öra (S22).

(Lukas S13), vilket stämmer med Lukas tendens till prisande av Gud. Johannes beskriver en blindfödd där diskussion om synd och tro vävs in med flera betydelser för blindhet (S24).

Blinda helas enligt fler helandenarrativ: ”lama, blinda, lytta, stumma och många andra” helas (G11), ”blinda och lytta” i templet (G13), Johannes döparens lärjungar uppmanas att berätta att ”blinda ser, lama går, spetälska blir rena, döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud” (G15) och en blind och stum demon drivs ut (Matteus S17). Johannes nämner hur ”sjuka, blinda, lama och lytta” låg vid Betesdadammen (S23). En tydlig tendens är att blindhet har en särställning bland helandenarrativen. Förutom att synen är en viktig fysisk funktion innebär syn också metafor för tro. Syn och blindhet kan tolkas ur många perspektiv, och är väl studerat inom bibelforskning.

Synd betraktades på Jesu tid som sjukdomsorsak¹⁵⁶ och nämns i alla delar av IGK. Före initiativtagande diskuterar lärjungarna och Jesus huruvida den blindfödde eller hans föräldrar syndat, varpå Jesus förklarar att ingen av dem har syndat innan han tar initiativ till helande (S24_J). Jesus genomför helande av en lam genom att förlåta synder, varefter han anklagas för hädelse, då ingen utom Gud kan förlåta synder (S4). Synd nämns även i en konsekvens, då den helade vid Betesda uppmanas av Jesus att inte synda mer för att inte drabbas av något värre (S23_J). Johannes båda narrativ kan verka motsägande, men Pilch påpekar att synd kan utgöras av brustna relationer, vilket kan överensstämma med mannen, som drabbats av utanförskap med sjukdomsupplevelse, ’illness’, och kanske även av fysisk sjukdom, ’disease’. Jesu helande kan ha gett förutsättningar för återupprättande av brustna relationer och Jesu ord om att inte synda varit en uppmaning till mannen att värna om sina sociala relationer.¹⁵⁷ Synd framstår mer centralt för Johannes än för synoptikerna, då han beskriver synd i två av fyra helandenarrativ samt även i andra narrativ i Johannesevangeliet.

Tendenser kan också identifieras för helande på sabbaten. Jesus tar initiativ vid alla specifika helanden på sabbaten (S1, S5, S19, S20, S23, S24).¹⁵⁸ Ord ingår som helandemetod i fem av dessa, ökad konflikt är konsekvens i fyra. Enbart för första exemplet, när oren ande drivs ut i synagoga (S1_McL), saknas negativ konsekvens och istället uttrycks förvåning och fler får kännedom. Markus och Lukas placerar detta som första helande medan Matteus inte nämner helande, eventuellt för att utesluta exorcism.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Wahlen, *DJG*, 363.

¹⁵⁷ Pilch, *Healing in the New Testament*, 129–130.

¹⁵⁸ Även S2 äger rum en sabbat, då med ombud alternativt Jesus som initiativtagare. S2 berörs inte här.

¹⁵⁹ Matteus nämner undervisning i ett liknande narrativ (Matt 7:28).

Flera tendenser som skiljer evangelisterna åt kan identifieras. Markus har flera exempel med inslag av exorcism och äldre helandemetoder. Enligt Markus förbjuds det också att berätta om Jesu identitet, den så kallade Messiashemligheten, vilket snarare får motsatt effekt.¹⁶⁰ Matteus helandenarrativ är vanligen kortare och innehåller färre detaljer än paralleller hos Markus. Detta överensstämmer väl med att Matteus har flest generella sammanfattande helandenarrativ, där helande illustreras kort av verbet *therapeuō*. Lukas beskriver Jesus som initiativtagare i större utsträckning än övriga evangelister, alltid i specifika narrativ. Lukas adderar praktiska detaljer så läsaren kan förstå innebörden av helandet för individen. Lukas beskriver hur både helade och folket prisar Gud, varmed Gud ges ära och auktoritet. Kahl menar att det är typiskt för Lukas att framhäva Gud som den verkliga bäraren av gudomlig makt.¹⁶¹ Johannes beskriver enbart fyra specifika helanden och utesluter exorcism. Ord nämns som helandemetod i samtliga, i ett helandenarrativ tillsammans med beröring. Johannes narrativ är betydligt längre än synoptikernas och konsekvenserna har större inslag av såväl ökad tro, som ökad konflikt och förföljelse.

Det har varit fullt möjligt att identifiera ett flertal tendenser i helandenarrativen i materialet. Vissa tendenser är tydliga, medan andra har karaktär av antydningar. Uppsatsen bidrar till förståelse av skillnader mellan evangelister och kan underlätta vid ytterligare analyser av helandenarrativ.

¹⁶⁰ Winnige, "Evangelierna", 210.

¹⁶¹ 'Bearer of Numinous Power' (BNP). Kahl, *Miracle Stories*, 214.

7 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen har varit att studera helandenarrativ i evangelierna, med speciellt fokus på hur initiativ tas, hur helande genomförs och vilka konsekvenser som framhävs.

Frågeställningen för uppsatsen var: 'Vilka tendenser är möjliga att upptäcka för helandenarrativ i NT:s evangelier vad gäller initiativtagande, genomförande och konsekvenser (IGK)?'. Tendenser kan avse likheter, skillnader, utvecklingsriktningar och antydningar.

För att besvara frågeställningen har narrativ kritik använts och en femdelad intrig varit utgångspunkt. Uppgifter som bedöms relevanta för IGK har sökts, dokumenterats och därefter kategoriserats. Uppgifterna har utgjort underlag för att analysera IGK, initialt avseende varje evangelist och därefter för materialet som helhet. 68 helandenarrativ ingår i materialet, varav 48 'specifika' med detaljer om individer och intrig, samt 20 'generella' av sammanfattande karaktär. Efter sammanslagning av paralleller analyseras 25 specifika och 15 generella koder.

Ett urval av identifierade tendenser beskrivs nedan. 'Ombud' utgör största gruppen initiativtagare, därefter 'Jesus' följd av 'helade'. Lukas anger dock Jesus som mest frekvent initiativtagare. Ombudens och de helades agerande tyder på stark önskan och övertygelse om att helande är möjligt. De använder fysisk förflyttning och/eller ord som sätt för att påkalla uppmärksamhet. Jesus tar eget initiativ av medlidande med individer, vid potentiella konfliktsituationer om sabbatsregler eller efter provokation av demoner.

Vid genomförande är ord och beröring huvudsakliga helandemetoder. I specifika helandenarrativ kombineras ofta båda, men ord är vanligast. I generella helandenarrativ är beröring betydligt vanligare förutsatt att metoden är definierad. Jesus genomför alla helanden utom då lärjungarna helar. Det ställs i princip inga krav före genomförande av helanden, inte heller på motprestationer eller gåvor. Tro beskrivs dock ibland öka chansen för att helande genomförs. Effekten av helande kommer i regel momentant. Kraft tas från Jesus, men genomförandet beskrivs inte som ansträngande. Markus helandenarrativ har förhållandevis stort inslag av exorcism och äldre helandemetoder, medan Matteus utesluter dessa paralleller eller uttrycker dem mer neutralt. Lukas balanserar med både exorcism och helande.

Alla evangelister betonar konsekvenser som innebär informationsspridning om Jesus och Jesu identitet. De flesta konsekvenser skulle kunna ses som positiva, förutom dialog med auktoriteter, ökad konflikt och ökad förföljelse. Några evangelister utmärker sig med speciella konsekvenser: Markus med uppmaning att inte berätta, Matteus hänvisar till profetior, Lukas betonar att Gud prisas av helade och folket, och Johannes betonar ökad tro parallellt med ökad konflikt och förföljelse.

8 Bibliografi

8.1 Biblar och översättningar

Nestle, Erwin och Eberhard Nestle. *Novum Testamentum Graece*. 28 reviderade upplagan redigerad av Barbara och Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini och Bruce M. Metzger. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.

Bibelkommissionen. *Bibeln*. Örebro: Svenska Bibelsällskapet och Libris förlag, 2000.

8.2 Litteratur

Balz, H., och G. Schneider, red. *Exegetical Dictionary of the New Testament*. 3 vol. Edinburgh: T&T Clark, 1990–1993.

Bauer, W., F. W. Danker, W. F. Arndt, och F. W. Gingrich, red. *Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 3 upplagan. Chicago: 1999.

Cotter, Wendy. *Miracles in Greco-Roman Antiquity - A Sourcebook*. London: Routledge, 1999.

Etzelmüller, Gregor och Annette Weissenrieder. "Illness and Healing in Christian Traditions", 263–205 i *Religion and Illness*. Redigerad av A. Weissenrieder och G. Etzelmüller. Eugene: Cascade Books, 2016.

Gale, Aaron M. "The Gospel according to Matthew", 9–10 i *The Jewish Annotated New Testament*. 2 upplagan redigerad av A-J Levine och M. Z. Brettler. New York: Oxford University Press, 2017.

Hedrick, Pamela E. "John, Gospel According to", i *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*. Inga sidhänvisningar. Hämtad 8 december 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e43>.

Henderson, Suzanne Watts. "Mark, Gospel According to", i *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*. Inga sidhänvisningar. Hämtad 28 november 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e49>.

Henriksen, Jan-Olav och Karl Olav Sandnes. *Jesus as Healer: A Gospel for the Body*. Grand Rapids: Eerdmans, 2016.

Iverson, Kelly R. och Christopher W. Skinner. *Mark as Story: Retrospect and Prospect*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2011.

Kahl, Werner. *New Testament Miracle Stories in their Religious-Historical Setting*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1994.

Levine, Amy-Jill. "The Gospel According to Luke", 107–108 i *The Jewish Annotated New Testament*. 2 upplagan redigerad av A-J Levine och M. Z. Brettler. New York: Oxford University Press, 2017.

- Marguerat, Daniel och Yvan Bourquin. *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism*. London: SCM, 1999.
- Patterson, Stephen J. ”Luke, Gospel According to”, i *The Oxford Encyclopedia of the Books of the Bible*. Inga sidhänvisningar. Hämtad 8 december 2017. Online: <http://www.oxfordbiblicalstudies.com/article/opr/t280/e46>.
- Pilch, John J. *Healing in the New Testament: Insights from Medical and Mediterranean Anthropology*. Minneapolis: Fortress, 2000.
- Rhoads, David M., Joanna Dewey och Donald Michie. *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*. 3 upplagan. Minneapolis: Fortress, 2012.
- Rhoads, David M. och Donald Michie. *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*. Philadelphia: Fortress, 1982.
- Theissen, Gerd. *The Miracle Stories of the Early Christian Tradition*. Edinburgh: T&T Clark, 1983.
- Theissen, Gerd och Annette Merz. *The Historical Jesus: A Comprehensive Guide*. London: SCM, 1998.
- Twelftree, Graham H. *Jesus the Miracle Worker: A Historical and Theological Study*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1999.
- Vikström, Björn. *Den skapande läsaren: Hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur, 2005.
- Wahlen, Clinton L. ”Healing”, 362–370 i *Dictionary of Jesus and the Gospels*. 2 upplagan redigerad av J. B. Green, J. K. Brown och N. Perrin. Downers Grove: IVP, 2013.
- Weissenrieder, Annette. *Images of Illness in the Gospel of Luke: Insights of Ancient Medical Texts*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003.
- Winninge, Mikael. ”Evangelierna och Apostlagärningarna”, 201–239 i *Jesus och de första kristna: Inledning till Nya Testamentet*. Redigerad av D. Mitternacht och A. Runesson. Stockholm: Verbum, 2007.

8.3 Otryckta källor

- Dahllöf, Mats. *Språklig betydelse: En introduktion till semantik och pragmatik*. Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala Universitet, 2009. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:88459/FULLTEXT01.pdf>. Hämtad 10 april 2017.
- Nationalencyklopedin. ”Tendens”. Hämtad 5 december 2017. Online: <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/tendens>.
- STEP Tyndale House, www.stepbible.org.

9 Appendix

Appendix avser ej inkluderade narrativ samt orsak till att de ej ingår i uppsatsmaterialet.

9.1 Narrativ med paralleller i uppsatsmaterialet

Narrativ där helande ej beskrivs, men där paralleller med helande ingår i uppsatsens material. Sortering per kod.

Benämning	Kod	Markus	Matteus	Lukas	Johannes	Orsak till att ej ingå i uppsatsmaterialet
Oren ande i Kafarnaum	S1_McL		Matt 7:28			Matteus beskriver inget helande, enbart undervisning.
Demon och diskussion om Beelsebul	S17_(Mc)MtL	Mark 3:22–27				Markus beskriver inget helande, enbart diskussion.
Avhugget öra läks	S22_(Mc)(Mt)L(J)	Mark 14:43–49	Matt 26:47–56		Joh 18:3–11	Enbart Lukas nämner att Jesus läker örat.
Demoner drivs ut	G2_Mc(L)			Luk 4:42–44		Lukas nämner ej demoner, enbart predikande.
Jesus i sin hemstad	G4_Mc(Mt)(L)		Matt 13:53–58	Luk 4:16–30		Matteus och Lukas beskriver inget helande, enbart liknande händelse.
Lärjungarna sänds ut	G5_Mc(Mt)L		Matt 10:1–14			Matteus beskriver inget helande, enbart utsändande.
Helande vid mat åt 5000	G10_(Mc)MtL(J)	Mark 6:30–44			Joh 6:2	Fokus på matunder, inte helande. Markus beskriver enbart undervisning (Mark 6:34). Johannes nämner att folk följde Jesus då de såg honom hela sjuka (Joh 6:2).
Helande inför Johannes döparens lärjungar	G15_(Mt)L		Matt 11:2–6			Matteus beskriver inte att helande genomförs. Både Matteus och Lukas refererar dock till att Johannes lärjungar ska berätta för Johannes vad de ser Jesus göra.

9.2 Narrativ utan paralleller i uppsatsmaterialet

Ej inkluderade narrativ, sorterade enligt motsvarande kronologi som i uppsatsen.

Benämning	Markus	Matteus	Lukas	Johannes	Orsak till att ej ingå i uppsatsmaterialet
Inte friska utan sjuka som behöver läkare.	Mark 2:17	Matt 9:12–13	Luk 5:31–32		Inget helande sker enligt narrativet.
Underverk i Jesu namn	Mark 9:38–41		Luk 9:49–50		Diskussion efter att Jesu lärjungar sett en person som driver ut demoner i Jesu namn.
Liknelsers syfte		Matt 13:15			Citat med <i>iaomai</i> från Jesaja, men inget helande sker enligt narrativet.
Läkare bota dig själv			Luk 4:23		Retoriskt tal om läkare bota dig själv.
Helade kvinnor följer Jesus.			Luk 8:2–3		Kvinnor som har helats av Jesus följer honom, men inget helande sker enligt narrativet.
Utsändning av 72 för att hela			Luk 10:1–12		Narrativet innehåller uppmaning att hela, men inget helande sker enligt narrativet.
Jesu klagan över Jerusalem. Hälsa den räven.			Luk 13:31–33		Jesus varnas för att närma sig Jerusalem på grund av Herodes. Jesus uttalar att han driver ut demoner idag och imorgon. Inget helande sker dock enligt narrativet.
Uppfylla profetia				Joh 12:40	Citat med <i>iaomai</i> från Jesaja, men inget helande sker enligt narrativet.